

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Mastergradsoppgave i nordisk språk og litteratur

Våren 2022

Oppfatninger om muslimer og islam

*En kritisk og relevanteoretisk analyse av meningsbærende
tekster i alternative og tradisjonelle medier*

Markus Karlstad Pold

FORORD

Det er godt mulig at jeg hadde klart å levere en tekst som noen ville kalt ei masteroppgave, helt aleine. Jeg er glad jeg ikke tok sjansen på det, for den hjelpa jeg har fått underveis har vært helt avgjørende for at oppgava har blitt som den har blitt.

Først vil jeg takke hovedveilederen min, Helga Mannsåker. Du har hatt et genuint engasjement for oppgava hele veien, og det aleine har gjort meg motivert. Dine presise og samvitsfulle tilbakemeldinger har passa meg helt ypperlig.

Jeg vil også takke min andre veileder, Karoline Andrea Ihlebæk. Dine overordna perspektiv på oppgava og den ikke-lingvistiske tematikken har utvilsomt styrka både sluttresultatet og min motivasjon underveis.

Dere veit nok ikke sjøl hvor godt dere har utfyllt hverandre fra hver deres side av landet. Jeg kunne ikke bedt om en bedre kombinasjon. Samtidig vil jeg takke administrasjonen ved LLE som lot meg ha to så faglig dyktige veiledere.

Takk til Mikkel for at du har delt kloke tanker med meg.

Takk til familien min. Ikke fordi dere har hatt en finger med i akkurat dette prosjektet, men for alt dere har gjort som har leda meg hit jeg er i dag. Det er ikke snakk om småtterier.

Viktigst av alt: Tusen takk til deg, Maud, for din omsorg og trofaste støtte i alt. Jeg hadde ikke fått til noe av dette uten deg.

Ansvar for alt som er fint og bra med denne oppgava, deler jeg altså med flere andre. Alle eventuelle feil og mangler er derimot mitt ansvar aleine.

Oslo, 19. mai 2022

INNHold

FORORD	i
FIGURER OG TABELLER	vii
1 INNLEDNING	1
1.1 PROBLEMSTILLING OG FORSKINGSPØRSMÅL.....	4
1.2 DISPOSISJON	6
2 BAKGRUNN	7
2.1 MUSLIMER OG ISLAM I MEDIA	7
2.2 ALTERNATIVE OG TRADISJONELLE MEDIER	9
2.2.1 MAKRONIVÅET	11
2.2.2 MESONIVÅET	12
2.2.3 MIKRONIVÅET.....	14
2.3 MENINGSBÆRENDE TEKSTER	15
2.4 OPPSUMMERING.....	16
3 TEORI	17
3.1 KRITISK LINGVISTIKK	17
3.2 KRITISK DISKURSANALYSE	18
3.2.1 DISKURS.....	19
3.2.2 KRITERIER FOR KRITISK DISKURSANALYSE.....	22
3.2.3 INNVEDINGER MOT KRITISK DISKURSANALYSE	23
3.3 PRAGMATIKK OG RELEVANSTEORI	24
3.3.1 PRESUPPOSISJON	27
3.3.2 INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNING.....	29
3.4 OPPSUMMERING.....	32
4 METODE	33
4.1 MATERIALE.....	33
4.1.1 MEDIA.....	33
4.1.2 TEKSTENE	35
4.2 FRAMGANGSMÅTE.....	37
4.2.1 TIDLIGERE FORSKING OG TEORI	37
4.2.2 DATA	38
4.2.3 ANALYSEMATERIALET.....	38

4.2.4	PROBLEMSTILLING OG FORSKINGSSPØRSMÅL	39
4.2.5	PILOTANALYSE.....	39
4.2.6	HOVEDANALYSE.....	39
4.2.7	KRITISK DISKUSJON	40
4.2.8	NYTTIGGJØRING	41
4.3	AVGRENSINGER.....	41
4.3.1	GENERELL AVGRENSING.....	41
4.3.2	AVGRENSING AV PRESUPPOSISJONER	42
4.3.3	AVGRENSING AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER	44
4.4	ANALYSEKATEGORIER	44
4.4.1	KATEGORIER FOR PRESUPPOSISJONER	44
4.4.2	KATEGORIER FOR INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER	46
4.5	TROVERDIGHET	47
4.6	OPPSUMMERING	49
5	ANALYSE	51
5.1	PRESUPPOSISJONER	51
5.1.1	EKSISTENSIELLE PRESUPPOSISJONER.....	52
5.1.2	FAKTIVE PRESUPPOSISJONER.....	54
5.1.3	LESIKALSKE PRESUPPOSISJONER.....	55
5.1.4	STRUKTURELLE PRESUPPOSISJONER.....	57
5.1.5	PRESUPPOSISJONENE I DE TRADISJONELLE MEDIA.....	59
5.2	INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER	61
5.2.1	MUSLIMER.....	61
5.2.2	ISLAM.....	66
5.2.3	KONTRASTIV BETYDNING.....	68
5.3	OPPSUMMERING	70
6	DISKUSJON	71
6.1	FRA SPRÅKLIG YTRING TIL OPPFATNING	71
6.1.1	OPPFATNINGER I FORM AV PRESUPPOSISJON	72
6.1.2	OPPFATNINGER I FORM AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER	74
6.2	KOMPARATIV DISKUSJON	75
6.3	OPPFATNINGER	79
6.3.1	MUSLIM OG ISLAM ER ENSARTA KATEGORIER	80
6.3.2	MUSLIMER OG ISLAM FØRER TIL PROBLEMER.....	81
6.3.3	MUSLIMER OG ISLAM HØRER IKKE TIL I DET NORSKE SAMFUNNET	83
6.3.4	MUSLIMER OG ISLAM HAR EI PRIVILEGERT STILLING.....	85
6.4	MULIGE KONSEKVENSER.....	88
6.4.1	MULIGE KONSEKVENSER AV PRESUPPOSISJON	88
6.4.2	MULIGE KONSEKVENSER AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER	91

6.5 OPPSUMMERING.....	93
7 AVSLUTNING.....	95
LITTERATUR.....	101
VEDLEGG.....	109
VEDLEGG 1 – ANALYSETEKST FRA VÅRT LAND (AALBORG, 2020):.....	109
VEDLEGG 2 – ANALYSETEKST FRA AFTENPOSTEN (AFTENPOSTEN, 2020):.....	111
VEDLEGG 3 – ANALYSETEKST FRA DAGEN (SELBEKK, 2020):.....	112
VEDLEGG 4 – ANALYSETEKST FRA DAGBLADET (DAGBLADET, 2020):.....	113
VEDLEGG 5 – ANALYSETEKST FRA RESETT (LURÅS, 2020):.....	114
VEDLEGG 6 – ANALYSETEKST FRA DOCUMENT (RUSTAD, 2020):.....	116
VEDLEGG 7 – ANALYSETEKST FRA HUMAN RIGHTS SERVICE (STORHAUG, 2020):.....	118
SAMMENDRAG.....	121
ABSTRACT.....	123

FIGURER OG TABELLER

Figur 3.1 Begrepshierarki – diskurs	21
Tabell 4.1 Oversikt over analysetekstene	36

1 INNLEDNING

Høsten 2020 la Solberg-regjeringa fram *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020). I talen som blei holdt ved framlegginga, sa daværende statsminister Erna Solberg (2020):

«I Norge har vi hatt flere ulike handlingsplaner og strategier for å bekjempe rasisme, diskriminering, radikalisering og hatytringer. Rett før jul i fjor [2019] la vi frem en ny handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion. Men noen former for hat og rasisme er sterkere og mer målrettet enn det som blir dekket av en generell handlingsplan. [...] derfor har vi nå laget en handlingsplan som er spesielt rettet mot diskriminering av og hat mot muslimer.»

Kampen mot rasisme, diskriminering og hat i samfunnet blir altså lagt fram som et politisk ansvar. De umiddelbare konsekvensene av slike holdninger og handlinger mot andre mennesker, rammer åpenbart de som blir utsatt for dette, mest. Samtidig kan rasisme, diskriminering og hat også få større konsekvenser i samfunnet det oppstår i. Statsministeren trakk blant annet en linje fra muslimhat til det høyreekstreme terrorangrepet mot Al-Noor-moskeen i Bærum i 2019:

«I august i år var det ett år siden en terrorist knuste døren inn til Al-Noor moskéen i Bærum med mål om å drepe så mange muslimer som mulig. [...] Hat og ekstremisme tar livet av mennesker. Trusler og hets gjør det vanskeligere å delta i debatter. Diskriminering frarøver mennesker muligheten til å leve frie og gode liv.» (Solberg, 2020).

Den samme koblinga kunne vært gjort til det høyreekstreme terrorangrepet mot Regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011.

Videre viste statsministeren til rapporten *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017*, utgitt av Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter (Hoffmann og Moe, 2017). I denne rapporten kommer det fram at over en tredjedel av muslimene som blei spurt, «‘ofte eller noen ganger’ er blitt gitt følelsen av at de ikke hører til i det norske samfunnet.» (Solberg, 2020) I tillegg viser rapporten at ei vanlig forklaring på hvorfor det finnes negative

holdninger til muslimer, er både negative framstillinger i media og generaliseringer fra ekstreme islamister til muslimer generelt (Hoffmann og Moe, 2017: 72–73).

Handlingsplanen fra 2020 og rapporten fra 2017 utgjør bakteppet for denne masteroppgava. Framstillinger av muslimer i media, som nevnes eksplisitt i rapporten, er i stor grad språklige framstillinger. Mange forskere har pekt på at det er en sammenheng mellom menneskers oppfatninger om ulike fenomen og måten vi både snakker og skriver om disse fenomenene. Det vil si at måten visse menneskegrupper blir framstilt i tekster vi leser, påvirker våre oppfatninger om og holdninger til disse gruppene. Dette er kanskje særlig sant når det er snakk om minoriteter som muslimer, fordi mange ikke-muslimer trolig blir mer eksponert for muslimer gjennom media enn gjennom direkte kontakt.

Denne koblinga mellom tanke og språk er grunnleggende i både kritisk lingvistik og kritisk diskursanalyse, som begge knytter språkbruk til ideologi, makt og holdninger (Skrede, 2019; Fowler og Kress, 1979; Machin og Mayr: 2012; van Dijk, 1991). Språkvitenskapen spiller altså ei viktig rolle i å identifisere negative oppfatninger som rasisme og diskriminering overfor minoriteter, som Solberg (2020) eksplisitt nevnte i talen. I tillegg kan språkvitenskapen være et virkemiddel for å identifisere språklige realiseringer av slike fenomen som ikke uten videre er åpenbare for den vanlige leseren. Ved å identifisere og avdekke hvordan ulike oppfatninger blir kommunisert indirekte, kan språkvitenskapen synliggjøre språkbruk som har potensial til å underbygge negative holdninger i samfunnet.

I denne oppgava ønsker jeg derfor å se på språklige framstillinger av muslimer og islam, og gjennom dette undersøke hva slags oppfatninger om denne minoriteten og religionen som kommer indirekte til uttrykk gjennom språket. Handlingsplanen fra 2020 og rapporten fra 2017 tar i utgangspunktet for seg holdninger til mennesker og ikke religionskritikk i seg sjøl. Jeg vil hevde at dette skillet ikke alltid er like klart, og at oppfatninger om islam i mange tilfeller henger sammen med oppfatninger om den enkelte muslim. Derfor tar jeg i denne undersøkelsen også for meg språklige framstillinger av religionen.

Språkvitenskapen har allerede vist seg å være et godt analyseverktøy for å undersøke framstillinger av ulike fenomen i media. Et tidlig eksempel på dette er Rolv Mikkell Blakar (2006) sin analyse av det norske mediespråket på 70-tallet. Også internasjonalt har tilsvarende analyser blitt gjort, for eksempel i *Language in the News* av Roger Fowler (1991). Videre er både Anne Bredahl (2018) sin metaforanalyse av medietekster om innvandring, og Mikkell Ekeland Paulsen (2022) sin metonymianalyse av kronikker om islamofobi og «snik-islamisering» særlig relevante eksempler i denne sammenhengen. Samtidig har også flere

forskere innenfor medievitenskapen undersøkt framstillinger av muslimer og islam på et mer tematisk og overordna plan (se for eksempel Bangstad, 2013; Nilsen og Strand, 2017; Figenschou og Beyer, 2014).

Et annet bakteppe for denne oppgava er den oppblomstringa av ytterliggående høyreideologi som har skjedd i Europa det siste tiåret, der særlig kritikk mot ikke-vestlig innvandring, islam og muslimer har vokst fram som viktige saker (Wodak, 2015). Terrorangrepa i Norge i 2011 og 2019 viser de mest ekstreme konsekvensene av en slik ideologi. Også mediesfæren har blitt påvirket av denne politiske endringa. I de seinere åra har medievitenskapen, både nasjonalt og internasjonalt, fått en økende interesse for såkalte innvandringskritiske alternative medier (se for eksempel Bjerke, Flo og Fonn, 2019; Holt, Figenschou og Frischlich, 2019; Atton, 2006). Slike medier hevder å være et korrektiv til eksisterende medier, og kritiserer resten av mediesfæren for ikke å dekke de utfordringene som angivelig oppstår på grunn av økt innvandring generelt, og muslimsk innvandring spesielt (Figenschou og Ihlebæk, 2019). Det har også blitt påpekt at disse aktørene har ei grunnleggende negativ og kritisk holdning til muslimer og islam (Nygaard, 2020; Ihlebæk og Nygaard, 2021). Slike medier kan ses i sammenheng med den politiske høyrevridninga, og derfor ønsker jeg i denne oppgava å rette undersøkelsene mot nettopp alternative medier.

Sjøl om det allerede er påvist noen klare kritiske holdninger til muslimer og islam hos disse aktørene, er det hittil ikke undersøkt hvordan disse kommer til uttrykk reint språklig. Samtidig vil jeg hevde at medievitenskapen mangler verktøya for å undersøke hvorvidt disse holdningene også kommuniseres indirekte i språket. Slike verktøy finnes derimot i språkvitenskapen, og en språklig undersøkelse av tekster fra alternative medier er, så vidt jeg veit, et nytt bidrag på dette feltet. Oppgava mi skriver seg altså inn i to parallelle forskings-tradisjoner, både som språkvitenskapelig undersøkelse av medietekster, og som et bidrag til forskinga på alternative medier. Utgangspunktet for undersøkelsene er primært språkvitenskapelig, men ved å samtidig bygge på relevante innsikter fra medievitenskapen, særlig forskning på alternative medier, beriker jeg de språklige analysene. På den andre sida er oppgava et relevant bidrag til forskinga på alternative medier. En ting er å peke på oppfatninger og meninger som uttrykkes helt direkte av disse aktørene, men i denne oppgava vil jeg altså bruke språkvitenskapen til å avdekke mer indirekte kommunikasjon av ulike oppfatninger.

1.1 PROBLEMSTILLING OG FORSKINGSSPØRSMÅL

I denne oppgava svarer jeg på følgende problemstilling:

Hvilke oppfatninger om muslimer og islam kan sies å komme indirekte til uttrykk i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?

Jeg vil utdype noen aspekt ved denne problemstillinga. Kritisk lingvistikk, som er et teoretisk utgangspunkt for oppgava, baserer seg på at språket vårt henger sammen med våre oppfatninger. I tillegg er det et viktig premiss i kritisk lingvistikk at mye av den menneskelige kommunikasjonen er indirekte – kommunikasjon baserer seg på fortolking av ytringer i kontekst, og ikke bare den informasjonen som er direkte tilgjengelig på tekstoverflaten (Fowler og Kress, 1979: 196). Derfor er det et mål innafor kritisk lingvistikk å vise hvordan indirekte kommunikasjon også kan være uttrykk for ulike oppfatninger. Gjennom lingvistiske analyser kan vi synliggjøre de oppfatningene ulike tekster uttrykker indirekte, og som mange lesere ikke nødvendigvis legger bevisst merke til. Sjøl om en ikke legger bevisst merke til at oppfatninger blir kommunisert, baserer den kritiske lingvistikken seg på at språket også kan påvirke oss ubevisst (ibid.). Jeg tar altså ikke for meg alle de oppfatningene som finnes i tekstene, men kun de som kan sies å være uttrykt indirekte.

Videre har jeg avgrensa undersøkelsen til tre spesifikke språklige fenomen som er eksempel på slik indirekte kommunikasjon: presupposisjon, innsnevra betydning og utvida betydning. De to sistnevnte er i utgangspunktet to sider av samme sak, og vil i store deler av oppgava omtales samla som *innsnevra og utvida betydning*. En presupposisjon er kort sagt et forutsatt premiss for innholdet i ei setning. Et eksempel på dette kan være setninga *La oss ikke snakke om hvorfor mamma og pappa krangler*. I objektet i setninga, *hvorfor mamma og pappa krangler*, ligger påstanden *mamma og pappa krangler* innbakt. Sjøl om påstanden er utleda av de faktiske orda på overflaten, har den noen egenskaper som gjør at den kan regnes som indirekte kommunikasjon. Dette kommer jeg nærmere inn på utover i oppgava.

Når det gjelder innsnevra og utvida betydning, omfatter disse begrepa de tilfella der et ord brukes med ei breiere eller snevrere betydning enn den grunnleggende betydninga av ordet, uten at dette er markert på tekstoverflaten. Et eksempel på innsnevra betydning kan være i setninga *vi mangler melk fordi jeg glemte å gå innom butikken*, der ordet *butikken*, som grunnleggende sett kan bety hvilken som helst type butikk, i denne konteksten er brukt med den innsnevra betydninga ‘matbutikken’. Siden dette ikke er markert på tekstoverflaten, kan også dette regnes som indirekte kommunikasjon. I kapittel 3 går jeg dypere inn i fenomen

presupposisjon og innsnevra og utvida betydning med utgangspunkt i pragmatikken og relevansteorien.

Det andre aspektet ved problemstillinga jeg vil utdype her, er at jeg undersøker både tradisjonelle og alternative medier. Jeg har allerede antyda at jeg er mest interessert i fenomenet alternative medier, og at det er kunnskapen om dette fenomenet jeg forsøker å berike med språklige analyser. Som jeg også så vidt var innom, defineres alternative medier gjennom at de sjøl hevder å være et alternativ og korrektiv til eksisterende medier. Disse eksisterende media blir i denne sammenhengen kalt tradisjonelle medier. Jeg kommer nærmere inn på dette forholdet i kapittel 2. Nettopp på grunn av dette kontrastive forholdet mener jeg det er viktig å se på tekster fra alternative medier opp mot tekster fra tradisjonelle medier, der sistnevnte nærmest fungerer som ei «kontrollgruppe». På den måten kan en få større innblikk i om de språklige fenomenene presupposisjon og innsnevra og utvida betydning opptrer på en særegen måte i de alternative media, og eventuelt hva dette kan ha å si. Derfor innebærer oppgava ei sammenlikning av hvordan de språklige fenomenene opptrer i de ulike tekstene, og videre hvilke oppfatninger som blir uttrykt indirekte gjennom dem.

For å kunne svare på problemstillinga, har jeg formulert to forskningsspørsmål som spesifikt omfatter de språklige fenomenene. I analysen er det disse forskningsspørsmåla jeg tar utgangspunkt i, mens svaret på den overordna problemstillinga i større grad blir ei fortolkning og diskusjon av analysene.

1. *Hvordan blir presupposisjoner brukt i framstillingene av muslimer og islam i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?*
2. *Hvilke innsnevra og/eller utvida betydninger kan knyttes til orda muslimer og islam i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?*

Her vil jeg påpeke at verken presupposisjon eller innsnevra eller utvida betydning er veldig sjeldne språklige fenomen. Hver gang vi bruker bestemt form for å referere til en referent, forutsetter vi at mottakeren veit hvilken referent det er snakk om. Dette er en form for presupposisjon. Videre er det helt vanlig at vi mennesker bruker uttrykk som underspesifiserer hva vi egentlig mener, gjennom for eksempel innsnevra eller utvida betydning (Falkum og Kjöll, 2014: 180). Begge deler er i grunn en form for effektivisering av språket. Derfor kan en forvente at disse språklige fenomenene finnes i framstillingene av muslimer og islam i analyse materialet.

1.2 DISPOSISJON

På grunn av det tverrfaglige utgangspunktet oppgava har, innleder jeg den med et bakgrunnskapittel som tar for seg de relevante medievitenskapelige perspektiva. Her presenterer jeg først noen ulike syn på hvordan muslimer og islam blir framstilt i norske medier, før jeg kommer nærmere inn på hva alternative medier er, og hva som er forskjellen mellom disse og tradisjonelle medier.

I kapittel 3 tar jeg for meg det teoretiske grunnlaget for oppgava. Her kommer jeg først inn på de grunnleggende tilnærmingene jeg inntar, nemlig kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse. Deretter presenterer jeg den lingvistiske disiplinen pragmatikk og kommunikasjonsteorien som kalles relevansteorien. Ved hjelp av relevansteorien beskriver jeg fenomenene presupposisjon og innsnevra og utvida betydning.

I kapittel 4 diskuterer jeg de metodiske aspekta ved oppgava. Innledningsvis presenterer jeg analysematerialet, både de media jeg har henta tekstene fra, og sjølve tekstene. Deretter går jeg grundig gjennom framgangsmåten jeg har brukt i arbeidet, de konkrete avgrensingene for analysene og analysekategoriene. Avslutningsvis reflekterer jeg over oppgavas troverdighet.

I kapittel 5 svarer jeg på de to forskningsspørsmåla som jeg har presentert over. Jeg tar først for meg presupposisjonene og deretter de innsnevra og utvida betydningene. For å synliggjøre forskjeller mellom tekstene fra de tradisjonelle og de alternative media, presenterer jeg også funna fra hver av dem separat.

I kapittel 6 tar jeg for meg den overordna problemstillinga. Her diskuterer jeg først hvordan jeg tolker visse presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger som uttrykk for oppfatninger. Deretter gjør jeg ei sammenlikning av tekstene fra de tradisjonelle og de alternative media med utgangspunkt i analysen, før jeg videre presenterer oppfatningene jeg mener kommer indirekte til uttrykk i deler av analysematerialet. Til slutt presenterer jeg også noen refleksjoner om hva slags konsekvenser det kan ha at disse oppfatningene uttrykkes gjennom nettopp presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger.

I kapittel 7 avslutter jeg oppgava med å oppsummere de viktigste resultatene fra oppgava. I tillegg reflekterer jeg over avgjørelser jeg har gjort underveis i prosjektet, og foreslår noen retninger for videre forskning som kan supplere denne oppgava.

2 BAKGRUNN

I denne oppgava inntar jeg ei bestemt vitenskapelig tilnærming som kalles kritisk diskursanalyse. Jeg kommer nærmere inn på hva dette innebærer i kapittel 3, men allerede her vil jeg trekke fram et viktig aspekt ved tilnærminga. Det er at studier innafor kritisk diskursanalyse ikke bare undersøker enkelttekster, men også prøver å si noe om hvordan ei samling tekster framstiller bestemte problem og sosiale fenomen, og hva slags rolle disse tekstene spiller i samfunnet (Fairclough, 2010: 10).

Jeg mener dette aspektet fordrer en viss form for tverrfaglighet. Derfor vil jeg i dette kapittelet presentere noen perspektiv fra medievitenskapen som kan berike diskusjonene videre i oppgava. Jeg mener dessuten at språklige analyser av medietekster på generelt grunnlag kan ha nytte av å bygge på tidligere medievitenskapelig forskning i tillegg til lingvistisk teori.

En naturlig inngang til oppgava er å først vise noen ulike syn på hvordan muslimer og islam blir framstilt i norske medier. Fra dette går jeg over til å diskutere såkalte alternative medier som fenomen. I og med at det ligger et komparativt aspekt i problemstillinga, tar jeg utgangspunkt i forskjellene mellom alternative og tradisjonelle medier. Avslutningsvis diskuterer jeg hva jeg legger i uttrykket *meningsbærende tekster*.

2.1 MUSLIMER OG ISLAM I MEDIA

Litt forenkla kan en si at det finnes to motstridende syn på hvordan en skal karakterisere omtalen og framstillinga av muslimer og islam i norske medier. Begge er i utgangspunktet kritiske til den eksisterende omtalen, men på ulikt grunnlag. På den ene sida finnes de som hevder at omtalen er uforholdsmessig negativ, og at muslimer og islam gjerne blir framstilt som en trussel og en voldelig religion. Samtidig finnes det på den andre sida de som mener at media ikke framstiller muslimer og islam kritisk nok, og at norske medier nærmest legger skjul på mange av de problema som kan knyttes til muslimer og islam. I denne delen presenterer jeg disse motstridende syna mer inngående, samtidig som jeg også viser noen nyanserende perspektiv som ligger mellom disse ytterpunktene.

I innledningskapittelet presenterte jeg regjeringas *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020) som en viktig bakgrunn for dette prosjektet som helhet. Handlingsplanen kommer innom framstillinger av muslimer og islam i media og viser innledningsvis til befolkningsundersøkelsen *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017*, som blei utgitt av Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) (Hoffmann og Moe, 2017). Denne undersøkelsen viser at de respondentene som mener at negative holdninger til muslimer er utbredt, ofte trekker fram negative framstillinger i media som ei typisk forklaring på at slike holdninger finnes (Hoffmann og Moe, 2017: 73). Videre viser undersøkelsen at de samme respondentene også trekker fram at ei annen forklaring på negative holdninger kan være generaliseringer fra islamistiske ekstremister og terrorister til den generelle muslimske befolkninga (ibid.: 72). Det skal understrekes at disse forklaringene er uttrykk for respondentenes egne oppfatninger av hvilken rolle media spiller for negative holdninger i samfunnet. I samme spor som disse forklaringene, hevder Bangstad (2013: 367) at media i Norge og Europa i større grad har blitt «antagonistic towards Muslims», og at også noen få norske redaktører oppfatter norske muslimer som en mulig trussel mot ytringsfriheten på grunn av deres religion, islam. Også i et internasjonalt perspektiv viser Ahmed og Matthes (2017) gjennom en metastudie at det er en tendens til at muslimer blir framstilt negativt i media, og at islam ofte framstilles som en voldelig religion.

Handlingsplanen trekker også fram en undersøkelse som nyanserer dette synet, nemlig Retriever sin undersøkelse *Muslimer og islam i mediene 2016* (Nilsen og Strand, 2017). Denne undersøkelsen balanserer inntrykket som er beskrevet over, og Nilsen og Strand (2017) trekker blant annet fram at norske medier «sjelden setter likhetstegn mellom muslimer og terror». Videre viser deres analyse at når islamistisk motivert terror blir omtalt, blir nettopp begrepa «islamist og islamistisk terror» brukt nokså konsekvent (ibid.). En annen undersøkelse som nyanserer synet jeg har presentert over, er Luengo og Ihlebæk (2019). Undersøkelsen deres viser blant annet at det i kjølvannet av terrorangrepet mot Charlie Hebdo-redaksjonen i Paris i 2015, var en tendens til at muslimer blei inkludert i et felles «vi» i aviser i Spania, England og Norge. I tillegg fant de at redaksjoner i disse landa advarte mot framveksten av anti-muslimske holdninger som en reaksjon på angrepet (Luengo og Ihlebæk, 2019: 296–297). I tillegg viser Figenschou og Beyer (2015: 24) at den tidligere oppfatninga om at den generelle innvandringsdebatten er dominert av kilder som er «hvite, middelaldrende menn i maktposisjoner», ikke nødvendigvis stemmer. I deres undersøkelse av hvilke stemmer som kommer til orde i innvandringsdebatten, påpeker de at analysen gir «en viss støtte til at

minoritetenes deltakelse i mediene er i ferd med å alminneliggjøres» (Figenschou og Beyer, 2015: 45).

På den andre sida finnes aktører som er kritiske til framstillingene av muslimer og islam i media, fordi de mener at den er uforholdsmessig positiv, og at media ikke tør å være kritiske nok mot muslimer og islam. Blant annet viser Figenschou og Beyer (2014: 445) at terrorangrepa 22. juli 2011 førte til at anti-islamske aktører fra ytre høyre brått fikk mer synlighet i det generelle medielandskapet. Disse aktørene hadde fram til da følt seg utestengt og sensurert fra medias spalter, men terrorangrepa gjorde at anti-islamske holdninger, som også 22. juli-terroristen hadde, blei synliggjort. Figenschou og Beyer (2014: 446) understreker allikevel at formålet med at disse aktørene kom til orde, var at standpunkta deres kunne kritiseres i åpen debatt. I tillegg har det det siste tiåret vokst fram en egen kategori medieaktører som blant annet kritiserer andre norske medier for å ikke informere om de negative sidene ved både innvandring generelt og islam spesielt (Figenschou og Ihlebæk, 2019: 1228). Det er disse medieaktørene som kalles *alternative medier*, både i den allmenne debatten og i denne oppgava.

2.2 ALTERNATIVE OG TRADISJONELLE MEDIER

I denne oppgava undersøker jeg meningsbærende tekster fra sju medieaktører: *Vårt Land*, *Aftenposten*, *Dagen*, *Dagbladet*, *Resett*, *Document* og *Human Rights Service*. De tre siste regnes som alternative medier, mens de fire første regnes som tradisjonelle medier. I denne delen gjør jeg greie for hva jeg legger i disse begrepa.

Når jeg i denne oppgava bruker betegnelsen *alternative medier*, legger jeg definisjonen i Holt mfl. (2019: 862) til grunn: «Alternative news media represent a proclaimed and/or (self-) perceived corrective, opposing the overall tendency of public discourse emanating from what is perceived as the dominant mainstream media in a given system.» (uthevinger i originalen) Sjøl om denne definisjonen ikke begrenser fenomenet til ei bestemt politisk retning, er merkelappen *alternative medier* i nyere tid, både i forskinga og i en mer allmenn diskusjon, for det meste brukt om medier som tilhører den populistiske høyresida og som har ei tydelig innvandringskritisk holdning (Ihlebak og Nygaard, 2021: 265). Samtidig ser vi også at de i forbindelse med korona-pandemien i 2020 og krigen i Ukraina i 2022, har vokst fram aktører på den ytre venstresida, som *Steigan*. I denne oppgava bruker jeg termen i tråd med forskinga, altså om innvandringskritiske medier på høyresida. Også nettsider som er

forankra i reint høyreekstreme miljøer, kan bli omtalt som *alternative medier*, sjøl om disse gjerne omtales mer presist som *høyreekstreme alternative medier* (Haanshuus og Ihlebæk, 2021).

Definisjonen til Holt mfl. (2019) baserer seg på at alternative medier står i en kontrast til det som i en gitt mediesfære oppfattes som de tradisjonelle media (*mainstream media*). Holt m.fl. (2019: 861) legger følgende karakteristikker til grunn for begrepet tradisjonelle medier: Tradisjonelle medier er medieorganisasjoner som har en hierarkisk struktur, som legger til rette for en åpen samfunnsdebatt gjennom å dekke saker av allmenn interesse på en faktabasert måte, og som følger tradisjonelle konvensjoner for utarbeiding av saker og publisering. Samtidig må det understrekes at også uttrykket *tradisjonelle medier* må forstås i forhold til uttrykket *alternative medier*, i og med at det framstår overflødig å bruke adjektivet *tradisjonell* med mindre det finnes et alternativ å snakke om. Denne litt vage beskrivelsen av fenomenet tradisjonelle medier illustrerer dessuten at termene *tradisjonelle* og *alternative* ikke refererer til binære egenskaper. Innafor forskinga på alternative medier er det vanlig å se på de to begrepa som to ender av et begrepskontinuum (Holt mfl., 2019: 861). Det betyr blant annet at de alternative media på mange områder kan likne de tradisjonelle, og omvendt. Allikevel er det særlig det at mediet sjøl omtaler seg som et alternativ, som blir trukket fram som det mest definerende kjennetegnet.

Av de alternative media jeg tar for meg i denne oppgava, finnes det både hos *Resett* og *Document* eksplisitte formuleringer som framstiller dem som et alternativ. *Resett* omtaler seg på nettsidene sine som «en politisk uavhengig mediekanal. Vi jobber for demokrati og ytringsfrihet. Vi skal være kritiske til makt og kjempe for de som ikke så lett kommer til orde. Det innebærer også å kritisere og *være et alternativ til de etablerte media.*» (Resett, u.å., mine uthevinger). *Document* skriver følgende på sine nettsider:

«Document.no er her som et *alternativ* til [homogeniseringa av norske medier og en meningsfront styrt av følelser og ikke fornuft] – vi skal være en frihetens og fornuftens stemme som bryter ut av ekkokammeret og støyen. Vi ønsker å påvirke og *korrigere* utviklingen.» (Document, u.å., mine merknader og uthevinger).

Når det gjelder *Human Rights Service*, har ikke dette mediet ei tilsvarende formulering. Om sitt eget arbeid skriver de på nettsidene sine at det «er særlig sentrert om innhenting av dokumentasjon, informasjon og analyse for å sette søkelys på ulike sider av innvandrings- og integreringsfeltet.» (Human Rights Service, u.å.) Allikevel kan deres snevre fokus på «inn-

vandrings- og integreringsfeltet» tolkes som en av grunnene til at de vanligvis regnes som et alternativt medium i forskninga (Nygaard, 2020; Ihlebæk og Nygaard, 2021).

For å understreke at alternative medier best bør forstås som en del av et kontinuum, vil jeg også peke noen forskjeller mellom de tre alternative media – slik de blir oppfatta av Helge Lurås, sjefsredaktør i *Resett*. I et intervju med *Journalisten* i februar 2022 reflekterer Lurås over *Resett* sin posisjon i medielandskapet (Greger, 2022). Lurås trekker blant annet fram at *Resett* i framtida vil både inkludere stemmer fra et breiere spekter av meninger og tone ned polariserende stoff. Samtidig understreker Lurås at det har blitt en avstand mellom *Resett* og *Document*. Lurås karakteriserer blant annet sistnevnte som et «ekkokammer» (ibid.). Videre uttaler han at *Human Rights Service* ikke oppleves som en konkurrent til *Resett*, fordi de «publiserer to-tre artikler om dagen, som alltid handler om Islam og innvandring» (ibid.). I samme artikkel svarer Hans Rustad i *Document* at *Resett* med dette nærmer seg de tradisjonelle media, og peker på at «ekkokammer»-beskrivelsen, minner om den retorikken de tradisjonelle har brukt overfor de alternative (ibid.).

Sjøl om dette kompliserer bildet av alternative medier som fenomen, vil jeg i det videre presentere noen vanlige kjennetegn ved alternative medier generelt. Som ei utdyping av definisjonen jeg presenterte innledningsvis, hevder Holt mfl. (2019) at «det alternative» kan komme til uttrykk på tre strukturelle nivå hos et medium: makro-, meso- og mikronivået.

2.2.1 MAKRONIVÅET

På makronivået finner vi de overordna rammeverka for medieinstitusjonen generelt, som for eksempel journalist- og redaktørforeninger og medias etiske sjøldømmeordning: Pressens faglige utvalg (Holt mfl., 2019: 864). En vanlig forskjell mellom de alternative og de tradisjonelle media kan for eksempel være at førstnevnte står på utsida av slike foreninger og utvalg, og heller ikke blir omfatta av den offentlige pressestøtta. På dette nivået er det likevel stor variasjon mellom ulike medier som omtaler seg som alternative. Alle de tre alternative media jeg skal undersøke, oppgir at de følger Vær Varsom- og/eller Redaktørplakaten, men av redaktørene for disse media er det kun Hans Rustad i *Document* som er medlem av Norsk Redaktørforening (*Document*, u.å.). I og med at medias sjøldømmeordning kun omfatter medier tilknytta Norsk Presseforbund (som Norsk Redaktørforening er en del av), er det bare *Document* som faktisk kan klages inn til Pressens Faglige Utvalg for brudd på Vær Varsom-plakaten (Norsk Presseforbund, 2020).

Seinest i 2020 fikk Helge Lurås, redaktør i *Resett*, avslag på sin søknad om medlemskap i Norsk Redaktørforening (Norsk Redaktørforening, 2020). Dette er interessant i denne sammenhengen av to grunner. For det første illustrerer dette nokså tydelig at det innafor kategorien alternative medier finnes variasjon. For det andre er dette et eksempel på såkalt journalistisk grensarbeid – et begrep som omfatter hvordan journalistikken som profesjon definerer hva som faller innafor og utafør profesjonen (Carlson, 2015: 2). Hvorvidt de alternative media inkluderes i den journalistiske profesjonen, har noen vesentlige betydninger. Bjerke, Flo og Fonn (2019: 266) peker blant annet på at tilgang til kilder, økonomiske privilegier som offentlig støtte, og juridiske privilegier som utvida ytringsfrihet, er forbeholdt de aktørene som faller innafor den journalistiske profesjonen. I tillegg har jeg allerede nevnt de etiske forpliktelsene i form av Vær Varsom-plakaten og behandling i Pressens Faglige Utvalg som kun gjelder medlemmer av Norsk Presseforbund. Dette tyder på at den tradisjonelle journalistikken, gjennom Norsk Redaktørforening i dette tilfellet, har ei påvirkning på hva slags rolle de alternative media spiller i den norske offentligheten.

2.2.2 MESONIVÅET

Mesonivået omfatter blant annet den interne organiseringa av og nyhetsprofilen til et medium. På et generelt grunnlag har alternative medier ofte hatt preg av å være drevet av aktivister og frivillige, og hatt en flatere organisatorisk struktur enn tradisjonelle medier (Ihlebak og Nygaard, 2021: 273). Samtidig trekker Ihlebæk og Nygaard (2021: 274) fram at de alternative media som jeg undersøker i denne oppgava, er drevet både av personer som har tidligere erfaring fra journalistikken, blant annet *VG* og *TV 2*, og av personer som ikke har formell bakgrunn fra journalistikken.

Den alternative nyhetsprofilen handler om at media har ei overordna ideologi som styrer hvilke saker som prioriteres framfor andre (Holt mfl., 2019: 864). For de alternative media jeg undersøker, arter dette seg i en gjennomgående kritikk av både innvandring generelt og muslimer og islam spesielt (Nygaard, 2020: 768; Ihlebæk og Nygaard, 2021: 265). Basert på dette trekket forventer jeg altså at det er kritiske oppfatninger til muslimer og islam som kommer til uttrykk i tekstene fra disse media. Dette bør også ses i sammenheng med ei større politisk høyrevridning i Europa, der populistiske høyrepartier, som også er særlig opptatt av å belyse negative sider ved innvandring, har vokst mer og mer fram (Wodak, 2015), noe som kan tenkes å ha bana vei for innvandringskritiske, alternative medier.

Dette trekket ved alternative medier kan videre ses i lys av hva slags rolle og samfunnsoppdrag journalistikken har og har hatt. I dag er det vanlig å omtale media som den fjerde statsmakta i samfunnet. Dette spiller på den tredelte maktfordelinga, og antyder at media har ei vesentlig rolle i samfunnet ved sida av den dømmende, utøvende og lovgivende statsmakta – det vil si domstolene, Regjeringa og Stortinget. Media tillegges i dette bildet først og fremst en kontrollerende funksjon som skal ha et kritisk blikk mot de tre andre statsmaktene (Allern og Blach-Ørsten, 2011: 102).

I norsk historisk sammenheng har også journalistikken vært tett knytta til politiske partier i form av partipressa. Idet politiske partier begynte å bli grunnlagt i Norge fra slutten av 1800-tallet, var det vanlig at partia enten knytta seg til eksisterende eller oppretta egne aviser (Allern og Blach-Ørsten, 2011: 95). Med avvikinga av den klassiske partipressa skjedde det ei økt profesjonalisering av journalistikken, som vidare materialiserte seg i journalistiske normer om sjølstendighet, objektivitet og dens kritiske funksjon (ibid.: 96). På den andre sida kan ei utviding av meningsrommet i hver avis ses i sammenheng med utviklinga av media som en tilrettelegger for brei offentlig debatt (ibid.: 94).

Til tross for at media nå har færre formelle bindinger til politiske partier enn på den tida vi hadde partipresse, hevder Allern og Blach-Ørsten (2011: 98) at mange nyhetsmedier tvert imot har tydeligere politisk standpunkt nå enn den gang. Dette må samtidig veies opp mot journalistikkens etiske regelverk og normer for objektivitet og balanserte framstillinger.

Sjøl om de alternative medias politiske standpunkt ofte trekkes fram som et kjennetegn ved dem, er altså ikke dette et definerende kjennetegn aleine. På dette punktet kan også medier som oppfattes som tradisjonelle, nærme seg de alternative. *Dagen* og *Vårt Land*, som jeg her omtaler som tradisjonelle medier, har begge uttalte kristne profiler og kan sånn sett sies å være kristne alternativ i den generelle mediesfæren (Dagen, 2022; Norsk presses historie, 2022). Når jeg vidare definerer disse som tradisjonelle medier, er to faktorer avgjørende: 1) de framstiller seg ikke som et korrektiv til tradisjonelle medier slik som særlig *Resett* og *Document* gjør; 2) de har ei breiere nyhetsdekning enn det *Human Rights Service* har og utelukker ikke saker som ikke passer den kristne profilen. Allikevel kan altså *Dagen* og *Vårt Land* betraktes som nisseaviser, både med tanke på profil og lesertall (jf. 4.1.1), sammenlikna med *Aftenposten* og *Dagbladet*.

2.2.3 MIKRONIVÅET

Til slutt har vi mikronivået, som omfatter det konkrete nyhetsinnholdet og tekstene som publiseres. I denne oppgava tar jeg for meg en del av mikronivået, nemlig de enkelte formuleringene og språklige framstillingene i artiklene. Dette er ei side ved de alternative media som til nå er lite undersøkt.

Det som ofte skiller de alternative fra de tradisjonelle media på dette nivået, er at sakene som dekkes av de alternative, enten ikke blir løfta i de tradisjonelle media, eller at vinklinga er ei annen (Holt mfl., 2019: 863). I tillegg er det et gjennomgående kjennetegn ved norske alternative medier at de driver mediekritikk av de tradisjonelle media, og at de anklager de tradisjonelle media for ikke å dekke utfordringer og problem som oppstår på grunn av innvandring (Figenschou og Ihlebæk, 2019: 1228). Dette kjennetegnet gjenspeiles dessuten blant leserne av slike medier. Moe mfl. (2019) viser at både det kritiske synet på innvandring og det kritiske synet på tradisjonelle mediers dekning av innvandring, er vanlig blant et utvalg lesere av alternative medier.

Nygaard (2019) løfter også fram hvordan tre alternative medier i Skandinavia (deriblant *Document*) på ulike måter blander holdninger og meninger med den objektive nyhetsdekninga. Nygaard (2019) viser at sjøl om *Document* i noen grad klarer å gjengi nyheter nokså nøytralt, skinner ofte deres meninger om innvandring gjennom i mange av sakene. Et tydelig skille mellom meningsinnhold og nyhetsdekning løftes gjerne fram som en viktig norm i journalistikken – blant annet gjennom Vær Varsom-plakatens punkt 4.2: «Gjør klart hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer» (Norsk Presseforbund, 2021). Nygaard (2019) påpeker samtidig at analysetekstene i hennes undersøkelse blei henta rett etter at *Document* begynte å informere om at de følger Vær Varsom-plakaten, og at sammenblandinga av nøytral nyhetsdekning og politisk meningsytring derfor kan være et tegn på «voksesmerter i forbindelse med tilpassinga til de profesjonelle journalistiske normene om å holde tolkinge og meninger utafør nyhetsdekninga» (Nygaard, 2019: 1159, min oversettelse).

I denne oppgava tar jeg for meg meningsbærende tekster. Den sjangerblandinga som Nygaard (2019) har funnet, er derfor ikke fullt ut relevant for mine analyser. Allikevel synliggjør Nygaard (2019) at det finnes noen klare sjangerkonvensjoner innafor journalistikken, og at de alternative media ikke alltid følger disse. Dette kan uansett være relevant å se i sammenheng med mine funn. I den følgende delen diskutere jeg hva som menes med *meningsbærende tekster*.

2.3 MENINGSBÆRENDE TEKSTER

Tekstene jeg analyserer i denne oppgava, tilhører avissjangrene kommentar og leder. Disse sjangrene inngår i sjangerkategorien meningsbærende tekster. Denne kategorien skiller seg fra nyhetsjournalistikken, som forsøker å være mest mulig deskriptiv og nøytral (Mathisen og Morlandstø, 2016: 15). Forskjellen mellom kommentarartikler og lederartikler er i utgangspunktet veldig liten, men også veldig klar: nemlig at mens kommentarer kun kan regnes som et uttrykk for forfatterens mening, så tilskrives meningene i ledere hele nyhetsmediet. Begge har som mål å gi subjektive vurderinger og analyser av aktuelle saker. I tillegg til kommentar og leder er også kronikker eksempel på meningsbærende tekster. I denne oppgava fokuserer jeg altså på tekster som er skrevet av personer med en tett tilknytning til mediet de skriver for.

I forrige del nevnte jeg at mange medier har klarere politiske standpunkt i dag enn under partipressa (Allern og Blach-Ørsten, 2011: 98). Slike politiske standpunkt kan enten komme til uttrykk gjennom hvilke saker som dekkes, eller hvilken vinkling sakene får. Samtidig er det svært sannsynlig at et slikt standpunkt kommer til uttrykk i nettopp meningsbærende tekster som kommentarer og ledere. Allern og Blach-Ørsten (2011: 100) peker blant annet på at kommentaren som sjanger har blitt viktigere og viktigere utover 2000-tallet. Denne trenden nevnes også i Mathisen og Morlandstø (2016: 20), som ser utviklinga i sammenheng med en overordna utvikling i avisene fra å formidle «news» til å formidle «views».

Basert på dette kan en altså forvente at de tekstene jeg analyserer i denne oppgava, i stor grad gir uttrykk for meninger og oppfatninger om den bestemte saken de angår. Å være en meningsbærende tekst innebærer naturligvis at teksten bærer ei mening (Mathisen og Morlandstø, 2016: 84). Når det gjelder tekstene fra de alternative media, forventer jeg derfor at disse meningene ligger tett opp mot deres generelle innvandrings- og islamkritiske holdning. Tilsvarende kan en forvente at også *Dagen* og *Vårt Land* generelt sett uttrykker meninger som ligger tett opp mot deres kristne profil. Samtidig er det vanskelig å forutsi hvordan en slik profil eventuelt kommer til uttrykk i saker om muslimer og islam.

Videre peker Mathisen og Morlandstø (2016) på at denne meningsbæringa kan arte seg ulikt mellom ulike forfattere. Noen inntar en mer reflekterende rolle der hensikten er å få leseren til å ta del i refleksjonen heller enn å banke inn et bestemt budskap. Andre igjen legger mer vekt på å være åpen om hvilke konkrete meninger som forfatteren har, og at det er leserens konfrontasjon med disse meningene som skaper debatt og refleksjon i samfunnet (Mathisen og Morlandstø, 2016: 104). Dette er et interessant perspektiv i denne oppgava, i og med at målet mitt ikke er å peke på de eksplisitte oppfatningene som er åpenbare for enhver

leser. Når det gjelder de alternative media, er disse oppfatningene og meningene allerede påpekt i andre undersøkelser (Nygaard, 2020: 768; Ihlebæk og Nygaard, 2021: 265) – men å avdekke de oppfatningene som kommer til syne først gjennom grundig lingvistisk analyse.

2.4 OPPSUMMERING

Sjøl om analysene jeg gjør videre i oppgava, og teoriene jeg bygger på, er reint lingvistiske, er kritisk diskursanalyse ei tilnærming som innebærer et tverrfaglig perspektiv. Mitt utgangspunkt er at jo bedre bakgrunnskunnskap en har om de tekstene som skal analyseres, jo mer inngående kan analysene og diskusjonene bli. Først og fremst har jeg vist at det finnes nokså ulike oppfatninger av hvordan media framstiller muslimer og islam. Deretter har jeg tatt for meg forskjellen mellom tradisjonelle og alternative medier, blant annet fordi denne forskjellen spiller ei rolle i oppgava. Til slutt har jeg diskutert noen relevante sider ved meningsbærende tekster.

3 TEORI

I dette kapitlet presenterer jeg de teoretiske utgangspunkta for oppgava. For å undersøke hvilke oppfatninger om muslimer og islam som kommer indirekte til uttrykk i analyse-materialet, tar jeg først og fremst utgangspunkt i den vitenskapelige tilnærminga kritisk diskursanalyse. Dette er ei tilnærming til tekstanalyse som åpner for å bruke de disiplinene og teoriene som er best egna for å svare på forskingsspørsmåla. Siden jeg skal undersøke betydninga av faktisk språkbruk, i form av ulike medietekster, har jeg valgt å ta utgangspunkt i den lingvistiske disiplinen pragmatikk. Mer spesifikt tar jeg utgangspunkt i den pragmatiske kommunikasjonsteorien som kalles relevanteorien, og gjennom denne teorien beskriver jeg begrepa jeg har referert til i de to forskingsspørsmåla: presupposisjon og innsnevra og utvida betydning. Aller først presenterer jeg kritisk lingvistikk, som regnes som bakgrunnen for kritisk diskursanalyse.

3.1 KRITISK LINGVISTIKK

Kritisk lingvistikk er ei vitenskapelig retning som baserer seg på et premiss om at språkbruk er en form for sosial praksis. Språkets sosiale egenskaper oppfattes som ei vekselvirkning – språket både former og blir forma i og av sosiale situasjoner. På den ene sida er det gjennom språket vi kan forklare og beskrive abstrakte sosiale fenomen i samfunnet. Det vil si at hvordan vi oppfatter disse fenomenene, er påverka av hvordan de er beskrevet gjennom språket. På den andre sida vil måten vi bruker språket på, være påverka av våre oppfatninger av de samme sosiale fenomenene (Fowler, Hodge, Kress og Trew, 1979:1–2). Dette premisset kan tenkes å ligge til grunn for koblinga mellom framstillinger i media og negative holdninger til muslimer og islam, som blir trukket fram i *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020: 20). Denne sammenhengen kommer jeg tilbake til i diskusjonskapitlet.

Innafor kritisk lingvistikk blir språket vanligvis også kobla til ideologi. Hodge, Kress og Jones (1979: 81) definerer ideologi som «sets of ideas involved in the ordering of experience, making sense of the world» – altså ideer vi forstår verden gjennom. Kritiske lingvister

mener at språket er et middel for å både underbygge og utfordre ideologiene i samfunnet, fordi det er gjennom språket vi kan begripe disse ideene (Hodge, Kress og Jones, 1979: 81). For å undersøke hvilke ideologier som er gjeldende i et samfunn, kan det være nyttig å undersøke ulik språkbruk i samfunnet. Det er en slik undersøkelse av koblinga mellom språk og ideologi som ligger i betegnelsen *kritisk*. Kritisk lingvistikk handler om å peke på hvordan bestemte uttrykksmåter, som tilsynelatende framstår nøytrale fordi vi er vant til dem, kan være uttrykk for bestemte ideologier. Denne prosessen kalles blant annet ei avmystifisering (*demystification*) av språket (Machin og Mayr, 2012: 5; Fowler og Kress, 1979: 196).

I tillegg bygger kritisk lingvistikk på at mye av det vi kommuniserer med språket, blir kommunisert indirekte – mening kommer ikke til uttrykk bare gjennom den reinte bokstavelige betydninga til enkelte orda, men blir også til gjennom våre fortolkninger av bestemte ytringer i bestemte kontekster (Fowler og Kress, 1979: 196). Dette er et viktig aspekt i denne sammenhengen fordi bestemte oppfatninger om muslimer og islam ikke nødvendigvis blir eksplisitt stava ut på tekstoverflaten, men blir uttrykt indirekte. Et av måla innafor kritisk lingvistikk er å avdekke slike former for indirekte kommunikasjon, fordi også denne typen kommunikasjon kan formidle bestemte oppfatninger, holdninger og ideologier.

Et vesentlig poeng i Fowler og Kress (1979: 196) er at man ikke kan ta for gitt at en språkbruker har hatt intensjon om å formidle en bestemt ideologi på en tildekt måte, sjøl om en kritisk analyse avdekker slik språkbruk. Det er nemlig ikke slik at språkbrukere nødvendigvis er klar over den implisitte betydninga som «kritiske lingvister» forsøker å avdekke. Dermed er ikke målet i kritisk lingvistikk nødvendigvis å kritisere den enkelte språkbrukeren, men heller å synliggjøre hvordan ideologier og samfunnsstrukturer preger språket vårt. Dette er et relevant poeng i denne oppgava fordi jeg kun forholder meg til de skrevne tekstene, uten å undersøke intensjonene bak ytringene.

3.2 KRITISK DISKURSANALYSE

Kritisk diskursanalyse (fra nå av KDA) springer ut av kritisk lingvistikk og er ei bestemt tilnærming til tekstanalyser (Skrede, 2017: 20). Sjøl om forskning innafor kritisk lingvistikk forsøker å påvise sammenhenger mellom språk og ideologi generelt, har ei vanlig innvending mot fagfeltet vært at den ikke i stor nok grad undersøker og diskuterer konkrete relasjoner mellom språk, holdninger, ideologi og makt (Machin og Mayr, 2012: 4). KDA oppsto som et svar på denne innvendinga, og forskere som tar utgangspunkt i KDA, undersøker i større grad

hvordan eksisterende sosiale mekanismer, som fordommer, fremmedfrykt og negative oppfatninger om samfunnsgrupper, kan sies å bli uttrykt i eksisterende tekster (Machin og Mayr, 2012: 4). Det overordna målet med oppgava er å vise hvilke oppfatninger om muslimer og islam som kan sies å komme indirekte til uttrykk i analyse materialet gjennom noen bestemte språklige fenomen. KDA er et godt utgangspunkt for å undersøke sammenhengen mellom språklige uttrykk og oppfatninger om ei gruppe mennesker og en religion.

KDA er ei vid vitenskapelig tilnærming som åpner for å undersøke et vidt spekter av problemstillinger med utgangspunkt i ulike teorier og metodiske tilnærminger. Dette gjør at KDA ikke skal forstås som en bestemt teori eller en bestemt metode, men som ei overordna tilnærming til tekstanalyse (Wodak og Meyer, 2016: 2–3). KDA er derfor først og fremst et grunnleggende tankesett og perspektiv som styrer innretninga av et prosjekt. Innafor en slik overordna «KDA-paraply» er det utvikla ulike konkrete metoder som forskeren kan bruke. I metodekapittelet kommer jeg inn på den spesifikke metoden som jeg bruker i oppgava. Det betyr også at metode og teori henger tett sammen. Derfor vil noen av de aspekta jeg tar opp i metodekapittelet, særlig analysekategoriene i 4.5, ligge nær det teoretiske grunnlaget jeg presenterer her i dette kapittelet. De aspekta jeg presenterer under, er fellestrekk ved KDA generelt. Først presenterer jeg diskursbegrepet, deretter kriterier for KDA, og til slutt noen innvendinger mot KDA.

3.2.1 DISKURS

Kritisk diskursanalyse innebærer – som navnet indikerer – kritisk analyse av en diskurs. Derfor vil jeg her beskrive hva som menes med *diskurs* innafor kritisk diskursanalyse. Først og fremst blir termen *diskurs* brukt noe ulikt både innafor ulike fagdisipliner og av ulike forskere. I boka *Diskursanalyse som teori og metode* (1999: 9) av Jørgensen og Phillips, som i skandinavisk sammenheng var ei tidlig innføringsbok i diskursanalyse, hevder forfatterne allerede da at «[d]iskursbegrebet er på mode», og at det har blitt brukt såpass mye i både academia og alminnelige debatter «at begrebet er blevet ret mudret». Jørgensen og Phillips (1999: 9) bruker *diskurs* om de språklige strukturene og mønstra som legger føringer for utsagna våre innafor bestemte sosiale domener, eller med deres ord: «*diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på*» (uthevinger i originalen).

I boka *Analyzing Discourse* av Fairclough (2003) blir *diskurs* brukt på to ulike måter, både som et abstrakt og et konkret substantiv. Diskurs som abstrakt substantiv refererer til et overordna perspektiv på verden som ligger til grunn for språklige ytringer (Fairclough, 2003:

124). Skrede (2017: 25) synes å bygge på denne «abstrakte» definisjonen i den norske innføringsboka *Kritisk diskursanalyse*: «Diskurser er måter å representere på. Diskurser kan knyttes til ulike posisjoner eller perspektiver ulike grupper av sosiale aktører har.» For å skille mellom den abstrakte og konkrete størrelsen, velger jeg å bruke termen *representasjonsmåte* om den abstrakte størrelsen. Diskurs som konkret substantiv viser på den andre sida til ei konkret samling språklige ytringer eller tekster som springer ut av en bestemt representasjonsmåte (Fairclough, 2003: 124). Disse to betydningene henger sammen på denne måten: en bestemt representasjonsmåte innebærer bestemte normer, en bestemt logikk og et bestemt tankesett som manifesteres i en diskurs, altså i en konkret mengde tekster.

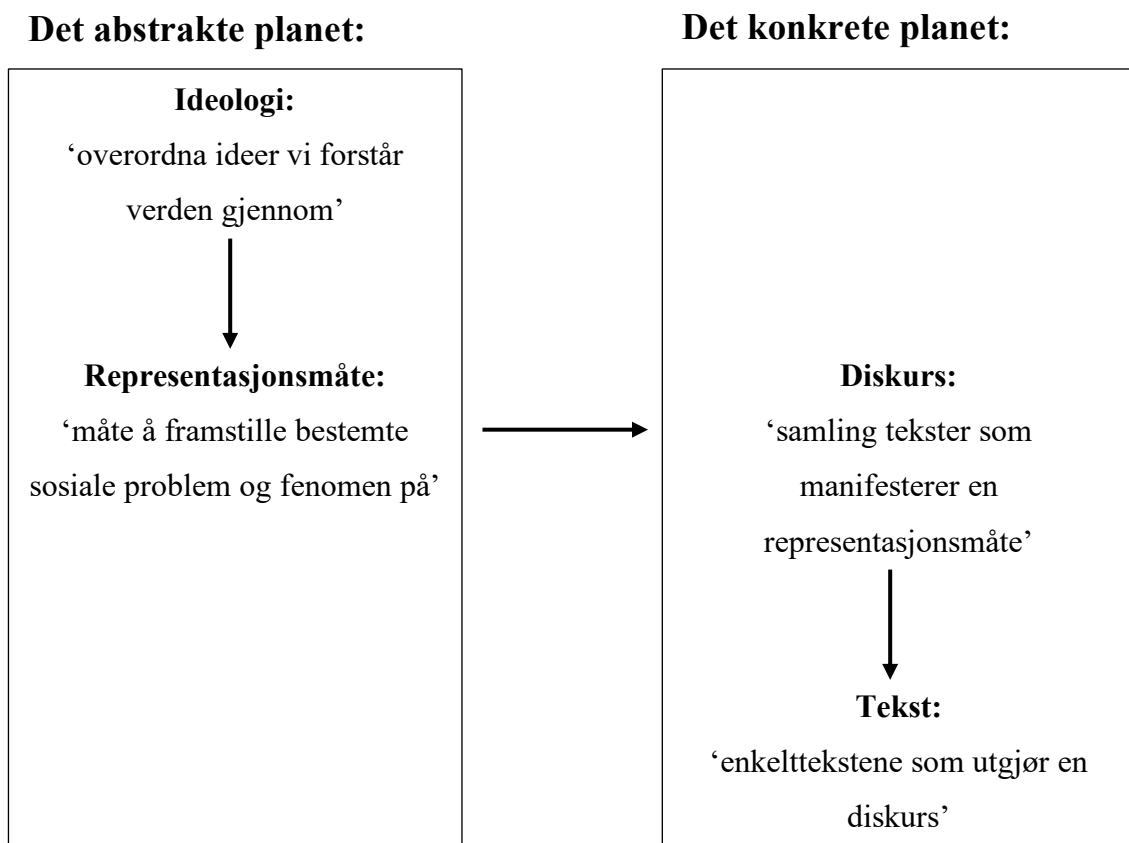
I KDA er forskeren opptatt av å undersøke begge disse nivåa, både den abstrakte representasjonsmåten og den konkrete diskursen. Det er gjennom å undersøke den konkrete diskursen at man kan få tilgang til de ideene og perspektiva som utgjør den overordna representasjonsmåten. For å tydeliggjøre skillet mellom de to ulike betydningene av *diskurs*, kommer jeg altså kun til å bruke termen *diskurs* i betydninga 'samling tekster som tilhører en bestemt representasjonsmåte' – altså etter Faircloughs (2003: 125) «konkrete» definisjon.

Dermed opererer jeg med følgende termhierarki i oppgava videre (illustrert i figur 3.1). Øverst har vi *ideologi*, som altså refererer til generelle overordna ideer vi forstår verden gjennom (Hodge, Kress og Jones, 1979). Videre har vi *representasjonsmåte*, som kan tolkes som underordna og mer spesifikk enn en ideologi. Det vil si at en bestemt ideologi kan ligge til grunn for flere representasjonsmåter tilknyttta ulike saker i samfunnet. For eksempel kan ideologien liberalisme ligge til grunn for en bestemt logikk som påvirker hvordan man tenker om for eksempel økonomiske spørsmål og innvandrings spørsmål. Sjøl om jeg innledningsvis i dette kapitlet har trukket fram at fokuset på ideologi er viktig innafor både kritisk lingvistikk og KDA, kommer jeg i denne oppgava – i og med at analysetekstene er knytta til ett bestemt samfunnsforhold, nemlig muslimer og islam – til å forholde meg til nivået representasjonsmåte.

Termen *representasjonsmåte*, som refererer til et abstrakt fenomen, har sin konkrete motpart i termen *diskurs*, som er samlinga tekster som manifesterer en bestemt representasjonsmåte. På det nederste nivået har vi enkelttekstene i en diskurs, som jeg rett og slett kaller *tekst*.

Hvilken rolle vil så disse termene spille i oppgava videre? Alle redaksjonelt utgitte medietekster kan sies å utgjøre en overordna norsk mediediskurs. Disse tekstene er manifestasjoner av en bestemt representasjonsmåte som kan knyttes til mediesfæren og den

journalistiske profesjonen i Norge, som blant annet kjennetegnes ved noen av de elementa jeg kom inn på i kapittel 2. Samtidig kan en snakke om underordna representasjonsmåter. Med utgangspunkt i de kjennetegna ved alternative medier som jeg også diskuterte i kapittel 2, er det sannsynlig at deres kritiske holdning til innvandring og islam kommer til uttrykk gjennom en bestemt måte å representere disse fenomena på, som skiller seg fra representasjonen hos de tradisjonelle media. Dermed kan en si at de alternative og tradisjonelle media representerer to ulike representasjonsmåter, og at de konkrete tekstene fra de to gruppene utgjør to ulike diskurser. I denne oppgava har jeg altså plukka ut et lite utvalg tekster fra disse to diskursene. Utvalget er såpass lite (tre tekster fra de alternative media og fire tekster fra de tradisjonelle media) at det ikke nødvendigvis er mulig å si noe generelt om de to representasjonsmåtene tekstene manifesterer. Samtidig vil sammenlikninga av de to diskursene kunne gi noen antydninger om eventuelle forskjeller mellom representasjonsmåtene.

Figur 3.1 Begrepshierarki – diskurs

3.2.2 KRITERIER FOR KRITISK DISKURSANALYSE

I boka *Critical Discourse Analysis* presenterer Fairclough (2010) ei liste over tre kriterier han mener KDA-studier bør oppfylle. I det følgende bruker jeg denne lista til å utdype hva KDA innebærer, samtidig som jeg knytter denne oppgava til disse kriteria.

Det første kriteriet er at analysen ikke bare skal være av tekster aleine, men at den skal være en tverrfaglig analyse av tekster og diskurser på den ene sida, og representasjonsmåtene og ideologiene som ligger til grunn for disse på den andre (Fairclough, 2010: 10). Problemstillinga mi understreker hva som er hovedmålet med denne oppgava, nemlig å undersøke oppfatninger om muslimer og islam som kommer indirekte til uttrykk gjennom bestemte språklige fenomen i en bestemt type tekster. Samtidig er det ikke tilfeldig at jeg tar for meg tekster fra både alternative og tradisjonelle medier. Som nevnt i kapittel 1 er jeg spesielt opptatt av alternative medier, men på grunn av det kontrastive forholdet mellom disse og tradisjonelle medier er det nødvendig å undersøke tekster fra dem begge.

Det andre kriteriet er at en KDA-undersøkelse ikke skal være bygd på en overfladisk analyse av diskurser, men systematiske og grundige analyser av tekster (Fairclough, 2010: 10). De systematiske analysene av tekster blir så grunnlag for å forklare sider ved diskursen som tekstene tilhører. Dette gjenspeiler seg i de spesifikke forskingsspørsmåla i oppgava. Når jeg nevner presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger i forskingsspørsmåla, er det fordi dette er begrep som kan defineres og forklares innafor pragmatikken og relevanteorien, som jeg kommer tilbake til i dette kapitlet. Dette legger til rette for en systematisk og grundig analyse basert på eksisterende lingvistiske teorier.

Til slutt er det et kriterium at KDA-studier skal være normative i tillegg til deskriptive (Fairclough, 2010: 11). Denne karakteristikken er også framholdt i sjølve navnet på tilnærminga – det er snakk om en «kritisk» analyse som har som mål å avdekke hvilke ideologier og representasjonsmåter som ligger bak bestemte tekster og diskurser (Skrede, 2017: 21). van Dijk (1993: 253) går blant annet langt i å mene at studier innafor KDA bør ha et uttalt politisk standpunkt, og helt eksplisitt ta side med undertrykte og dominerte samfunnsgrupper. Tidligere forskning har allerede vist at muslimer og islam blir framstilt i negative ordelag i media (Ahmed og Matthes, 2017). Samtidig viser forskning at alternative medier på høyresida som regel har ei negativ holdning til innvandring generelt og muslimer og islam spesielt (Ihlebak og Nygaard, 2021). Derfor er det ikke et mål for meg verken å avdekke eller kritisere disse oppfatningene i seg sjøl, siden det allerede har blitt gjort. Et mål i oppgava er derimot å diskutere hvordan slike oppfatninger blir kommunisert indirekte gjennom presupposisjoner

og innsnevra og utvida betydninger. Dette mikroperspektivet er et nytt bidrag til forskninga på alternative medier.

3.2.3 INNVENDINGER MOT KRITISK DISKURSANALYSE

Ei vanlig innvending er at studier innafor KDA i for liten grad undersøker intensjonen bak tekster og utsagn (Skrede, 2017: 151; Machin og Mayr, 2012: 211). Denne innvendinga møter forskere på ulike måter. van Dijk (1993: 262) går nok lengst i å avfeie ei slik innvending: «[i]ntentionality is irrelevant in establishing whether discourses or other acts may be interpreted as being racist». Ei slik holdning kan være forståelig ut ifra ei underliggende overbevisning om at språk og ideologi kan være tildekt, ikke bare for mottakeren, men også for avsenderen sjøl: «We suspect that often people do not consciously recognize the purposes they encode in language» (Fowler og Kress, 1979: 196).

For å imøtegå denne innvendinga tar Fairclough (1995: 33) til orde for at studier innafor KDA bør kombinere tekstanalyse med en analyse av både tekstproduksjon og tekstresepsjon – for eksempel ved at en intervjuer avsendere og faktiske mottakere av tekstene som blir analysert. En slik kombinert analyse, særlig av tekstresepsjonen, kan vise hva slags effekt tekstene har på lesere – i hvert fall hva slags effekt leserne sjøl opplever at tekstene har. Allikevel må det understrekes at effekten av en tekst ikke nødvendigvis er avhengig av eller i tråd med intensjonen til forfatteren (Skrede, 2017: 153).

I tillegg kan det normative og kritiske utgangspunktet til KDA-studier vekke innvendinger om at undersøkelene ikke er etterrettelige og objektive. For eksempel kan et kritisk standpunkt vekke mistanke om at forskeren håndplukker noen få utsagn fra en større tekst og presenterer disse som bevis for sitt standpunkt, når resten av teksten egentlig peker mot noe annet – såkalt *cherry picking* (Skrede, 2017: 159). Allikevel må en erkjenne at all form for tekstanalyse innebærer et utvalg av hvilke tekster som skal analyseres, og dette utvalget vil nødvendigvis basere seg på blant annet problemstillinga og forskerens interesse og motivasjon. Dessuten vil all kvalitativ tekstanalyse innebære tolking, og Fairclough (2003: 14) hevder til og med at «[t]here is no such thing as an ‘objective’ analysis of a text». Det er dermed vesentlig at studier innafor KDA er gjennomsiktige både når det kommer til hva som er motivasjonen for prosjektet, hvilke metodiske valg som er gjort, og at en sannsynliggjør tolkingene (Wodak og Meyer, 2016: 7). Motivasjonen for dette prosjektet er ikke å avdekke de holdningene de alternative media har til muslimer og islam generelt, men å undersøke hvorvidt tilsvarende oppfatninger også kommer indirekte til uttrykk i språket. En måte å gjøre

undersøkelsen mer etterrettelig på, er å tydeliggjøre hvilke definisjoner og teorier som ligger til grunn for analysene. Derfor vil jeg i følgende del komme inn på den spesifikke lingvistiske disiplinen som er utgangspunktet for oppgava, og gjennom dette definere hva jeg legger i *presupposisjon* og *innsnevra og utvida betydning*

3.3 PRAGMATIKK OG RELEVANSTEORI

For å kunne undersøke hvilke oppfatninger som kan sies å komme indirekte til uttrykk i meningsbærende tekster, tar jeg utgangspunkt i den språkvitenskapelige disiplinen pragmatikk og kommunikasjonsteorien som kalles relevansteorien. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i disiplinen pragmatikk fordi denne omfatter studier av språket i bruk, og fordi pragmatikken er særlig egna til å undersøke språkets betydning i reelle situasjoner og med hensyn til historiske, kulturelle og sosiale forhold (Vagle, Sandvik og Svennevig, 1994: 16). Dette er relevant både fordi analyse materialet mitt er autentiske tekster, altså språk i bruk, og fordi jeg vil undersøke språket som uttrykk for bestemte oppfatninger om ei bestemt menneskegruppe og religion, altså språkets betydning med hensyn til sosiale forhold.

Relevansteorien er en kommunikasjonsteori som faller inn under den kognitive pragmatikken. Innafor den kognitive pragmatikken er en opptatt av å undersøke hvordan kommunikasjon arter seg, særlig med utgangspunkt i hvordan menneskets kognitive slutningsprosesser avgjør hvordan en mottaker tolker og forstår ei bestemt ytring (Falkum og Kjøll, 2014: 173). Relevansteorien er et godt utgangspunkt for denne oppgava, fordi gjennom den kan både *presupposisjon* og *innsnevra og utvida betydning* forklaras.

Relevansteorien blei presentert i sin helhet første gang i 1986 (Wilson og Sperber, 2004), og bygger på kommunikasjonsmodellen til filosofen H.P. Grice. Innafor Grice sin modell blir den overordna kommunikasjonsprosessen skjematisert slik: En avsender som ønsker å formidle et budskap til en mottaker, må kode budskapet i et medium, for eksempel et bestemt språk. Deretter må mottakeren bruke dette samme mediet, mottakeren må altså forstå språket avsenderen har brukt, for å dekode ytringa tilbake til det opprinnelige budskapet (Falkum og Kjøll, 2014: 174–175).

Ifølge Grice sin kommunikasjonsmodell baserer menneskelig kommunikasjon seg på et overordna samarbeidsprinsipp, og det er dette prinsippet som gjør at mottakeren klarer å dekode ytringa til det opprinnelige budskapet som avsenderen koda (ibid.: 176). Samarbeidsprinsippet går ut på at avsenderen må utforme sitt budskap på den måten som bidrar best til

at mottakeren sitter igjen med det riktige budskapet i den bestemte situasjonen (Falkum og Kjøll, 2014.: 177). I tillegg formulerte Grice fire maksimer for kommunikasjon. Hvis avsenderen i en kommunikasjonssituasjon uttrykte seg i henhold til disse maksimene, ville ytringa samtidig være i tråd med samarbeidsprinsippet. Disse maksimene er **kvantitetsmaksimen**: ei ytring skal være akkurat så informativ som situasjonen krever, verken mer eller mindre; **kvalitetsmaksimen**: ei ytring skal være sann; **relevansmaksimen**: ei ytring skal være relevant; og til slutt **klarhetsmaksimen**: ei ytring skal være så klar som mulig (ibid.: 177). Et viktig poeng i Grices kommunikasjonsteori var at det ikke bare er avsenderen som må forholde seg til disse maksimene, men at også mottakeren av ei ytring skal forvente at avsenderen faktisk har uttrykt seg i henhold til maksimene – på den måten deltar de begge i samarbeidet (ibid.: 177).

Wilson og Sperber (2004) hevder med relevans teorien, som navnet på teorien antyder, at relevansen til ei ytring er helt sentral i en kommunikasjonssituasjon. De er enige med Grice om at en mottaker bør forvente at ei ytring er relevant, men de mener at denne forventinga om relevans aleine er nok til å lede mottakeren mot ei tolking som er i samsvar med avsenderens opprinnelige budskap. Ifølge Wilson og Sperber (2004: 608) kan en altså se bort fra samarbeidsprinsippet og de andre maksimene.

Det er ifølge Wilson og Sperber (2004) to prinsipp som ligger til grunn for relevans teorien: det kognitive relevansprinsippet og det kommunikative relevansprinsippet. Det kognitive relevansprinsippet går ut på at mennesker søker maksimal relevans. Ifølge Wilson og Sperber (2004: 608) er dette prinsippet en grunnleggende egenskap ved menneskers kognisjon generelt. I relevans teorien er denne egenskapen særlig sett i sammenheng med kommunikasjon – i en kommunikasjonssituasjon søker mottakeren den mest relevante tolkinga av ei ytring. Videre forklarer Wilson og Sperber (2004) hvordan ei bestemt tolking av språklige ytringer kan klassifiseres som mer eller mindre relevant enn andre aktuelle alternativ. For at ei tolking i første omgang kan regnes som relevant, må den føre til **en positiv kognitiv effekt** for mottakeren, som av Wilson og Sperber (2004: 608) blir definert slik: «A positive cognitive effect is a worthwhile difference to the individual's representation of the world.» For eksempel vil ei tolking som enten styrker, svekker eller forkaster en persons representasjon av verden, ha en positiv effekt for den personen. Hvis flere tolkinger er mulige, er det den som fører til størst positiv kognitiv effekt, som blir regna som den mest relevante.

Hvis flere aktuelle tolkinger fører til like stor positiv kognitiv effekt, må en i andre omgang vurdere enda en faktor for å avgjøre hvilken tolking som er mest relevant. Denne faktoren kalles tolkingas **prosesseringskostnad** (Wilson og Sperber, 2004: 609). Når ei språklig ytring blir tolka av mottakeren, innebærer det kognitiv prosessering av ytringa. Jo enklere et budskap er formulert, enten med hensyn til lengde, syntaks eller ordvalg, jo mindre kan vi anta at prosesseringskostnaden er, forenkla sagt. Og jo mindre prosesseringskostanden til ei bestemt tolking er, jo mer relevant er den sammenlikna med alternative tolkinger, gitt at den positive kognitive effekten av alternativa er like stor. Dermed blir relevans forstått som forholdet mellom ei ytrings positive kognitive effekt og ytringas prosesseringskostnad. For å illustrere dette kan en se for seg en konstruert situasjon der Jørgen spør samboeren sin Hans hva han sitter og leser. Hans, som har bokhylla full av Ibsen-stykker, kan da svare:

- (1) Jeg leser et Ibsen-stykke.
- (2) Jeg leser *Villanden*.
- (3) Jeg leser det Ibsen-stykket som blei utgitt i 1884.

Hvis en sammenlikner (1) og (2), som kan antas å ha omtrent like stor prosesseringskostnad, kan (2) regnes som et mer relevant svar fordi det gir Jørgen en større positiv kognitiv effekt enn det (1) gjør. I og med at Jørgen allerede veit at alt som er skrevet av Ibsen, står i bokhylla deres, kan en anta at Jørgen oppfatter (1) som et svært lite tilfredsstillende svar på spørsmålet. Hvis en videre sammenlikner (2) og (3), ser en at disse gir den samme informasjonen – Ibsen skreiv tross alt ikke noe annet stykke som blei utgitt i 1884 enn *Villanden* – så de kan regnes å gi Jørgen like stor positiv kognitiv effekt. Samtidig framstår det ganske intuitivt at (2) har en mindre prosesseringskostnad enn (3), nesten uansett hvor godt Jørgen kjenner til Ibsens utgivelseshistorikk. (2) er dermed det mest relevante svaret i denne tenkte situasjonen.

Fra det kognitive relevansprinsippet vil jeg gå videre til det andre prinsippet i relevans teorien: det kommunikative relevansprinsippet. Dette prinsippet går ut på at enhver språklig ytring skaper ei forventning hos mottakeren om at ytringa er optimalt relevant (Wilson og Sperber, 2004: 612). Det er to faktorer som avgjør om ei ytring er optimalt relevant. Den første er at ytringa må være relevant nok til at den er «verdt» mottakerens prosesseringskostnad. Den andre er at ytringa er den mest relevante ytringa som er i samsvar med avsenderens evner og intensjoner (ibid.). I eksempelet over vil (2) også være det optimalt relevante svaret Hans kan gi Jørgen, gitt at Hans har intensjon om å informere Jørgen om hvilket spesifikt stykke han leser. Hvis vi derimot ser for oss at konteksten er en litt annen,

nemlig at Hans og Jørgen ikke har noen Ibsen-verk i bokhylla fra før, men at Hans nettopp har kjøpt *Villanden*, kan det være at det optimalt relevante svaret er et annet. I denne situasjonen kunne Hans svart (1) *Jeg leser et Ibsen-stykke*, og det ville vært det optimalt relevante svaret, fordi svaret er nok til at Jørgen skjønner at Hans leser *Villanden*.

I denne oppgava tar jeg for meg tre språklige fenomen: presupposisjon, innsnevra betydning og utvida betydning. I det følgende vil jeg presentere disse språklige fenomenene i lys av relevansteorien og forklare på hvilken måte de kan regnes som former for indirekte kommunikasjon. I kapittel 6 kommer jeg tilbake til hvordan disse språklige fenomenene kan tolkes som uttrykke for bestemte oppfatninger.

3.3.1 PRESUPPOSISJON

En presupposisjon er en proposisjon som fungerer som et forutsatt premiss for innholdet i ei setning. En proposisjon er i denne sammenhengen en språklig påstand som enten kan bekreftes eller benektes. En presupposisjon er i mange tilfeller kommunisert indirekte, men vil i så fall kunne utledes gjennom en såkalt utløser. For eksempel, hvis jeg sier *jeg må lade telefonen min*, er det et forutsatt premiss at jeg har en telefon, og dette kan utledes gjennom utløseren *telefonen min*. En kan si at *jeg må lade telefonen min* inneholder presupposisjonen JEG HAR EN TELEFON.¹

Flere forskere innafor kritisk diskursanalyse trekker fram presupposisjon som en inngang til å avdekke bestemte oppfatninger i ytringer (Wodak, 2007; Polyzou, 2017; Mazid, 2007). Hvis en får tilgang til presupposisjonene i en tekst, kan en videre avdekke eventuelle underliggende oppfatninger, holdninger og ideologier. Et eksempel på dette er spørsmålet «hvorfør skaper islam gnisninger?» (Storhaug, 2020), som kan sies å presupponere påstanden ISLAM SKAPER GNISNINGER, som er et uttrykk for ei bestemt oppfatning om islam. Når presupposisjoner uttrykker holdninger på denne måten, kan det føre til at leseren, nærmest ubevisst, godtar et premiss som egentlig er omstridt – «presupposition have remarkable properties regarding the triggering of audience consent to the message expressed» (Wodak, 2007: 214).

Presupposisjon har tradisjonelt blitt behandla som et formalsemantisk fenomen. Ei slik tilnærming er særlig retta mot hvordan presupposisjoner spiller ei rolle i de logiske og formelle relasjonene mellom proposisjoner, uten nødvendigvis å ta hensyn til ytringas

¹ Jeg bruker bokstavtypen KAPITEL for å markere proposisjoner. Dette er for å skille proposisjonene fra de språklige ytringene som proposisjonene kan utledes fra. Språklige ytringer er markert med *kursiv*.

kontekst og tolkinga av den (Levinson, 1983: 174–177). I denne oppgava tar jeg derfor utgangspunkt i en relevansteoretisk definisjon av presupposisjon, fordi dette er bedre egna til å vidare forstå hvilken rolle presupposisjonene spiller i tolkinga av faktiske ytringer.

Simons (2005: 338) foreslår følgende relevansteoretiske definisjon: «presupposisjonene til ei ytring er de proposisjonene som mottakeren må akseptere for at ytringa skal være relevant for mottakeren på den måten som er i samsvar med avsenderens intensjon» (min oversettelse). Det er denne definisjonen jeg legger til grunn når jeg analyserer presupposisjoner i analysekapittelet. Her er det vesentlig å understreke at det å akseptere en proposisjon for å finne ytringa relevant, ikke er det samme som å være enig i at proposisjonen er sann eller i samsvar med mottakerens generelle overbevisning (Simons, 2005: 334). I tillegg er *relevant* her brukt i relevansteoretisk forstand. I eksempelet «*hvorfor skaper islam gnisninger?*» (Storhaug, 2020) er det altså ikke slik at mottakeren trenger å mene at islam skaper gnisninger på et generelt grunnlag for å forstå spørsmålet. Men for at det i det hele tatt skal gi mening å svare på spørsmålet – for at spørsmålet skal ha relevans – må mottakeren akseptere presupposisjonen midlertidig. På denne måten framstår presupposisjon som en form for indirekte kommunikasjon. Presupposisjonen regnes altså ikke som hovedpoenget med ytringa, men kun et forutsatt premiss for at resten av setninga skal være relevant.

Simons (2005: 337) skiller mellom intendert relevans og uintendert relevans, og det er altså kun proposisjoner som fører til det første, som kan regnes som en presupposisjon etter definisjonen over. En proposisjon kan føre til uintendert relevans hvis mottakeren veit at den ikke er sann. Dette kan oppstå hvis noen forteller deg *Jeg møtte Simen og kjæresten hans i stad* og du veit helt sikkert at Simen ikke har en kjæreste. I en slik situasjon framstår det åpenbart at person som forteller deg dette, har intensjon om å fortelle at vedkommende møtte Simen og en person vedkommende tror er Simens kjæreste. Men siden du i denne situasjonen veit at dette er feil, er det ifølge Simons (2005: 337) ikke dette som gir ytringa relevans. Det som derimot mest sannsynlig gir ytringa relevans for deg, er den nye informasjonen du får om at avsenderen tror at Simen har en kjæreste. Dette er altså et eksempel på uintendert relevans, og den utleda proposisjonen SIMEN HAR EN KJÆRESTE kan ikke regnes som en presupposisjon (Simons, 2005: 337). I eksempelet «*hvorfor skaper islam gnisninger?*» (Storhaug, 2020) er det ikke lett å avgjøre med visshet om proposisjonen ISLAM SKAPER GNISNINGER faktisk er sann eller ikke, og det er derfor sannsynlig at proposisjoner som dette, altså verdilada påstander som er uttrykk for bestemte oppfatninger, blir akseptert midlertidig og dermed skaper relevans slik som avsenderen hadde intensjon om.

Noen presupposisjoner kan utledes av det Simons (2005: 347) kaller *dedicated triggers*. *Dedicated triggers* er leksikalske enheter i ytringa som utløser en presupposisjon, og som samtidig synes å være til stede kun fordi enheten har denne utløsende funksjonen. Et eksempel på dette kan være *Jens drakk opp melka igjen*, der *igjen* presupponerer at det er snakk om en situasjon som har skjedd før. Simons (2005: 347) påpeker at *dedicated triggers* kan fjernes uten at ytringas overordna betydning endres drastisk. Med utgangspunkt i det kommunikative relevansprinsippet – enhver ytring skaper ei forventning om optimal relevans – må en derfor anta at *igjen* spiller ei vesentlig rolle i å gi ytringa optimal relevans, ellers kunne ordet like gjerne vært sløyfa og ytringa ville hatt lavere prosesseringskostnad. Dermed hevder Simons (2005: 350) at det virker svært rimelig at proposisjonen som blir utløst av en slik *dedicated trigger*, er det elementet som gjør ytringa optimalt relevant, og dermed må tolkes som en presupposisjon.

3.3.2 INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNING

De andre fenomenene jeg undersøker i analysematerialet, er innsnevra betydning og utvida betydning. Med *innsnevra og utvida betydning* refererer jeg altså til to ulike, men nærliggende fenomen. Innsnevra og utvida betydning er resultatene av to tolkingsprosesser som kalles pragmatisk innsnevring og pragmatisk utviding. Disse prosessene består i at et ord blir tolka i ei henholdsvis mer innsnevra eller mer utvida betydning enn den grunnleggende betydninga av ordet, uten at dette er signalisert på tekstoverflaten (Falkum, 2014: 323). Denne tolkingsprosessen skjer fordi den innsnevra eller utvida betydninga er den som ligger til grunn for ytringas relevans. På den måten kan også disse betydningene regnes som en type indirekte kommunikasjon, i og med at den innsnevra eller utvida betydninga ikke er signalisert på tekstoverflaten.

Pragmatisk innsnevring kan illustreres med disse to eksempeleytringene:

- (4) Du må drikke mer.
- (5) Du må drikke mindre.

Vi kan se for oss at de to ytringene er uttrykt av en lege til to ulike pasienter. Den første pasienten har nettopp fortalt legen om symptomer som svimmelhet og hodepine. Legen gjør noen tester, men finner ikke noe spesielt og uttrykker (4) *du må drikke mer*. Den andre pasienten har vært inne til kontroll av leveren, og etter å ha sett resultatene, uttrykker legen

(5) *du må drikke mindre*. Sjøl om det samme verbet er brukt i begge situasjoner, er det brukt med to ulike innsnevra betydninger.

Ifølge relevansteorien snevres den mest grunnleggende betydninga av *drikke* inn til to ulike innsnevra betydninger, fordi det er disse innsnevra betydninger som ligger til grunn for ytringas relevans (Wilson og Sperber, 2004: 617). Gitt at pasientene i (4) og (5) har en viss kjennskap til at svimmelhet og hodepine kan være symptomer på dehydrering, og at problemer med leveren kan være forårsaka av alkohol, er det naturlig at *drikke* i (4) blir tolka som *drikke vann*, mens det samme ordet i (5) trolig blir tolka som *drikke alkohol*. Disse innsnevra betydningene av ordet *drikke* gjør at ytringene har en relativt stor positiv kognitiv effekt for pasientene (de vil mest sannsynlig bekrefte en antakelse de har) til en lav prosesseringskostnad. Siden legen i dette tilfellet ikke velger å signalisere på tekstoeverflaten hva slags drikke hun refererer til i hvert tilfelle, kan en anta at legen forventer at pasienten skal legge til grunn de innsnevra betydningene.

Den andre prosessen, pragmatisk utviding, skjer på bakgrunn av den samme forventinga om mest mulig relevans, men resultatet er altså at et uttrykk får en mer utvida referanse enn det vanligvis har. Pragmatisk utviding er for eksempel det som skjer når et varemerke eller produktnavn blir brukt om tilsvarende produkt som ikke bærer det samme navnet. Når den utvida betydninga til varemerket blir oppfatta som en ny konvensjonell betydning, får vi det som kalles deproprialisering. Det er dette som gjør at opprinnelige produktnavn som *potetgull*, som tidligere var eid av én produsent, har blitt et fellesnavn som også kan brukes om tilsvarende snacksprodukt fra flere ulike produsenter.

Verken innsnevra eller utvida betydninger er usedvanlige språklige fenomen i seg sjøl, og de trenger ikke være knytta til bestemte oppfatninger. At språklige uttrykk kan være brukt både innsnevra og utvida i ulike kontekster, tyder på at språklige uttrykk underspesifiserer hvilken betydning som faktisk kommuniseres. Ifølge relevansteorien er dette normalen for all språklig kommunikasjon, og når vi kommuniserer, søker vi derfor alltid, gjennom for eksempel pragmatisk utviding og innsnevring, å utlede den betydninga som gir mest relevans i den aktuelle konteksten (Falkum og Kjöll, 2014: 180). Grunnen til at innsnevra og utvida betydninger allikevel er gjenstand for en kritisk analyse i denne oppgava, er fordi at når slike betydninger knyttes til uttrykk som *muslimer* og *islam*, kan det skape generaliserende oppfatninger om kategoriene disse orda refererer til, noe (6) illustrerer:

- (6) Det er faktisk slik at muslimer er de fremste bærere av antisemittisme i Europa.
(Rustad, 2020)

I seg sjøl er *muslimer* et generisk uttrykk som refererer til kategorien muslimer, det vil si alle mennesker i verden som identifiserer seg som muslim. Her og videre i oppgava bruker jeg ikke *kategori* i betydninga ‘mentalt begrep’, men jeg viser til den «ekte» kategorien som finnes i verden, altså til den gruppa individ i verden som faktisk er muslimer. Vi kan si at den grunnleggende betydninga av ordet *muslimer* er ‘alle muslimer’. Når en leser og tolker (6) må en derfor vurdere om det er den grunnleggende betydninga ‘alle muslimer’ eller ei innsnevra eller utvida betydning som skaper mest relevans i den aktuelle konteksten. Ei mulig tolking kan være at *muslimer* i dette tilfellet refererer til ei lita, avgrensa gruppe muslimer som beviselig har antisemittiske holdninger, altså ei betydning som utledes av pragmatisk innsnevring.

I vurderinga av de to betydningene tar jeg utgangspunkt i de to faktorene som påvirker relevans, positiv kognitiv effekt og prosesseringskostnad (Wilson og Sperber, 2004: 608–609). I dette tilfellet virker det sannsynlig at den grunnleggende betydninga har lavest prosesseringskostnad, mens den foreslåtte innsnevra betydninga har høyest prosesseringskostnad. Videre vil graden av positiv effekt hver betydning tilfører setninga, være avhengig av mottakerens representasjon av verden. Hvis mottakeren for eksempel ikke aksepterer påstanden om at ‘alle muslimer’ er de fremste bærere av antisemittisme i Europa, er det trolig at mottakeren vurderer den innsnevra betydninga, og tolker ytringa i den retninga. Dette illustrerer hvordan enkelte mottakere kan tolke *muslimer* i betydninga ‘alle muslimer’, fordi ei slik tolking gjør at ytringa bekrefter ei bestemt oppfatning om verden. Dette kommer jeg tilbake til diskusjonen i kapittel 6.

Setninger som (6) over, der det generiske uttrykket *muslimer* er brukt for å referere til ei avgrensa gruppe muslimer, er et eksempel på et metonymisk uttrykk. Metonymi kjenne-tegnes ved at referansen til et aspekt innafor et domene brukes for å referere til et annet aspekt innafor det samme domenet (Mannsåker, 2017: 90). I dette eksempelet er det snakk om en HELHET FOR DEL-metonymi, der et uttrykk for helheten (altså *muslimer*) brukes for å referere til en bestemt del innafor denne helheten. Slik jeg forstår det, er altså mulig å forklare metonymiske framstillinger ved hjelp av pragmatisk innsnevring og utviding. I det videre vil jeg holde meg til de sistnevnte termene, og i hovedsak ikke beskrive funna i analysen som metonymiske uttrykk. Paulsen (2022) er et eksempel på en analyse av framstillinger av muslimer og islam som tar utgangspunkt i kognitiv metonymiteori.

3.4 OPPSUMMERING

Relevansteorien, som jeg har presentert i dette kapitlet, er et egna grunnlag for å forstå de språklige fenomenene presupposisjon og innsnevra og utvida betydning. I analysekapitlet analyserer jeg både hvordan presupposisjoner blir brukt i framstillingene av muslimer og islam, og hvilke innsnevra og/eller utvida betydninger som kan knyttes til orda *muslim* og *islam* i meningsbærende tekster i norske tradisjonelle og alternative medier.

Videre ønsker jeg å bruke analysen til å si noe om hvilke oppfatninger om muslimer og islam som kan sies å komme indirekte til uttrykk gjennom disse språklige fenomenene. Denne interessen for koblinga mellom språklige uttrykk og oppfatninger gjør at oppgava faller inn under tilnærminga kritisk diskursanalyse. Dette innebærer blant annet at jeg ikke bare undersøker de enkelttekstene som utgjør materialet i analysen, men at jeg også bruker analysen av disse enkelttekstene til å si noe om den større diskursen tekstene er en del av.

I det neste kapitlet kommer jeg både inn på den spesifikke greina av kritisk diskursanalyse som ligger til grunn for framgangsmåten, og hvilke avgrensinger jeg gjør i sjølve analysen.

4 METODE

I dette kapitlet kommer jeg inn på en rekke metodiske aspekt ved oppgava. Innledningsvis presenterer jeg både analyse materialet mitt og de media jeg har henta analysetekstene fra. Videre presenterer jeg den konkrete framgangsmåten jeg har fulgt i prosjektet. Deretter tar jeg for meg avgrensingene for analysen og hvordan funna er sortert i analysekapitlet. Avslutningsvis reflekterer jeg over oppgavas troverdighet i lys av metodebegrepa validitet og reliabilitet. Sjø om kapitlet er omfattende og går i stor detalj på flere områder, mener jeg det viktig å synliggjøre alle sider ved utførelsen av prosjektet og på den måten øke oppgavas etterrettelighet.

4.1 MATERIALE

I analysen har jeg valgt å undersøke sju meningsbærende tekster. Den konkrete utvelginga av analysetekstene gjør jeg rede for i 4.2.2 og 4.2.3. Tre av tekstene er fra alternative medier, mens fire er fra tradisjonelle medier. Tekstmengden fra de alternative media er allikevel litt over 60 % større enn tekstmengden fra de tradisjonelle (henholdsvis 2 088 og 3 414 ord). Sjø om dette er en kvalitativ analyse, vil jeg komme inn på den relative frekvensen til de ulike språklige fenomena i analysen fordi dette kan illustrere forskjeller mellom tekstene fra de tradisjonelle og de alternative media. Når jeg videre sammenlikner de tre tekstene fra de alternative media med de fire tekstene fra de tradisjonelle media, vil jeg bruke termen *delmateriale* om hver av de to gruppene tekster. I denne delen vil jeg først presentere de sju media jeg har henta analyse materialet fra og deretter gi en oversikt over tekstene.

4.1.1 MEDIA

Analysetekstene er henta fra de sju media *Vårt Land*, *Aftenposten*, *Dagen*, *Dagbladet*, *Resett*, *Document* og *Human Rights Service*. De fire første regnes som tradisjonelle medier, mens de tre siste regnes som alternative (jf. 2.3).

Resett, *Document* og *Human Rights Service* er de mest leste alternative media i Norge, men de har fortsatt en liten andel faste nyhetsbrukere sammenlikna med de mest populære

medieaktørene generelt (Ihlebak og Nygaard, 2021: 267, figur 13.1). I Moe og Bjørgans (2019: 19) analyse av rekkevidden til de ulike medieaktørene i Norge, oppgis det at mellom 4 og 7 % av befolkninga bruker de tre nevnte alternative media jevnlig. Til sammenlikning blir *NRK* og *VG*, som er de to aktørene i Norge med størst rekkevidde, brukt av rundt 60 % av befolkninga (andelen omfatter både nettbruk og «fysisk» tilgang) (Moe og Bjørgan, 2019: 17). Av de tradisjonelle media jeg har henta tekster fra i denne oppgava, har *Dagbladet* størst brukandel med 38 %. Deretter kommer *Aftenposten* med 30 %. *Vårt Land* har en brukandel på 3 %, mens *Dagen* ikke er omfatta av oversikten og må regnes inn i kategorien «Andre/Vet ikke/Ingen» som har en samla brukandel på 6 % (ibid.).

De tradisjonelle media:

Vårt Land er ei kristelig dagsavis som blei grunnlagt i 1945. Avisa var lenge prega av kristenkonservativ teologi, men har fra slutten av 1900-tallet utvikla seg til ei allmenn avis som dekker både nasjonale og internasjonale nyheter, men med ei kristen forankring (Norsk presses historie m.fl., 2022).

Aftenposten blei grunnlagt i 1860 og blir regna som en regional dagsavis for Oslo-området, men med brei dekning av nasjonale og internasjonale saker. *Aftenposten* regnes i dag som en konservativ avis (Dahl og Norsk presses historie, 2021).

Dagen blei grunnlagt i Bergen i 1919 og er i likhet med *Vårt Land* ei kristelig dagsavis. *Dagen* blei i 2007 slått sammen med *Magazinet*, ei avis som hadde en mer frikirkelig profil (Hetland, Norsk presses historie, Allkunne og Bones, 2021). I dag gir *Dagen* også ut ukeavisa *Korsets Seier*, som i større grad er tilknytta den norske pinsebevegelsen (Smith-Meyer, 2018).

Dagbladet blei grunnlagt i 1869 og er, i tillegg til *VG*, ei av Norges to riksdekkende dagsaviser. Tradisjonelt sett har *Dagbladet* vært ei liberal og radikal avis, men framstår nå som ei tabloid og sensasjonsprega avis (Eide og Norsk Presses historie, 2021).

De alternative media:

Resett blei starta som et nettbasert nyhetsmedium av ansvarlig redaktør Helge Lurås i 2017 (Aldridge og Christiansen, 2017). På sida «Om oss» på nettida til *Resett* står det: «Resett er en politisk uavhengig mediekanal. Vi jobber for demokrati og ytringsfrihet. Vi skal være kritiske til makt og kjempe for de som ikke så lett kommer til orde. Det innebærer også å kritisere og være et alternativ til de etablerte media.» (Resett, u.å.).

Document blei starta som en journalistisk blogg av ansvarlig redaktør Hans Rustad i 2003.

Document hevder sjøl på sine nettsider at de «er et ledende, konservativt, uavhengig og riksdekkende mediehus for nyheter, politiske analyser og kommentarer», at de «er her som et alternativ til [de tradisjonelle media]» og at de «skal være en frihetens og fornuftens stemme som bryter ut av ekkokammeret og støyen.» (Document, u.å.) Rustad er medlem i Norsk Redaktørforening.

Human Rights Service er formelt sett en stiftelse, og sakene som blir publisert på nettsida, framstår alle som meningsbærende tekster som i hovedsak dreier seg om islam og innvandring (Garvik, 2021). *Human Rights Service* blei oppretta i 2001, og de oppgir at arbeidet deres består av «innhenting av dokumentasjon, informasjon og analyse for å sette søkelys på ulike sider av innvandrings- og integreringsfeltet.» (Human Rights Service). Rita Karlsen er ansvarlig redaktør, men Hege Storhaug har en særlig framtrekkende rolle som informasjonsansvarlig. *Human Rights Service* mottok direkte statsstøtte mellom 2005 og 2021. For statsbudsjettet 2021 var tilskuddet på 1,8 millioner kroner, og ifølge budsjettet skulle tilskuddet «medverke til å gi betre kunnskap om innvandring og integrering i befolkninga, inkludert kunnskap om moglegheiter og utfordringar i denne samanhengen.» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020: 63) Støtta blei kutta i statsbudsjettet for 2022, og i den forbindelse sa justispolitisk talsperson fra Høyre, Peter Frølich: «Tidlig satte [*Human Rights Service*] relevante integreringspolitiske spørsmål på agendaen da få andre gjorde det. Vi er imidlertid mange som har opplevd at organisasjonen har endret seg i en negativ og useriøs retning.» (Mjaaland, Rønning og Strømme, 2021)

4.1.2 TEKSTENE

Alle tekstene jeg har analysert, blei publisert i tidsrommet mellom 23. og 28. september 2020, og alle er reaksjoner på Kulturdepartementets (2020) *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* og framlegginga av denne 23. september 2020. Alle tekstene er i tillegg såkalte meningsbærende tekster, en sjangerkategori jeg presenterte i kapittel 2: teksten fra *Vårt Land* er en kommentarartikkel skrevet av avisas politiske kommentator; tekstene fra *Aftenposten* og *Dagbladet* er usignerte lederartikler; teksten fra *Dagen* er signert sjefsredaktøren og markert som lederartikkel; og teksten fra *Resett* er en kommentarartikkel skrevet av avisas redaktør. De eneste tekstene det kan være problematisk å avgjøre den spesifikke sjangeren på, er de fra *Document* og *Human Rights Service*. Førstnevnte er

publisert under kategorien «Sakset/Fra hofta», mens den sistnevnte ikke har noen tydelig sjangermerking. Rustad og Storhaug er henholdsvis ansvarlig redaktør i *Document* og informasjonsansvarlig i *Human Rights Service*, og deres framtrede roller i de to media gjør at jeg vurderer disse tekstene som meningsbærende. *Document* opererer med kategorien «Kommentar» i tillegg, men det blir ikke eksplisitt uttrykt hva som skiller denne kategorien fra «Sakset/Fra hofta». Allikevel antyder navnet på sistnevnte at det er snakk om en type sjanger som nærmest kan minne om kåseriet, der forfatteren «skyter fra hofta» med meninger og formuleringer.

Når jeg videre i oppgava presenterer funna fra analysene, refererer jeg til tekstene med forkortelsene som står i tabell 4.1 under. Analysetekstene er gjengitt med linjenummer i vedlegg 1–7, og disse linjenumra blir også brukt når jeg refererer til konkrete funn fra tekstene.

I det følgende går jeg over til å beskrive den konkrete framgangsmåten jeg har brukt gjennom analysen. Her kommer jeg også inn på hvordan jeg kom fram til det endelige analyse materialet.

Tittel	Forfatter (medium)	Utgivelsesdato	Vedlegg	Forkortelse
Dialog er bra, men ikke nok	Berit Aalborg (<i>Vårt Land</i>)	24.9.2020	1	VL
Aftenposten mener: Riktig med handlingsplan mot muslimhat	Usignert leder (<i>Aftenposten</i>)	24.9.2020	2	A
Muslimhat finnes og må bekjempes	Vebjørn Selbekk (markert som «Leder») (<i>Dagen</i>)	24.9.2020	3	D
Plan på overtid	Usignert leder (<i>Dagbladet</i>)	28.9.2020	4	DB
Allahu Akbar fra regjeringen – en fullstendig kontraproduktiv «handlingsplan mot muslimhat»	Helge Lurås (<i>Resett</i>)	23.9.2020	5	R
Manglende motforestillinger gjør handlingsplan til en døråpner for islam	Hans Rustad (<i>Document</i>)	23.9.2020	6	DOC
Hater virkelig nordmenn muslimer, statsminister Solberg?	Hege Storhaug (<i>Human Rights Service</i>)	23.9.2020	7	HRS

Tabell 4.1 Oversikt over analysetekstene

4.2 FRAMGANGSMÅTE

I teorikapittelet omtalte jeg kritisk diskursanalyse som ei overordna tilnærming til tekst-analyse. Denne overordna tilnærminga har noen kjennetegn. Den innebærer blant annet tverrfaglige analyser av både konkrete diskurser på den ene sida og representasjonsmåter og ideologi på den andre (Fairclough, 2010: 10–11). Altså er ikke KDA en bestemt analysemetode, men innafor KDA-tilnærminga har det blitt utvikla flere konkrete metoder.

I denne oppgava har jeg adaptert metoden som kalles den diskurs-historiske tilnærminga (fra nå av DHT). Denne metoden blei utvikla for en studie av antisemittiske framstillinger fra valgkampen i Østerrike i 1986 (Reisigl og Wodak, 2016: 31). Derfor er denne metoden et nyttig analytisk redskap for å undersøke hvilke oppfatninger som finnes i analysematerialet. Samtidig må det understrekes at sjøl om den studien som DHT blei utvikla for, undersøkte antisemittiske framstillinger, forutsetter ikke valget av metoden en antakelse om at tilsvarende antimuslimske oppfatninger finnes i materialet. Hvordan oppfatningene kan karakteriseres, tar jeg for meg i diskusjonskapittelet.

En vesentlig egenskap ved DHT er at det er ei tverrfaglig tilnærming (Wodak, 2007: 210). Sjøl om den spesifikke analysen er reint lingvistisk, bygger oppgava også på en medievitenskapelig grunnmur, som jeg har presentert i kapittel 2. Dette må også ses i sammenheng med det første kriteriet for KDA-studier, nemlig at det ikke bare er snakk om undersøkelser av språket i seg sjøl, men også av de sosiale strukturene og oppfatningene som ligger til grunn hver enkelt språklig ytring (jf. 3.2.2).

En DHT-analyse, slik metoden er presentert i Reisigl og Wodak (2016), består av åtte steg. I det videre vil jeg presentere disse og samtidig forklare hvordan jeg helt konkret har utført hvert av dem. Sjøl om presentasjonen kan gi inntrykk av at jeg har gjennomført stega strengt kronologisk, bør den helst leses som ei forenkla framstilling av flere til dels samtidige prosesser.

4.2.1 TIDLIGERE FORSKING OG TEORI

Det første steget er et generelt litteraturstudium av tidligere relevante undersøkelser, begrepsavklaringer og teorier (Reisigl og Wodak, 2016: 36). I denne oppgava har jeg gjort dette på to fronter. Først og fremst er dette en lingvistisk undersøkelse av medietekster. Derfor har jeg tatt for meg tilnærmingene kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse. Etter hvert som de konkrete forskingsspørsmåla har materialisert seg i prosjektet, har jeg også kommet tilbake til dette steget for å ta for meg pragmatikken og relevante teorien.

På den ene sida har jeg tatt for meg media som sosial struktur og konkret diskurs. Som en del av dette steget har jeg derfor i et eget bakgrunnskapittel presentert noen relevante medievitenskapelige perspektiv. Jeg har blant annet vist at det finnes ulike syn på hvordan muslimer og islam blir framstilt i media. I tillegg har jeg blant annet diskutert forskjellen mellom alternative og tradisjonelle medier. Alt dette er bakgrunnsinformasjon som ligger til grunn for diskusjonene videre i oppgava. Et viktig poeng som kommer fram gjennom arbeidet med det første steget, er at en lingvistisk undersøkelse av hvordan muslimer og islam blir framstilt i alternative og tradisjonelle medier, er et originalt bidrag.

4.2.2 DATA

Det andre steget er grovinnsamlinga av data. Reisingl og Wodak (2016: 38) oppgir en rekke forslag til hva slags kriterier som kan styre denne innsamlinga: bestemte aktører, bestemte politiske saker, bestemte sjangre eller bestemte hendelser. Det mest vesentlige i dette steget er at innsamlinga henger sammen med problemstillinga. I den første innsamlinga tok jeg derfor utgangspunkt i tekster som på en eller annen måte handla om muslimer og islam. Denne første innsamlinga gjorde jeg ved å bruke søkestrengen [muslim* OR islam*] i Retrievers mediearkiv A-tekst. Disse kriteriene ga et nokså omfattende datasett som jeg avgrensa i neste steg.

4.2.3 ANALYSEMATERIALET

Det tredje steget går ut på å plukke ut de faktiske analysetekstene fra grovinnsamlinga (ibid.: 39). Først bestemte jeg meg for å plukke ut tekster fra de mest leste alternative media i Norge, altså *Document*, *Human Rights Service* og *Resett* (Ihlebak og Nygaard, 2021: 267, figur 13.1). Siden jeg i problemstillinga har definert at jeg skal undersøke meningsbærende tekster, forkasta jeg de tekstene som var nyhetsjournalistikk. Jeg har også valgt å fokusere på tekster skrevet av personer med en tett tilknytning til mediet som har publisert teksten, og derfor har jeg ikke inkludert kronikker fra utenforstående.

Da jeg også skulle ta for meg tekster fra ulike medier, valgte jeg å avgrense tekstene tematisk for at de skulle være mest mulig sammenliknbare. I alle de tre alternative media fant jeg meningsbærende tekster som var direkte reaksjoner på *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020), som jeg i kapittel 1 omtale som en del av bakteppet for denne masteroppgava. Deretter brukte jeg denne handlingsplanen som tematisk kriterium for å velge ut meningsbærende tekster fra tradisjonelle medier. Jeg fant

fire tekster som passa disse kriterier, og disse tekstene var publisert i *Aftenposten*, *Dagbladet*, *Vårt Land* og *Dagen*.

4.2.4 PROBLEMSTILLING OG FORSKINGSSPØRSMÅL

Det fjerde steget er å innrette problemstillinga og forskingsspørsmåla til analysetekstene (Reisigl og Wodak, 2016: 39). Basert på størrelsen på materialet og på at dette er en kvalitativ studie, valgte jeg å undersøke noen få språklige fenomen. Som jeg viste i kapittel 2, finnes både forskning som tyder på at muslimer og islam blir framstilt på en negativ måte i media (Hoffmann og Moe, 2017; Bangstad, 2013), og forskning som viser at de alternative media jeg har valgt ut, har en negativ innstilling til innvandring generelt og muslimer og islam spesielt (Ihlebak og Nygaard, 2021). Derfor ville jeg undersøke hvordan dette kom til uttrykk gjennom språket. Siden utgangspunktet mitt er kritisk lingvistikk og KDA, bestemte jeg meg for å undersøke hvilke oppfatninger om muslimer og islam som kommer indirekte til uttrykk i tekstene gjennom noen konkrete språklige fenomen. Hvilke fenomen jeg til slutt endte opp med å undersøke, blei avgjort gjennom en induktiv prosess i neste steg.

4.2.5 PILOTANALYSE

Det femte steget er en pilotanalyse av deler av materialet. Formålet med dette er å teste ut alternative forskningsspørsmål for å finne de som egner seg best til materialet, og som kan brukes til å svare på den overordna problemstillinga (Reisigl og Wodak, 2016: 41). Her gjorde jeg en innledende analyse av de tre tekstene fra de alternative media, og noterte meg hvilke språklige fenomen jeg antok kunne uttrykke oppfatninger. Gjennom denne induktive prosessen valgte jeg å undersøke de tre fenomenene presupposisjon, innsnevra betydning og utvida betydning. Konsekvensen av dette valget var blant annet at jeg også måtte vurdere hvilke lingvistiske disipliner og teorier som kunne brukes for å beskrive disse fenomenene best mulig. Pragmatikken og særlig relevansteorien framsto som gode teoretiske grunnlag for å forstå både presupposisjon og innsnevra og utvida betydning.

4.2.6 HOVEDANALYSE

Det sjette steget er sjølve analysen av tekstene (ibid.: 55). Målet med dette steget er først og fremst å svare på de to forskningsspørsmåla, for deretter å kunne bruke funna fra analysen til å svare på den overordna problemstillinga. For å gjøre dette, måtte jeg først klargjøre de konkrete avgrensingene som lå til grunn for analysen.

Hovedanalysen innebar ei nærlesing av de utvalgte tekstene. I analysen av presupposisjon gikk jeg gjennom tekstene og markerte setninger der jeg intuitivt oppfatta at det lå innbakt et premiss som lå til grunn for hele setninga. Deretter gikk jeg gjennom disse på nytt og vurderte hvert enkelt tilfelle opp mot definisjonen og avgrensingene jeg hadde fastsatt for presupposisjonsanalysen. Presupposisjonene blei deretter sortert i kategoriene som er beskrevet i 4.4.1.

Når det gjaldt analysen av innsnevra og utvida betydninger, markerte jeg alle tilfella av ordformene *islam* og *muslimer* og sorterte deretter bort de eksempla som falt utafør avgrensingane. Denne avgrensingane kommer jeg tilbake til i 4.3.3. Gjennom analysen kom jeg fram til at det ville være nyttig å gjennomføre tre delanalyser: én av ordformen *muslimer*, én av ordformen *islam* og én av de kontrastive betydningene til *muslimer*. Jeg utdyper de ulike delanalysene i 4.4.2.

4.2.7 KRITISK DISKUSJON

Det sjuende steget er en såkalt «formulation of critique» (Reisigl og Wodak, 2016: 56), og denne materialiserer seg i diskusjonskapittelet mitt. I dette steget løftes funna fra analysen til en diskusjon om hvilke oppfatninger om muslimer og islam som finnes på tvers av tekstene. I tillegg vil jeg avslutningsvis reflektere over hvilke mulige konsekvenser det kan ha at disse oppfatningene er uttrykt gjennom nettopp presupposisjon og innsnevra og utvida betydning. Disse diskusjonene skjer i lys av både de perspektiva som er presentert i kapittel 2, og teoriene som er presentert i kapittel 3.

Reisigl og Wodak (2016) opererer med tre ulike typer kritikk innafor DHT. Den første er tekst- eller diskursintern kritikk, som handler om å vise hvordan en enkelt tekst eller diskurs inneholder for eksempel sjølmotsigelser eller paradoksale argument. Den andre kalles sosio-diagnostisk kritikk, som handler om å avdekke ulike former for manipulerende eller overtalende språkbruk. Den tredje er en type framtidretta kritikk, som går ut på å bedre kommunikasjonen (ibid.: 25). I diskusjonskapittelet tar jeg for meg nummer to når jeg reflekterer over mulige konsekvenser. Underveis i diskusjonen vil jeg også reflektere over hvordan ulike ytringer kunne vært formulert mer presist. Jeg kommer i en viss grad også inn på aspekt som kan knyttes til diskursintern kritikk.

4.2.8 NYTTIGGJØRING

Det åttende og siste steget går ut på å bruke resultata fra oppgava i praksis, enten dette handler om å opplyse andre om generaliserende språkbruk eller vise eksempel på mer presise alternativ til slik språkbruk. Reisigl og Wodak (2016: 32) understreker at et viktig poeng med DHT er at forskingsresultata skal gjøres tilgjengelige også utafør akademiske kretser. Ei masteroppgave er i seg sjøl offentlig tilgjengelig, men for at resultata skal nå flest mulig, påpeker Reisigl og Wodak (2016: 56) at de helst bør formidles i kronikker eller populærvitenskapelige artikler.

Sjøl om dette steget åpenbart må fullføres utafør denne teksten, vil jeg her påpeke hvordan dette steget må ses i sammenheng med andre prinsipp for både kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse. Hvis en KDA-studie skal ha et normativt tilsnitt (jf. 3.2.2) og baseres på at det finnes ei kobling mellom språket og det sosiale (jf. 3.1), virker det rimelig at resultata fra studien bør formidles til folk flest.

4.3 AVGRENSINGER

I denne delen presenterer jeg hvordan avgrensingene for analysene er definert. Den første avgrensinga er felles for både analysen av presupposisjoner og analysen av innsnevra og utvida betydninger, mens de to andre avgrensingene gjelder for henholdsvis hver av de to delanalysene.

4.3.1 GENERELL AVGRENSING

Som nevnt i bakgrunnskapittelet, gir meningsbærende tekster uttrykk for meninger. Kommentarer er uttrykk for den enkelte forfatters mening, mens usignerte ledere gir uttrykk for meningene til hele mediet. Derfor har jeg valgt å bare analysere de ytringene som åpenbart står til inntekt for forfatterens mening. Det vil i praksis si at jeg har sett bort fra sitater og parafraiseringer av utsagn som tilhører andre personer enn forfatteren. Siden alle tekstene blei publisert i forbindelse med framlegginga av *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020), inneholdt naturligvis mange av dem sitater fra regjeringas pressekonferanse, men disse er altså ekskludert fra analysen.

Det finnes noen tilfeller av framstillinger som ikke er parafraseringer av andres utsagn, men som trolig heller ikke er noe forfatteren sjøl mener. Slike formuleringer, som følgende setning inneholder et eksempel på, ser jeg også bort fra:

- (1) Å stille noen frem som et offer når vi snakker om den mest selvhevdende av alle innvandrerulturene, er det mest idiotiske det norske samfunnet kan gjøre. Ved å fremstille muslimer og islam som et offer, gir man dem bare enda mindre grunn til selvransakelse på om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper motvilje og frykt hos andre. (Lurås, 2020)

Her vil jeg i utgangspunktet argumentere for at den innledende leddsetninga i første helsetning utløser en proposisjon som kan formuleres slik: DEN MEST SELVHEVDENDE AV ALLE INNVANDRERKULTURENE BLIR STILT FRAM SOM ET OFFER. Her tolker jeg nomenfrasen *den mest selvhevdende av alle innvandrerulturene* som en referanse til muslimer i Norge. Siden andre setning i grunn uttrykker det samme, men nomenfrasen er bytta ut med *muslimer og islam* virker det rimelig å anta at det i begge tilfeller er snakk om samme gruppe mennesker – altså muslimer i Norge.

Siden proposisjonen DEN MEST SELVHEVDENDE AV ALLE INNVANDRERKULTURENE BLIR STILT FRAM SOM ET OFFER må aksepteres for at resten av den første setninga skal gi mening, anser jeg denne som en presupposisjon. Allikevel er det tydelig at det er *det norske samfunnet* som framstiller denne gruppa som et offer. Her gjengir altså forfatteren, gjennom en presupposisjon, ei framstilling som forfatteren hevder at andre står for. Her tolker jeg det altså dithen at forfatteren ikke anser seg sjøl som en del av agens i setninga. Med tanke på at forfatteren hevder at det presupposisjonen uttrykker, er det mest idiotiske *det norske samfunnet* kan gjøre, virker det rimelig å anta at vedkommende ikke sjøl er enig i denne presupposisjonen, og derfor har jeg sett bort fra denne i analysen. Den bestemte nomenfrasen *den mest selvhevdende av alle innvandrerulturene*, som er en utløser av en eksistensiell presupposisjon, må derimot antas å være forfatterens egen beskrivelse av gruppa muslimer, og derfor blir denne analysert.

4.3.2 AVGRENSING AV PRESUPPOSISJONER

Avgrensinga for presupposisjonsanalysen er allerede definert i forskningsspørsmålet, nemlig at jeg kun analyserer presupposisjoner som kan knyttes til framstillinga av gruppa muslimer eller religionen islam. Det vil si at jeg kun analyserer setninger som inneholder minst ett av

orda *muslim* eller *islam*, inkludert bøyings- og genitivsformer av orda og avleda adjektiv som *muslimsk* og *islamsk*. I tillegg tar jeg for meg setninger som inneholder anaforske pronomen som refererer til *muslim* eller *islam*. Jeg ser altså bort fra avledninger og orddanninger som refererer til tilstøtende fenomen, som *islamisme* (kun brukt i Aalborg (2020)) og *maktislam*, *moskeislam* og *moskemuslim* (kun brukt i Storhaug (2020)), i og med at disse orda ikke refererer til de generelle kategoriene muslim og islam.

I utgangspunktet bruker jeg *framstilling* med ei vid betydning. Med *framstilling av muslimer og islam* mener jeg ikke bare direkte beskrivelser av personer som omtales som muslimer, eller religionen islam, men også beskrivelser av egenskaper, muligheter og forutsetninger og lignende som tillegges enten muslimer eller islam.

Jeg vil trekke fram et eksempel som viser hvordan jeg praktisk har vurdert ytringer opp mot denne avgrensinga:

- (2) Den som leser den nye handlingsplanen, kan bli slått av hvor krevende det er å oppdatere og nyansere kunnskapen om norske muslimer i befolkningen.
(Dagbladet, 2020)

I denne setninga er *hvor* brukt som et gradsadverb som modererer adjektiv *krevende*. Når *hvor* er brukt på denne måten, synes det å være forutsatt at leddet som beskrives (*å oppdatere og nyansere kunnskapen om norske muslimer i befolkningen*), i en eller annen grad har de egenskapene som adjektivet uttrykker, nemlig at det er *krevende*. Dermed virker det rimelig å si at *hvor* i setninga over utløser presupposisjonen:

DET ER KREVENDE Å OPPDATERE OG NYANSERE KUNNSKAPEN OM NORSKE MUSLIMER I BEFOLKNINGEN.

Grunnen til at jeg har valgt å ikke analysere denne, er fordi jeg mener at presupposisjonen over egentlig ikke framstår som en framstilling av *norske muslimer*, men av *befolkningen*. *Kunnskapen om norske muslimer* er i denne sammenhengen ikke noe *norske muslimer* har, men noe *befolkningen* (som i dette tilfelle må tolkes som en referanse til norske ikke-muslimer) har. Ut ifra denne setninga aleine er det et åpent spørsmål om det er egenskaper ved *norske muslimer* som gjør at kunnskapen om dem er spesielt krevende å nyansere og oppdatere hos befolkninga, eller om det er egenskaper ved eller forutsetningene til befolkninga som gjør at det er spesielt krevende for dem å oppdatere og nyansere sin egen kunnskap om norske muslimer.

Jeg vil hevde at svaret på dette spørsmålet kan utledes av neste setning: «Det finnes få fellesarenaer og felleskanaler.» (Dagbladet, 2020) Ei naturlig slutning er derfor at manglende forutsetninger, som fellesarenaer og felleskanaler mellom *norske muslimer* og *befolkninga*, er årsaken til at nyanseringa og oppdateringa av kunnskap er krevende. Dermed utelukker dette at det er egenskaper ved *norske muslimer* som er rota til den krevende situasjonen, og dermed kan dette, sjøl om det er en presupposisjon generelt, ikke regnes som ei framstilling av muslimer.

4.3.3 AVGRENSING AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER

Når det gjelder analysen av innsnevra og utvida betydninger, er den først og fremst avgrensa til ordformene *muslimer* og *islam* inkludert genitivsformer av orda. Jeg har også tatt utgangspunkt i anaforske pronomen som refererer til enten *muslimer* eller *islam*.

Jeg ser altså også her bort ifra orddanningene *maktislam*, *moskéislam* og *moskémuslimer* og avledninga *islamisme*. Denne avgrensinga springer ut av hvordan jeg definerer fenomenet innsnevra og utvida betydning, nemlig som den bestemte betydninga av et ord som ikke regnes som den grunnleggende betydninga av ordet, men den som skaper mest relevans i den aktuelle konteksten. I og med at de fire orda over allerede på tekstoverflaten er spesifiseringer av de generiske uttrykka *muslimer* og *islam*, virker det lite trolig at orda er brukt med ei annen innsnevra betydning enn den allerede spesifikke betydninga til orda. Disse orda illustrere samtidig mulige og tilsynelatende mer presise alternativer til de generiske uttrykka.

4.4 ANALYSEKATEGORIER

I denne siste delen tar jeg for meg analysekategoriene. Her bruker jeg termen *kategori* om to litt ulike ting, som kan skilles på denne måten: 1) Kategoriene for presupposisjonene er reine klassifiseringer av funna gjort etter at analysen var gjennomført; 2) Kategoriene for de innsnevra og utvida betydningene likner mer på tre ulike delanalyser som jeg presenterer hver for seg i analysekapittelet.

4.4.1 KATEGORIER FOR PRESUPPOSISJONER

Kategoriene jeg sorterer presupposisjonene i, er adaptert fra Yule (1996). Sjøl om Yule (1996) ikke tar utgangspunkt i den relevanstereoretiske definisjonen jeg bruker i analysen, vil jeg hevde

at kategoriene er kompatible med denne definisjonen. Kategoriene er avgrensa etter hva slags type språklige enhet som utløser den aktuelle presupposisjonen.

Den første kategorien er **eksistensielle presupposisjoner** (Yule, 1996: 27). Dette innebærer alle bestemte fraser – altså uttrykk som peker på bestemte referenter i verden. Eksistensielle presupposisjoner er proposisjoner som uttrykker at de bestemte referentene faktisk eksisterer. Mottakeren må akseptere proposisjonen og dermed den underforståtte eksistensen til referenten for at setninga som helhet skal være relevant. Den mest typiske utløseren er substantiv i bestemt form. I tillegg er andre bestemte nomenfraser, som genitivfraser og personlige pronomen, eksempel på enheter som utløser eksistensielle presupposisjoner.

Den andre kategorien er **faktive presupposisjoner** (Yule, 1996: 27). Noen verb har ei slik betydning at komplementet til verbet, altså det setningsleddet som står til verbet, må underforstås som sant. Slike verb kalles faktive verb (Saeed, 2009: 107). Et faktivt verb utløser en presupposisjon som uttrykker at komplementet er sant. Eksempel på faktive verb er *oppdage*, *angre på*, *registrere* og *være klar over*. I materialet finnes blant andre dette eksempelet: «Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et instrument for å bekrefte alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter.» (Rustad, 2020) Her gjør det faktive verbet *bekrefte* at leseren oppfatter at *alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter*, som i seg sjøl utløser en eksistensiell presupposisjon, er en enhet som faktisk finnes, i og med at den nå blir bekrefta.

Den tredje kategorien er **leksikalske presupposisjoner** (Yule, 1996: 28). Disse kan beskrives som proposisjoner som er innbakt i betydningene til ulike ord. Dette kan for eksempel gjelde verb som *starte* og *slutte* – som i setningene *hun starta å male huset* og *han slutta å spille håndball* presupponerer henholdsvis at hun ikke malte huset tidligere, og at han tidligere hadde spilt håndball. Ei annen gruppe ord som kan utløse leksikalske presupposisjoner, er adjektiv i komparativ form. Når en bruker adjektiv i komparativ form, forventer mottakeren en sammenlikning mellom to ting. Hvis kun den ene er uttrykt i setninga, er den andre presupponert. Et eksempel på dette er adjektivfrasen *mer og mer* i eksempel (24) i analysen: «Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over muslimers oppførsel.» (Rustad, 2020) Her presupponerer *mer og mer* at *folk* allerede har irritert seg over muslimers oppførsel, men at de nå gjør det i større grad. Såkalte *dedicated triggers*, som er nevnt i teorikapittelet, klassifiserer jeg som leksikalske presupposisjoner.

Den fjerde kategorien er **strukturelle presupposisjoner** (Yule, 1996: 28–29). Dette er presupposisjoner som utløses gjennom bestemte setningsstrukturer. Eksempelet «hvorf

skaper islam gnisninger?» (Storhaug, 2020) er en strukturell presupposisjon, fordi det er spørsmålsstrukturen med spørreordet *hvorfor* som utløser presupposisjonen ISLAM SKAPER GNISNINGER. Tilsvarende ser vi med andre typer spørreord: *når kjøpte du jakke?* Presupponerer DU KJØPTE JAKKA (på et tidligere tidspunkt) og *hvor har dere parkert bilen?* presupponerer DERE HAR PARKERT BILEN (et sted). En annen struktur som opptrer flere ganger i analyse materialet, er såkalte ikke-innskrenkende relativsetninger. Ikke-innskrenkende relativsetninger kalles også parentetiske relativsetninger – de tilfører informasjon om korrelatet, men de har ikke identifiserende funksjon (Kulbrandstad og Kinn, 2016: 344). Et eksempel kan være *jenta, som jeg gikk i klasse med, kom innom*. I og med at relativsetninga *som jeg gikk i klasse med* er ikke-innskrenkende, er det ikke denne som avgjør hvilken person *jenta* refererer til. I dette eksempelet kan presupposisjonen formuleres som JEG GIKK I KLASSE MED JENTA. Her vil jeg argumentere for at slike ikke-innskrenkende relativsetninger må tolkes som en presupposisjon gjennom samme argument som for *dedicated triggers*. Hvis relativsetninga tilsynelatende ikke har en nødvendig (identifiserende) funksjon, men allikevel er tatt med, må det regnes som en relevansfaktor i setninga.

4.4.2 KATEGORIER FOR INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER

Kategoriene for de innsnevra og utvida betydningene blei til gjennom en induktiv prosess og må forstås som tre ulike delanalyser. Først tok jeg for meg analysetekstene og markerte alle forekomster av orda *muslimer* og *islam* (inkludert genitivsformer) etter avgrensinga jeg presenterte i forrige del. Deretter tok jeg for meg *islam* som en egen delanalyse. Her nærleste jeg alle setninger som inneholdt ordet, og vurderte hvorvidt ordet kunne sies å være brukt med den grunnleggende betydninga, eller med ei innsnevra eller utvida betydning.

Forekomstene av *muslimer* kan deles i to grupper ut ifra hvordan de opptrer i tekstene. Den første gruppa analyserte jeg på samme måte som *islam*. Den andre gruppa skilte seg ut fordi disse forekomstene av ordet *muslimer* er brukt som en kontrast til andre personbetegnelser. I denne tredje delanalysen så jeg altså ikke på innsnevring og utviding helt konkret, men på hvordan ordet kunne tenkes å ha en spesifikk betydning gjennom kontrasten til de andre betegnelse. Sjøl om det fenomenet som jeg beskriver her, i utgangspunktet ikke blir behandla i den relevanssteoretiske litteraturen, vil jeg argumentere for at også disse kontrastive betydningene kan forstås ut ifra relevansbegrepet.

Et eksempel som illustrerer denne typen betydning, er overskrifta i teksten fra *Human Rights Service*:

(3) Hater virkelig nordmenn muslimer, statsminister Solberg? (Storhaug, 2020)

Her tolker jeg orda *nordmenn* og *muslimer* som referanser til to distinkt forskjellige menneskegrupper. En kan si at orda i denne konteksten representerer to gjensidig utelukkende kategorier. Det vil si at de menneskene som inngår i kategorien muslimer, ikke samtidig kan være nordmenn. Grunnen til at jeg tolker det på denne måten, er at det framstår som ei lite relevant tolking at det er overlapp mellom de to gruppene når hat er en del av konteksten. Dermed er tolkinga at muslimer og nordmenn er to gjensidig utelukkende kategorier, nødvendig for at ytringa i helhet skal være relevant. Derfor kan en si at den bestemte betydninga som er knytta til *muslimer* i denne konteksten, er ‘gruppe mennesker som både er tilhengere av religionen islam og ikke tilhører kategorien nordmenn’. Siden denne betydninga kommer til uttrykk gjennom at to personbetegnelser har et kontrastivt forhold i setninga, vil jeg videre i analysen kalle denne typen kontrastiv betydning.

4.5 TROVERDIGHET

Avslutningsvis vil jeg reflektere over denne oppgavas troverdighet. Allerede i teorikapittelet kom jeg inn på noen innvendinger mot KDA generelt. Der hevda jeg at det normative og kritiske utgangspunktet som kjennetegner KDA, intuitivt kan vekke assosiasjoner til lav troverdighet og en antakelse om at det normative utgangspunktet står i veien for en etterrettelig analyse. Wodak og Meyer (2016: 7) mener, nærmest tvert imot, at ved å kalle ei oppgave ‘kritisk’, pålegger forskeren seg sjøl å holde en høy etisk standard og å styrke oppgavas troverdighet.

Det er særlig to faktorer som spiller inn på denne oppgavas troverdighet, validitet og reliabilitet. Den førstnevnte handler om hvilken grad analysene faktisk svarer på forskings-spørsmåla jeg har formulert, og hvordan diskusjonen svarer på den overordna problemstillinga. For at svara på forskings-spørsmåla skal ha høy validitet, må det være tydelig hva som menes med presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger. De konkrete definisjonene som ligger til grunn for analysen, har jeg gjort rede for i teorikapittelet. I tillegg har jeg i dette kapittelet presentert avgrensingene for analysen og vist med eksempel hvordan visse funn har blitt vurdert. Dette øker validiteten til analysen.

Den overordna problemstillinga handler om oppfatninger. Siden ei oppfatning ikke er en konkret størrelse som ligger for dagen i en tekst, men en abstrakt størrelse som finnes i

hodet til et menneske, er det vanskelig å gi en objektiv analyse av de eventuelle oppfatningene som blir uttrykt. Dermed er validiteten naturligvis lavere i denne delen av oppgava. Samtidig er det et underliggende premiss i kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse at vår oppfatning av sosiale fenomen (som i dette tilfelle omfatter kategorier som muslim og islam) påvirker språket vårt og motsatt (Fowler mfl., 1979: 1–2). Dermed kan en gjennom å undersøke språket, få en viss tilgang til hva slags oppfatninger som kommer indirekte til uttrykk i en tekst. Samtidig skal det være klart at denne tilgangen får en gjennom tolking av tekstene, og tolking er aldri helt objektiv (Fairclough, 2003: 14). Allikevel mener jeg at gjennom å diskutere analysene og tolkingene, sannsynliggjør jeg de tolkingene jeg gjør, og samtidig øker validiteten.

Den typen validitet jeg har nevnt hittil, kalles indre validitet. I tillegg kan en snakke om ytre validitet, som betegner graden av generaliserbarhet. Det vil si i hvilken grad analysen av de utvalgte analysetekstene kan si noe generelt om meningsbærende tekster fra alternative og tradisjonelle medier. I denne oppgava gjør jeg ei nærlesing av sju tekster som alle omhandler det samme temaet – jeg utfører altså en kvalitativ analyse. I og med at kvalitative analyser som regel har et nokså avgrensa analysemateriale, som i tillegg ikke er tilfeldig utvalgt, er det som regel heller ikke mulig å generalisere på samme måte som i kvantitative analyser (Nadim, 2015: 131). Samtidig kan det i kvalitativ forskning være mer nyttig å snakke om det som kalles teoretisk generalisering (ibid.: 133). Med teoretisk generalisering menes en type generalisering som bygger på logiske argument og teoretisk kunnskap om de fenomenene som studeres (ibid.). Med utgangspunkt i de perspektiva jeg har beskrevet i bakgrunnskapittelet, er det altså mulig å argumentere for at funna i analysen kan ses i sammenheng med bestemte kjennetegn ved alternative og tradisjonelle medier, og sånn sett kan si noe om diskursene de inngår i.

Den andre faktoren som spiller inn på oppgavas troverdighet, er reliabilitet. Denne faktoren er et mål på hvor stabil og konsekvent analysen er. En analyse med høy reliabilitet vil i prinsippet gi de samme resultatene hvis den blir gjennomført på nytt med de samme forutsetningene. Siden denne oppgava innebærer tolking av språklige ytringer, vil deler av oppgava ha lav reliabilitet – det er sannsynlig at funna i analysen kan tolkes på en annen måte enn jeg gjør. Samtidig kan en kvalitativ studie ha høy reliabilitet på de delene av studien som innebærer deskriptive analyser. Dette kan sikres ved å gå grundig gjennom framgangsmåten som er fulgt i oppgava, beskrive hvordan materialet er valgt ut, og klargjøre definisjonene og avgrensningene som ligger til grunn for analysen, slik jeg har gjort i dette kapittelet.

4.6 OPPSUMMERING

I dette kapitlet har jeg tatt for meg de metodiske aspekta i oppgava. Innledningsvis har jeg presentert både analysetekstene og de sju media disse er henta fra. Videre har jeg gått grundig gjennom framgangsmåten for hele prosjektet og presentert både avgrensinger og kategorier for analysen. Denne gjennomgangen er viktig for å øke oppgavas troverdighet, som jeg også har reflektert over avslutningsvis i dette kapitlet.

5 ANALYSE

Analysen i oppgava dreier seg om å finne svar på de to forskningsspørsmåla jeg har formulert. Gjennom å vise hvordan presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger opptrer i tekstene, legger jeg grunnlaget for vidare å diskutere hvorvidt disse språklige fenomenene kan tolkes som uttrykk for bestemte oppfatninger. Kapitlet er delt i to, og jeg tar for meg følgende forskningsspørsmål i hver sin del:

1. *Hvordan blir presupposisjoner brukt i framstillingene av muslimer og islam i meningsbærende tekster i norske tradisjonelle og alternative medier?*
2. *Hvilke innsnevra og/eller utvida betydninger kan knyttes til orda muslim og islam i meningsbærende tekster i norske tradisjonelle og alternative medier?*

Vidare i analysen har jeg utgangspunktet utheva én enhet i hver eksempelsetning i **feit skrift** (i del 5.2.3 er flere enheter utheva). Den utheva enheten er den som er relevant for hver kategori. Noen eksempelsetninger blir analysert flere ganger, men i ulike kategorier, og blir derfor gjentatt med nytt eksempelnummer og ny utheving. Nummereringa av eksempla er altså knytta til uthevinga jeg har gjort, og ikke til den unike setninga slik den står i analyse materialet. I den første delen av analyse har jeg gitt de utleda presupposisjonene notasjonen (P_x) der det senka tallet x refererer til eksempelet presupposisjonen stammer fra.

5.1 PRESUPPOSISJONER

Jeg har sortert presupposisjonene i de fire kategoriene som jeg har beskrevet i 4.4.1: eksistensielle, faktive, leksikalske og strukturelle presupposisjoner. Innledningsvis vil jeg si noe generelt om presupposisjonene i analysetekstene. Overordna finnes det flest eksistensielle presupposisjoner: 20 av de totalt 38 presupposisjonene er eksistensielle. Det finnes også flest presupposisjoner i tekstene fra de alternative media. Av de totalt 38 identifiserte presupposisjonene, er kun fire funnet i de tradisjonelle media. Forekomsten av presupposisjoner relativt til størrelsen på de to delmateriala er henholdsvis 10 % for de alternative media og 2

% for de tradisjonelle media.² Det vil si at presupposisjon i forbindelse med framstillinga av muslimer og islam opptrer fem ganger så ofte i de alternative media som i de tradisjonelle. Denne skeivfordelinga kommer jeg tilbake til i diskusjonen om hva slags oppfatninger som kommer indirekte til uttrykk i tekstene. For å synliggjøre forskjellene mellom de to del-materiala, har jeg valgt å presentere presupposisjonene fra de tradisjonelle media i et eget avsnitt (5.1.5).

5.1.1 EKSISTENSIELLE PRESUPPOSISJONER

Eksistensielle presupposisjoner er proposisjoner som uttrykker at en bestemt referent eksisterer. Den som leser ei setning som inneholder en slik presupposisjon, må akseptere at den bestemte referenten faktisk eksisterer, for at setninga skal være relevant. Eksistensielle presupposisjoner blir utløst av bestemte fraser, som for eksempel substantiv i bestemt form:

- (1) Det er forstemmende å se hvor kort det norske samfunnet og våre politikere har kommet i å takle **utfordringene med muslimsk innvandring** når de bare ser skepsisen som fordommer. (R, 49–50)
- (2) Jeg skal ikke gå i detalj på **problemene ved islam i Norge**. (R, 45)
- (3) De setter seg himmelhøyt over folket og hva dette folket opplever av **den islamske fremmedgjøringen i sine hverdagsliv i sine egne nærområder**. (HRS, 90–91)
- (4) Hun luller muslimene inn i **forestillingen om at de er en særlig privilegert gruppe innenfor Norges grenser**. (DOC, 42–43)
- (5) Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et instrument for å bekrefte **alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter**. (DOC, 74–75)

Presupposisjonene kan omformuleres til helsetninger med utgangspunkt i de utheva enhetene. For at (1)–(5) over skal være relevante, må mottakeren akseptere presupposisjonene som de utheva enhetene utløser. For disse fem eksempla kan presupposisjonene formuleres slik:

- (P₁) DET FINNES NOEN BESTEMTE UTFORDRINGER MED MUSLIMSK INNVANDRING.
(P₂) DET FINNES NOEN BESTEMTE PROBLEMER VED ISLAM I NORGE.

² Presupposisjoner delt på antall ord i tekstene fra henholdsvis de alternative og tradisjonelle media:
34 / 3414 = 0,00995 og 4 / 2088 = 0,00192.

- (P₃) DET FINNES EN BESTEMT ISLAMSK FREMMEDGJØRING SOM DETTE FOLKET OPPLEVER I SINE HVERDAGSLIV I SINE EGNE NÆROMRÅDER.
- (P₄) DET FINNES EN BESTEMT FORESTILLING OM AT MUSLIMER ER EN SÆRLIG PRIVILEGERT GRUPPE INNENFOR NORGES GRENSER.
- (P₅) DET FINNES EN BESTEMT ALLIANSE MELLOM MUSLIMER OG NORSKE POLITISKE MYNDIGHETER.

De andre eksistensielle presupposisjonene som utløses av substantiv i bestemt form, er:

- (6) Å stille noen frem som et offer når vi snakker om **den mest selvhevdende av alle innvandrerkulturene**, er det mest idiotiske det norske samfunnet kan gjøre. (R, 41–42)
- (7) Og hvor er nettopp denne regjeringens omsorg for **de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer, som undertrykkes av sine egne?** (HRS, 81–82)
- (8) Og hører dere fremdeles ikke **ropene fra barna på koranskolene i Somalia og Pakistan og Irak og – også i Oslo, Drammen, Moss etc?** (HRS, 84–85)
- (9) Har dere fremdeles ikke fått med dere **den truende hjernevasken de utsettes for her**, Solberg? (HRS, 85–86)
- (10) Gratulerer, dere [muslimene] har virkelig vist oss gjennom årene hvordan **offerkortet** skal spilles overfor politikere som lyger om islam – for de våger ikke annet. (HRS, 100–101)

I tillegg finnes det en rekke eksempel på at eksistensielle presupposisjoner blir utløst av genitivskonstruksjoner – som også regnes som bestemte fraser:

- (11) Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over **muslimers oppførsel**. (DOC, 12–13)
- (12) Man får mistanke om at planen er et falsum: Den skal dekke **over muslimers manglende integrasjon i vestlige samfunn**. (DOC, 15–16)
- (13) Har det med **islams syn om at kvinner skal underordnes, dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rommet?** (HRS, 78–79)
- (14) Har det noe med **islams nedrige syn på ikke-muslimer** å gjøre? (HRS, 77)
- (15) For muslimene har **sin egen offermentalitet med seg like fra 600-tallet**, og islam er også mer enn villig til å spille sadist så lenge de møter villige masochister i de selvpiskende europeerne og nordmennene. (R, 38–40)

- (16) Har det noe med **islams syn på den verdslige friheten, de verdslige lovene våre** å gjøre? (HRS, 77–78)

Et gjennomgående kjennetegn ved de eksistensielle presupposisjonene i tekstene fra de alternative media er at de er påstander som i varierende grad er omstridte. Her og videre i oppgava bruker jeg omstridt som en deskriptiv betegnelse og uten negativ valør. Når jeg betegner en påstand som omstridt, mener jeg rett og slett at det er sannsynlig at det er uenighet om den er sann eller ikke. Presupposisjonene (P₁₁) DET FINNES EN BESTEMT OPPFØRSEL BLANT MUSLIMER og (P₁₄) DET FINNES ET BESTEMT NEDRIG SYN PÅ IKKE-MUSLIMER I ISLAM er eksempel på påstander som sannsynligvis ikke alle lesere er enige i. Allikevel må disse aksepteres midlertidig for at setningene skal ha relevans, og derfor regnes de som presupposisjoner. Jeg kommer tilbake til vurderinga av omstridte presupposisjoner i kapittel 6.

5.1.2 FAKTIVE PRESUPPOSISJONER

Denne typen presupposisjon blir realisert gjennom såkalte faktive verb, det vil si verb som har ei betydning som forutsetter sannhetsverdien til verbets komplement. Faktive presupposisjoner finnes bare i tekstene fra de alternative media. I tre tilfeller er komplementa til de faktive verba bestemte fraser, som i seg sjøl utløser en eksistensiell presupposisjon:

- (17) Og **hører** dere fremdeles ikke ropene fra barna på koranskolene i Somalia og Pakistan og Irak og – også i Oslo, Drammen, Moss etc? (HRS, 84–85)
- (18) Har dere fremdeles ikke **fått med dere** den truende hjernevasken de utsettes for her, Solberg? (HRS, 85–86)
- (19) Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et instrument for å **bekreft**e alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter. (DOC, 74–75)

Verba *høre*, *få med seg* og *bekreft*e har ei betydning som innebærer at komplementa er mulig å henholdsvis høre, få med seg og bekrefte. Disse eksempla viser at eksistensen til referentene ikke bare blir forutsatt gjennom de eksistensielle presupposisjonene (jf. (5), (8) og (9)), men de blir i tillegg bekrefte gjennom de faktive verba.

Et annet eksempel er:

- (20) Derimot **registrerer** vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over muslimers oppførsel. (DOC, 12–13)

Her utløser verbet *registrerer* presupposisjonen (P₂₀) FOLK IRRITERER SEG MER OG MER OVER MUSLIMERS OPPFØRSEL – en påstand som nødvendigvis må aksepteres av mottakeren. Den eksistensielle presupposisjonen (P₆), som utløses av *muslimers oppførsel*, er ikke direkte knytta til det faktive verbet *registrerer*, men inngår i (P₂₀). Det blir ikke presentert noe fakta som underbygger påstanden, og siden den har form som presupposisjon, må den aksepteres i konteksten. Dette diskuterer jeg nærmere i kapittel 6.

5.1.3 LEKSIKALSKE PRESUPPOSISJONER

Leksikalske presupposisjoner kjennetegnes ved at enheter i ei setning har innbakt en proposisjon som må aksepteres for at setninga skal være relevant for mottakeren.

I materialet finnes det to ulike former for leksikalske presupposisjoner. Den første realiseres gjennom adjektiv i komparativ form. Ifølge *Norsk referansegrammatikk* innebærer så å si alle tre gradsformene av adjektiv en form for sammenlikning (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997: 360). Sjølv positivformen er i de fleste tilfeller uttrykk for ei sammenlikning med en tenkt normal. Når adjektiv blir brukt komparativt, som i eksempla under, forutsettes det ei sammenlikning mellom to enheter, og en kan forvente at det kommer fram i setninga eller den umiddelbare konteksten hvilke to enheter som sammenliknes.

- (21) Ved å fremstille muslimer og islam som et offer, gir man dem bare **enda mindre** grunn til selvransakelse på om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper motvilje og frykt hos andre. (R, 42–44)
- (22) Regjeringen ønsker å rykke **enda tettere** inn på islam og beskytte muslimer enda bedre. (DOC, 7)
- (23) Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg **mer og mer** over muslimers oppførsel. (DOC, 12–13)

Det kommer verken fram i setninga eller i konteksten hva som utgjør den andre delen av sammenlikninga i disse eksempla. Dermed kan vi anta at den andre delen av sammenlikninga uttrykkes indirekte i setninga, for eksempel gjennom presupposisjon.

En annen måte dette kan sees på, er at setningene over mangler et etterstilt adledd som innledes med *enn*, og som beskriver hva som blir sammenlikna. Sjølv om adjektivet antyder hvordan de presupponerte situasjonene skal beskrives, er det ikke entydig hva som skal følge *enn*. For eksempel kan en seg for seg at (22) var formulert slik: *Regjeringen ønsker å rykke enda tettere inn på islam og beskytte muslimer enda mer enn regjeringa i Tyskland har gjort*

der. Samtidig må en anta at slike presupponerte situasjoner ville vært tydelig uttrykt i de umiddelbare kontekstene til setningene. I og med at det ikke finnes noe i konteksten som peker mot ei slik tolking, er min tolking at setningene uttrykker ei sammenlikning i tid, altså mellom noe som allerede har skjedd, og som nå skjer i en høyere grad. Presupposisjonene kan dermed formuleres slik:

- (P₂₁) MUSLIMER HAR ALLEREDE BLITT GITT LITEN GRUNN TIL SELVRANSAKELSE PÅ OM
DET IKKE ER NOE VED DERES EGEN TRO OG VÆREMÅTE SOM SKAPER MOTVILJE OG
FRYKT HOS ANDRE.
- (P₂₂) REGJERINGA HAR ALLEREDE RYKKA TETT INN PÅ ISLAM OG HAR ALLEREDE
BESKYTTA MUSLIMER GODT.
- (P_{23,1}) FOLK HAR ALLEREDE IRRITERT SEG OVER MUSLIMERS OPPFØRSEL.
- (P_{23,2}) FOLK IRRITERER SEG STADIG OVER MUSLIMERS OPPFØRSEL.

Alle de leksikalske presupposisjonene som er nevnt hittil, kommer til uttrykk gjennom det Simons (2005: 347) kaller *dedicated triggers*. Hvis enheten som markerer presupposisjonen, blir fjerna, endres setningas betydning, men ikke drastisk. Som eksempel kan vi fjerne *mer og mer* fra (23): *derimot registrerer vi at folk irriterer seg over muslimers oppførsel*. Siden (23) er valgt framfor alternativet, må en, basert på det kommunikative relevansprinsippet om at enhver ytring forventes å være optimalt relevant, anta at (23) er det mest relevante av de to, og at *mer og mer* er det avgjørende elementet som gjør setninga optimalt relevant (Simons, 2005).

Den andre typen leksikalsk presupposisjon er i form av ord som uttrykker en temporal sammenheng. I materialet finnes det to like tilfeller av det som kan kalles en presupponert pågående prosess:

- (24) Og hører dere **fremdeles** ikke ropene fra barna på koranskolene i Somalia og
Pakistan og Irak og – også i Oslo, Drammen, Moss etc? (HRS, 84–85)
- (25) Har dere **fremdeles** ikke fått med dere den truende hjernevasken de utsettes for
her, Solberg? (HRS, 85–86)

Fremdeles presupponerer her at verbalet i setninga er en prosess som har starta på et tidspunkt i fortida og som fremdeles varer. En interessant enhet i begge disse eksempla er ordet *ikke*, og dette ordet spiller ei rolle i hva slags informasjon som kan utledes. Basert på det kommunikative relevansprinsippet, må vi anta at (24) og (25) er optimalt relevante, men

hvilken rolle spiller *fremdeles* og *ikke* for denne relevansen? Ei intuitiv tolking er at hovedpoenget med setningene er å stille spørsmål om hvorvidt korrelatet til *dere* har hørt eller fått med seg noe. Men i så fall synes *fremdeles* og *ikke* å være overflødige – de gir setningene en høyere prosesseringskostnad enn nødvendig. Dermed kan ikke den intuitive tolkinga være riktig, og den optimale relevansen til setninga må komme gjennom nettopp *fremdeles* og *ikke*. Sånn sett oppfattes (24) og (25) som retoriske spørsmål som avsenderen ikke egentlig ønsker å få svar på. Dermed er ei mer sannsynlig tolking at *fremdeles* og *ikke* uttrykker hovedpoenget med ytringene. Så hva uttrykker disse enhetene? *Ikke* uttrykker her at verbalprosessen ikke har skjedd. Dermed stemmer det ikke at *fremdeles* i dette tilfellet presupponerer at verbalprosessen starta på et tidspunkt og fremdeles varer, det er nemlig det motsatte som er sant. Dette tyder på at *fremdeles ikke* kan analyseres som én leksikalsk utløser. Vi kan derfor utlede presupposisjonene:

(P₂₄) DERE HAR PÅ ET TIDLIGERE TIDSPUNKT IKKE HØRT ROPENE FRA BARNA PÅ KORANSKOLENE I SOMALIA, PAKISTAN, IRAK, OSLO, DRAMMEN OG MOSS ETC.

(P₂₅) DERE HAR PÅ ET TIDLIGERE TIDSPUNKT IKKE FÅTT MED DERE DEN TRUENDE HJERNEVASKEN DE UTSETTES FOR HER.³

5.1.4 STRUKTURELLE PRESUPPOSISJONER

Den siste kategorien er strukturelle presupposisjoner. I materialet omfatter dette setninger der den presupponerte informasjonen har form som egne setningsledd, og spørsmål der det er nødvendig å akseptere en påstand for at spørsmålet skal gi mening. Strukturelle presupposisjoner finnes kun i teksten fra *Human Rights Service*. I materialet finnes det to eksempel på strukturelle presupposisjoner i form av *hvorfor*-spørsmål:

(26) **Hvorfor, Solberg, vil de ikke være sammen med oss?** (HRS, 76)

(27) **Hvorfor skaper islam gnisninger?** (HRS, 74)

Her tolker jeg at det er hele *hvorfor*-spørsmålet som utløser en presupposisjon. For å finne ut hvilke påstander som forutsettes, kan en endre ordstillinga i leddsetninga som står til *hvorfor*:

³ Siden (24) og (25) også står etter hverandre i analyseteksten, tolker jeg *dere* i begge setninger som en referanse til *Solberg*. Videre tolker jeg *her* i (25) som ei referentkobling til *koranskolene i Somalia og Pakistan og Irak og – også i Oslo, Drammen, Moss etc.*

- (P₂₆) DE [MUSLIMER I HELE VEST-EUROPA SOM GRUPPE GENERELT] VIL IKKE VÆRE SAMMEN MED OSS.⁴
- (P₂₇) ISLAM SKAPER GNISNINGER.

I tillegg finnes det to eksempler på setninger der objektet innledes med *hvorfor*, som utløser samme type presupposisjon:

- (28) Men vi skal ikke snakke om **hvorfor muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt ikke trives i fellesskapene våre og derfor danner sine parallelle samfunn**. (HRS, 75–76)
- (29) Som tidligere politiker George Walden har sagt det så treffende om **hvorfor politikere ikke våger å snakke sant om islam før de er i ferd med å trekke seg fra politikken eller nettopp har gått av**. (HRS,102–103)⁵
- (P₂₈) MUSLIMER I HELE VEST-EUROPA SOM GRUPPE GENERELT, TRIVES IKKE I FELLESKAPENE VÅRE, OG DERFOR DANNER DE SINE PARALLELLE SAMFUNN.
- (P₂₉) POLITIKERE VÅGER IKKE Å SNAKKE SANT OM ISLAM FØR DE ER I FERD MED Å TREKKE SEG FRA POLITIKKEN ELLER NETTOPP HAR GÅTT AV.

En annen setningsstruktur som utløser presupposisjon, er ikke-innskrenkende relativsetninger. Etter norsk rettskriving kan ikke-innskrenkende relativsetninger identifiseres ved at de normalt sett er markert med komma både før og etter, som i eksempelet under:

- (30) Og hvor er nettopp denne regjeringens omsorg for de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer, **som undertrykkes av sine egne?** (HRS,81–82)

Her står *som undertrykkes av sine egne* som parentetisk tilleggsinformasjon til nomenfrasen *de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer*. Altså er ikke funksjonen til relativsetninga å spesifisere hvilken undergruppe av *de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer* det

⁴ (26) følger direkte etter (28) i analyseteksten. Dermed tolker jeg *de* som ei referentkobling til *muslimer i Vest-Europa som gruppe generelt*.

⁵ I denne setninga er det ei mulig tolking at (P₂₉) er en påstand uttrykt av George Walden, og derfor faller utafor mine avgrensinger. Det virker rimelig å anta at dette i så fall ville vært markert, for eksempel på denne måten: «Som politiker George Walden har sagt det så treffende om hvorfor *han mener* at politikere ikke våger ...» Når dette ikke er gjort, analyserer jeg presupposisjonen som ei framstilling uttrykt av forfatteren av teksten.

er snakk om, men å beskrive en egenskap ved gruppa som helhet. Gjennom relativsetninga kan vi utlede presupposisjonen:

(P₃₀) DE UNDERTRYKTE JENTENE OG KVINNENE BLANT MUSLIMER UNDERTRYKES AV SINE EGNE.

I noen tilfeller er relativsetninger skilt ut som egne setninger i analyseteksten. Da kan det oppstå en situasjon der det er vanskelig å vurdere både om det er snakk om ei innskrenkende eller ikke-innskrenkende relativsetning, og hvilken nomenfrase relativsetninga står til. Et eksempel på dette er setninga som følger direkte etter (30) i analyseteksten:

(31) **Som påtvinges hijab fra småbarnsalderen av, som foreldre selger til ekteskap med andre muslimske menn, som endog kan risikere å få skåret av seg kjønnsorganet?** (HRS, 82–83)

Hele (31) er i grunn tre relativsetninger i en periode, og siden spørsmålstegnet er gjentatt, tolker jeg hele perioden som sidestilt med relativsetninga *som undertrykkes av sine egne*. Dermed tolker jeg alle relativsetningene som parentetiske tillegg til *de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer*. Et annet alternativ er at (31) står til *sine egne*. Siden innholdet i spesielt de to første relativsetningene i (31) tyder på at de er knytta til en kvinnelig referent, virker det rimelig å tolke det som tillegg til *de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimene*. Som resultat av denne analysen kan en si at (31) inneholder tre presupposisjoner som alle sier noe om ei undergruppe av muslimer:

(P_{31,1}) DE UNDERTRYKTE JENTENE OG KVINNENE BLANT MUSLIMER BLIR PÅTVUNGET HIJAB FRA SMÅBARNALDEREN AV.

(P_{31,2}) DE UNDERTRYKTE JENTENE OG KVINNENE BLANT MUSLIMER BLIR SOLGT TIL EKTESKAP MED ANDRE MUSLIMSKE MENN.

(P_{31,3}) DE UNDERTRYKTE JENTENE OG KVINNENE BLANT MUSLIMER RISIKERER Å FÅ KJØNNSORGANET SITT SKÅRET AV.

5.1.5 PRESUPPOSISJONENE I DE TRADISJONELLE MEDIA

Av de totalt 38 presupposisjonene som faller innfor avgrensinga mi, er kun fire av dem funnet i de tradisjonelle media, og alle er eksistensielle presupposisjoner:

- (32) På samme måte kan **de mest ekstreme i minoriteten** havne i islamismen. (VL, 40–41)
- (33) Det som kjennetegner **de radikaliserte på begge sider** er at myter om den andre er blitt til fordommer, som deretter går over til frykt og sinne. (VL, 19–20)
- (34) Gjennom 18 konkrete tiltak skal hatkriminalitet mot **den muslimske minoriteten i Norge** bekjempes. (D, 3–4)
- (35) Fordommer, hatefulle ytringer og negativ sosial kontroll i **den muslimske befolkningen** skal selvsagt bekjempes. (A, 7)

Disse setningene presupponerer:

- (P₃₂) DET FINNES EN BESTEMT GRUPPE INDIVIDER INNAFOR DEN MUSLIMSKE MINORITETEN SOM ER MEST EKSTREME, OG DET FINNES EN ELLER FLERE GRUPPER SOM ER MINDRE EKSTREME.
- (P₃₃) DET FINNES EN BESTEMT GRUPPE RADIKALISERTE INDIVIDER BLANT BÅDE ISLAMISTER OG HØYREEKSTREME.⁶
- (P₃₄) DET FINNES EN BESTEMT MUSLIMSK MINORITET I NORGE.
- (P₃₅) DET FINNES EN BESTEMT MUSLIMSK BEFOLKNING.

I likhet med de komparative adjektiva i (21)–(23) forutsetter superlativformen *mest ekstreme* i (32) en form for sammenlikning. Forskjellen er at når superlativ er brukt, blir en enhet sammenlikna med et større utvalg som enheten er en del av. Dermed kan vi si at adjektivfrasen *mest ekstreme* presupponerer at det finnes grupper innafor *minoriteten* som er mindre ekstreme. I og med at adjektivfrasen er et tillegg i den bestemte nomenfrasen, regner jeg ikke dette som en egen presupposisjon, men som å være en del av den eksistensielle presupposisjonen.

Et fellestrekk ved presupposisjonene fra de tradisjonelle media er at jeg oppfatter alle som uomstridte – antageligvis hersker det liten tvil om at disse påstandene er sanne. Dette diskuterer jeg nærmere i kommende kapittel, men allerede her vil jeg påpeke at

⁶ At det er snakk om radikaliserte individer blant både islamister og høyreekstreme, utledes av avsnitta før (33). Andre og tredje avsnitt før (VL, linje 7–16) handler om radikalisering av høyreekstreme, mens avsnittet rett før (VL, linje 17–18) innledes med setninga «På den andre siden har vi islamistisk radikalisering i mange land.» (VL, 17)

presupposisjonene i de alternative og tradisjonelle media skiller seg fra hverandre ved at de førstnevnte i større grad er omstridte.

5.2 INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER

I denne andre delen av analysen tar jeg for meg forskingsspørsmål 2: *Hvilke innsnevra og/eller utvida betydninger kan knyttes til orda muslim og islam i meningsbærende tekster i norske tradisjonelle og alternative medier?* Som jeg forklarte i metodekapittelet, er denne analysen delt i tre. Først tar jeg for meg ordet *muslimer*, og deretter *islam*. Ved hjelp av relevansteorien vil jeg argumentere for at begge disse orda kan ha både innsnevra og utvida betydninger som skiller seg fra den grunnleggende betydninga til ordet. I disse to analysene presenterer jeg først funna fra de tradisjonelle media, deretter funna fra de alternative media. I den siste delanalysen tar jeg for meg det jeg har kalt kontrastiv betydning, som jeg diskuterte i metodekapittelet (4.5.2). Her tar jeg for meg ulike varianter av ordet *muslim*, men ikke med utgangspunkt i innsnevring og utvidinger som i første kategori. Poenget med denne kategorien er å vise at det kan knyttes ulike betydninger til ordet *muslim* avhengig av hvilke andre ord i konteksten det står i kontrast til.

5.2.1 MUSLIMER

Ordet *muslimer* har i utgangspunktet to grunnleggende betydninger: enten brukes det om ei tydelig avgrensa gruppe mennesker, som i setninga *i klassen var det tre muslimer*, eller så brukes det som et generisk uttrykk for kategorien muslimer, som altså refererer til hele den gruppa med mennesker som identifiserer seg som muslimer. Som nevnt tidligere bruker jeg ikke *kategori* i betydninga ‘mentalt begrep’, men for å vise til den «ekte» kategorien som finnes i verden. Med mindre *muslimer* i den aktuelle konteksten er en klar referanse til ei avgrensa gruppe mennesker – for eksempel med et foranstilt spesifiserende tillegg som i (36) under – kan vi anta at ordet er brukt i betydninga ‘alle muslimer’. Men, som analysen viser, kan ikke alltid denne tolkinga sies å skape mest relevans. I noen tilfeller kommer det fram av konteksten at den mest relevante tolkinga er at *muslimer* er brukt med ei innsnevra betydning for å referere til ei avgrensa undergruppe av kategorien muslimer.

I dette kapittelet presenterer jeg de innsnevra og utvida betydningene som jeg mener må knyttes til ordet *muslimer* for at setninga som helhet skal være relevant. Som nevnt i teorikapittelet (3.3.2) er det faktorene positiv kognitiv effekt og prosesseringskostnad som

spiller inn på hvilken betydning som blir aktivert hos mottakeren. Det vil si at sjøl om jeg tolker *muslimer* i retning av ei bestemt innsnevra eller utvida betydning, er det trolig at andre tolker det i den generiske betydninga fordi denne har lavest prosesseringskostnad. En mulig konsekvens av dette er at egenskaper ved og beskrivelser av undergrupper av muslimer blir oppfatta som å gjelde alle muslimer. Dette gjør at ordet *muslimer*, slik det er brukt i enkelte tilfeller, kan være uttrykk for generaliserende oppfatninger. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 6.

Funna fra de tradisjonelle media:

- (36) Men resolutt og modig opptreden fra **to eldre muslimer** hindret den unge, selvutnevnte vikingkrigeren i å gjennomføre sitt blodige forsett. (D, 10–11)
- (37) Det er heller ingen tvil om at de mest alvorlige terrorhendelsene på norsk jord har vært utført av mennesker som har utviklet et dypt og altoppslukende hat mot **muslimer**. (VL, 7–8)
- (38) På mindre enn ti år har vi opplevd to terrorangrep, et som ble gjennomført og et som ble avverget, som hadde hatet mot innvandrere generelt og **muslimer** spesielt som en drivkraft. (DB, 22–24)
- (39) Men det er gledelig at hatkriminalitet rettet mot **muslimer** nå skal registreres som hatmotiv i politiets straffesaksregister. (A, 17–18)
- (40) Dette framstår ikke som islamkritikk, men som generalisert kritikk av **muslimer**. (VL, 34–35)
- (41) **Muslimer** har også særlige utfordringer på arbeidsmarkedet. (D, 19–20)

I eksempel (36) er *to eldre muslimer* brukt for å referere til to faktiske personer. Dette er den eneste gangen i hele analysematerialet at *muslimer* er brukt med en slik klar referanse. Det vil si at vi i resten av eksempla kan ta utgangspunkt i at den generiske betydninga er den grunnleggende.

I eksempel (37) synes *muslimer* å være brukt generisk med rette, altså at den mest relevante tolkinga er at *muslimer* refererer til hele gruppa muslimer. Denne tolkinga bygger på bakgrunnskunnskap om at den uttalte motivasjonen bak *de to mest alvorlige terrorhendelsene på norsk jord* var muslimhat. Det virker trolig at forfatteren av tekstene her faktisk snakker om et hat mot muslimer som gruppe generelt, og ikke mot ei bestemt undergruppe.

I eksempel (38)–(40) virker det som at *muslimer* er brukt i en noen snevrere forstand, men at det kommer fram av konteksten hva slags innsnevra gruppe ordet refererer til. Altså

er ikke *muslim* brukt generisk, men enten i betydninga ‘muslimer som oppholder seg i Norge’ eller ‘norske muslimer’.

(38) kan virke helt analog med (37), og sjøl om det refereres til de samme terrorangrepa, vil jeg hevde at ordet *innvandrere* tyder på at ordet *muslimer* er brukt i betydninga ‘muslimer som oppholder seg i Norge’. Dette er fordi ordet *innvandrere* forstås ut ifra det landet en person har flytta til.

(39) refererer til ett av tiltaka fra *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020), nemlig at hatkriminalitet mot muslimer skal registreres som hatmotiv i det norske politiets strafferegister. Det virker lite sannsynlig at hatkriminalitet mot muslimer i betydninga ‘alle muslimer’ angår det norske politiet. Samtidig er det sannsynlig at politiet registrerer hatkriminalitet mot de muslimene som til enhver tid oppholder seg i Norge, dermed kan vi tolke *muslimer* i betydninga ‘muslimer som oppholder seg i Norge’.

I (40) refererer ordet *dette* til uttrykket *snikislamisering*, slik det har blitt brukt av tidligere FrP-leder Siv Jensen. Uttrykket har blitt brukt av blant andre Jensen for å beskrive hvordan noen muslimers religiøse særønsker, angivelig fører til en snikende islamisering av samfunnet (Paulsen, 2022: 248; Døvig, 2012: 32). Her er det nok en nyanseforskjell fra (39), for når forfatteren hevder at snikislamisering er *generalisert kritikk av muslimer*, virker det som ei forutsetning at det er snakk om muslimer som er tettere knytta til det norske samfunnet enn muslimer som for eksempel besøker Norge. Dermed er det sannsynlig at *muslimer* er brukt med den innsnevra betydninga ‘norske muslimer’.

(41) er et eksempel på ei setning der det virker lite trolig at *muslimer* kan byttes ut med varianten *alle muslimer* eller *norske muslimer*. Det virker heller sannsynlig at det er snakk om ei bestemt undergruppe av muslimer som faktisk har utfordringer på arbeidsmarkedet. En annen måte å se det på er at setninga er uttrykk for ei statistisk generalisering, nemlig at det finnes en statistisk analyse som kan vise at muslimer i gjennomsnitt har særlige utfordringer på arbeidsmarkedet sammenlikna med andre grupper. Når dette allikevel ikke er markert i teksten, kan det gi inntrykk av at disse problema kjennetegner kategorien muslim generelt. Parallellt eksempel til (41) finnes også i de alternative media.

Funna fra de alternative media:

(42) Regjeringen ønsker å rykke enda tettere inn på islam og beskytte **muslimer** enda bedre. (DOC, 7)

- (43) Ved å fremstille **muslimer** og islam som et offer, gir man dem bare enda mindre grunn til selvransakelse på om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper motvilje og frykt hos andre. (R, 42–44)
- (44) Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over **muslimers** oppførsel. (DOC, 12–13)
- (45) Det er faktisk slik at **muslimer** er de fremste bærere av antisemittisme i Europa. (DOC, 21–22)
- (46) Men vi skal ikke snakke om hvorfor **muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt** ikke trives i fellesskapene våre og derfor danner sine parallelle samfunn. (HRS, 75–76)

Blant disse finnes det verken eksempel på at *muslimer* er brukt som referanse til en klart avgrensa gruppe, eller at det er brukt generisk med rette. Dermed er det sannsynlig at *muslimer* må tolkes i ei betydning som springer ut av pragmatisk innsnevring.

I (42) og (43) synes det å være snakk om muslimer som er tilknytta det norske samfunnet. I (42) er det snakk om den norske regjeringa og i (43) mener forfatteren at *det norske samfunnet* framstiller islam og muslimer som et offer.⁷ Dermed kan en mulig innsnevra betydning i begge disse setningene være ‘norske muslimer’.

(44)–(46) oppfatter jeg som parallelle til (41) over. I (44) virker det lite relevant å snakke om alle muslimer. Det er mer trolig at de generiske uttrykka er brukt med en avgrensa referanse. Samtidig må det understrekes at det her egentlig er snakk om *muslimers oppførsel*. Denne nomenfrasen har jeg allerede analysert som en utløser av en presupposisjon som uttrykker at det finnes en bestemt enhetlig oppførsel som alle muslimer deler (jf. (6)). Det virker lite sannsynlig at det finnes en bestemt type oppførsel som er felles for alle muslimer, og som denne gruppa samtidig ikke deler med andre grupper i samfunnet. Dette underbygger at det egentlig er snakk om ei avgrensa undergruppe av muslimer. I tillegg tyder setninga på at forfatteren mener denne undergruppa har en bestemt oppførsel som det er grunn til å irritere seg over. I og med at det ikke kommer fram av setninga hvilken bestemt undergruppe det er snakk om, kan ytringa gi inntrykk av at denne irriterende oppførselen kjennetegner gruppa

⁷ Jf. eksempel (6) som står rett foran i analyseteksten: «Å stille noen frem som et offer når vi snakker om den mest selvhevdende av alle innvandrerklulturene, er det mest idiotiske det norske samfunnet kan gjøre.» (R, 41–42)

muslimer som helhet. Dette er altså et eksempel på ei generalisering, der ett framtreddende aspekt ved ei avgrensa undergruppe blir forstått som å gjelde hele kategorien.

I (45) virker det også som at *muslimer* har ei innsnevra betydning. Ut ifra konteksten kan vi tolke *muslimer* som en referanse til ei lita, avgrensa gruppe muslimer som beviselig har antisemittiske holdninger.

I (46) er det gjort ei innsnevring på overflaten, for her er det snakk om *muslimer i Vest-Europa som gruppe generelt*. Samtidig virker det lite sannsynlig at det ikke er en eneste muslim i Vest-Europa som trives i de nasjonale fellesskapa i Vest-Europa.

I likhet med (41) er det mulig å tolke (45) og (46) som uttrykk for statistiske generaliseringer. Allikevel vil jeg hevde at det bare er (46) som uttrykker at det ligger en form for statistisk analyse til grunn for påstanden, nemlig gjennom tillegget *som gruppe generelt*. Dermed framstår denne påstanden noe mer nyansert enn de tre andre.

Paulsen (2022) analyserer et liknende eksempel som (46), der den daværende stortingspolitikeren Jon Helgheim (FrP) skriver følgende i en kronikk:

Tidligere undersøkelser på holdningene til **muslimer i Europa**, gjennomført av WZB Berlin Social Science Center, indikerer at **majoriteten av muslimer i Europa** har antidemokratiske holdninger og foretrekker heller å leve under Sharia enn den nasjonale lovgivningen i landet de bor i. (Helgheim, 2019, referert og utheva i Paulsen, 2022: 244)

Paulsen (2022) påpeker at undersøkelsen som Helgheim sikter til, kun var utført på ei begrensa gruppe muslimer i noen få land i Europa. Dermed er dette, ifølge Paulsen (2022) eksempel på en metonymi der et uttrykk for ei uavgrensa gruppe er brukt som referanse til ei avgrensa gruppe. I tillegg hevder Paulsen (2022: 245) at siden denne metonymien er vanskelig å oppdage – en må faktisk ta seg bryet med å se på utvalget i undersøkelsen – kan den ha retoriske effekter på leseren, og at dette kan skje uavhengig av om Helgheim sjøl er klar over metonymien. Det samme kan tenkes å gjelde for (46). Sjøl om *som gruppe generelt* uttrykker at det er snakk om ei statistisk generalisering, er det verken åpenbart hvilken undersøkelse det er snakk om, eller hva slags utvalg som er undersøkt. Her vil jeg dessuten understreke at det ikke kommer fram av teksten at det faktisk er snakk om en undersøkelse, men at det kan tolkes på den måten.

5.2.2 ISLAM

En parallell til analysene av *muslimer* over, er de følgende analysene av ordet *islam*. Ordformen *islam* kan på tilsvarende måte som ordet *muslimer* sies å være et generisk uttrykk som refererer til kategorien islam, altså den bestemte monoteistiske religionen som oppsto på Den arabiske halvøya på 600-tallet (Vogt, 2021). Ofte er det nødvendig å referere til religionen islam generelt, men i noen tilfeller kan bruken av det generiske uttrykket *islam* tyde på at islam som religion fortone seg likt blant alle muslimer. Dermed kan uttrykket dekke over det faktum at islam er en fortolka religion som manifesterer seg ulikt både mellom ulike religiøse retninger og mellom hver enkelt troende (Bangstad, 2015: 19–20).

Samtidig viser denne analysen at det generiske uttrykket *islam* flere ganger blir brukt for å referere til ei bestemt retning innafor islam eller til bestemte religiøse personer uten at dette er signalisert på tekstoverflaten. I likhet med ordet *muslimer* kan dette føre til at egenskaper ved bestemte deler av islam blir generalisert til å gjelde hele islam. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittel 6.

Funna fra de tradisjonelle media:

- (47) De har familiebakgrunn fra forskjellige land, tilhører forskjellige retninger innenfor **islam** og deltar i ulik grad i religiøse forsamlinger. (DB, 2–3)
- (48) For det finnes mange gode grunner til å kritisere **islam**. (D, 37)

I (47) er *islam* brukt som generisk uttrykk med rette. Siden frasen *forskjellige retninger innenfor islam* uttrykker det jeg beskrev over, nemlig at den generelle kategorien islam består av ulike underkategorier i form av ulike religiøse retninger, kan vi si at det er hensiktsmessig å bruke *islam* for å referere til hele religionen.

I neste setning virker det mer rimelig at *islam* refererer til et spesifikt aspekt innafor islam. I (48) er det tilsynelatende snakk om kritikk av religionen islam som helhet. Det virker rimelig å anta at noen personer mener det finnes grunner til å kritisere alle aspekt ved islam, men ei mer relevant tolking i mine øyne er at de «mange gode grunnene» egentlige kan knyttes til noen konkrete aspekt ved islam, og ikke islam som helhet.

Funna fra de alternative media:

- (49) Erna virker å være på vei mot å bygge ut **islam** til en ny statsreligion: [...] (DOC, 46)
- (50) Hvorfor skaper **islam** gnisninger? (HRS, 74)

- (51) Denne handlingsplanen som i praksis kriminaliserer og/eller sykeliggjør skepsis til **islam**, er det verste som kunne iverksettes. (R, 51–52)
- (52) Har det noe med **islams** nedrige syn på ikke-muslimer å gjøre? (HRS, 77)
- (53) Har det med **islams** syn om at kvinner skal underordnes, dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rommet? (HRS, 78–79)
- (54) Ernas forsvar for ytringsfriheten henger i løse lufta når hun åpner døren for at **islam** selv kan definere hva går ut på. (DOC, 2–3)
- (55) For muslimene har sin egen offermentalitet med seg like fra 600-tallet, og **islam** er også mer enn villig til å spille sadist så lenge de møter villige masochister i de selvpiskende europeerne og nordmennene. (R, 38–40)

I (49) virker det som ei rimelig tolking at *islam* refererer til den grunnleggende betydninga, altså hele religionen islam, fordi det er snakk om en generell statsreligion.

I de andre setningene framstår det derimot mer sannsynlig at det generiske uttrykket *islam* egentlig peker på bestemte sider ved religionen.

I (50) er den mest relevante tolkinga at *islam* refererer til noen få sider ved islam, all den tid en kan anta at det også finnes sider ved islam som ikke skaper gnisninger. Samtidig er det mulig at noen mottakere allerede er av den oppfatninga at alt ved islam skaper gnisninger, og i så fall kan den grunnleggende betydninga skape mest relevans for dem.

I (51) er det vanskelig å si om forfatteren faktisk refererer til en skepsis til hele islam eller til deler av islam. I analogi med (48) over er det rimelig å anta at noen personer er skeptiske til islam som helhet, men også her virker det som at den mest relevante tolkinga er at *islam* er brukt med ei innsnevra betydning.

I de siste fire setningene vil jeg hevde at det er en mer komplisert fortolkingsprosess enn innsnevring aleine som ligger til grunn for den spesifikke betydninga.

(52) og (53) er parallelle konstruksjoner, og kan analyseres under ett. For det første ville *islam* i grunnbetydninga ‘islam generelt’ innebåret at hele islam hadde henholdsvis et nedrigt syn på ikke-muslimer og et syn om at kvinner skal underordnes, dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rom. Ei videre slutning måtte i så fall vært at alle som vedkjenner seg å følge troen islam, også deler dette synet. Gitt at islam, som andre religioner, manifesteres ulikt mellom ulike troende, virker ei slik tolking urimelig (Bangstad, 2015: 19–20). Det er heller trolig at *islam* i denne konteksten refererer til ei bestemt konservativ, om ikke fundamentalistisk, retning innafor islam, og at det derfor er snakk om ei innsnevring. En alternativ måte å analysere dette på, er at *islam* er brukt for å referere til noen spesifikke

tilhengere av religionen, altså de faktiske muslimene som har dette synet. I utgangspunktet kan ikke en religion ha et syn, reint fysisk, men det kan tilhengerne av religionen. En tredje alternativ måte å se det på, er at det egentlig er islamske tekster som uttrykker disse bestemte syna på de aktuelle sakene, og at *islam* refererer til disse tekstene. Det ikke er åpenbart om det er en eller flere av de alternative tolkingene som gir mest relevans aleine, eller om det er snakk om en kombinasjon av dem. Hvis *islam* tolkes som enten å referere til tilhengere av islam eller til islamske religiøse tekster (eller til begge) oppfatter jeg dette som ei utviding av det generiske uttrykket *islam*, snarere enn ei innsnevring aleine.

Også i (54) og (55) synes *islam* å ha ei utvida betydning. Religionen islam kan verken *definere* noe⁸ eller *spille sadist* i bokstavelig forstand. For at setningene skal være relevante, må *islam* være brukt med ei betydning i retning ‘tilhengere av islam’. Ei mulig alternativ tolking av (54) er at *islam* også i denne setninga refererer til religiøse tekster. Det synes i hvert fall å være mer presist å si at en religiøs tekst inneholder en bestemt definisjon, enn at gudstroa i seg sjøl definerer noe.

At ordet *islam* er brukt for å referere til bestemte tilhengere av religionen, finner Paulsen (2022) også i sin analyse. Som Paulsen (2022: 251) påpeker, kan slike framstillinger gjøre at noen muslimers individuelle handlinger og holdninger legges til grunn for kritikk av religionen generelt. Det samme er også en sannsynlig konsekvens av setningene jeg har analysert her.

5.2.3 KONTRASTIV BETYDNING

I noen tilfeller opptrer ordet *muslim* i sammenhenger der det framstår som en kontrast til andre personbetegnelser. I disse tilfella framstår *muslim* som en gjensidig utelukkende kategori i forhold til den andre personbetegnelsen, og jeg har derfor valgt å kalle denne typen betydning for kontrastiv betydning. Eksempel på dette finnes bare i tekstene fra de alternative media:

(56) Problemet er **den norske kulturen og nordmennene**, som har fordommer mot **muslimer**. (R, 27–28)

⁸ I (54) er det ikke åpenbart hvilket fenomen islam kan definere hva går ut på, siden det mangler et pronomen mellom *hva* og *går* i originalteksten. Min tolking er at ordet *den* mangler, og at dette ville pekt tilbake på *ytringsfriheten*. Dette er uansett ikke avgjørende for analysen.

- (57) Og det regjeringen nå gjør, er å løfte ansvaret helt vekk fra **muslimenes** egne skuldre og skyve ansvaret helt og fullt over på **nordmenn** – på vertskulturen. (R, 55–56)
- (58) Hater virkelig **nordmenn muslimer**, statsminister Solberg? (HRS, 1)
- (59) Hvorfor, Solberg, vil **de** [muslimer i hele Vest-Europa som gruppe] ikke være samme med **oss**? (HRS, 76)

I både (56), (57) og (58) står betegnelsen *muslim* som en kontrast til *nordmenn* – i (56) også til *den norske kulturen*. Det at disse betegnelsen står så klart i kontrast til hverandre, gjør at en kan tolke det som at det er umulig å være både nordmann og muslim. I (56) kommer det ikke fram hvordan forfatteren definerer *den norske kulturen*, men det virker i hvert fall klart at *muslimer* ikke er hører til i denne kulturen. I (59) står *de* – som i dette tilfellet peker tilbake på *muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt* (jf. (46)) – i kontrast til *oss*, uten at det er tydelig hvilken gruppe mennesker som inngår i *oss*. Samtidig er dette et tydelig tegn på såkalt *othering*, altså at det konstrueres et dikotomisk skille mellom sosiale grupper gjennom blant annet de personlige pronomena *de* og *oss* (Nilsen, Fylkesnes og Mausethagen, 2017). Wodak (2007) hevder at *othering* kan regnes som et fundament for fordomsfulle og rasistiske framstillinger i språket.

En interessant enhet blant disse eksempla er *vertskulturen* i (57). Dette framstår som et synonym til *nordmenn*, og ut ifra dette ordet kan vi utlede noen mulige oppfatninger om muslimer. Hvis nordmenn omtales som en vertskultur i sammenheng med muslimer, er det ei rimelig tolking at det er nettopp muslimene nordmennene er vert for. Den mest vanlige betydninga av ordet *vert* er ‘person som tar imot gjester og trakterer dem’.⁹ Ei slik tolking kan skape ei oppfatning om muslimer som gjester i Norge, og samtidig at nordmennene skal ta dem imot og beverte dem. Denne framstillinga vekker dessuten konnotasjoner om at det er snakk om at muslimene er i Norge midlertidig, og kan også ses i sammenheng med uttrykka *gjestearbeider* og *fremmedarbeider*.

Det er også mulig at ordet *vert* kan bli tolka i ei annen betydning hos noen lesere, altså i betydninga ‘dyr, plante som en snylter lever på’.¹⁰ I så fall må muslimene regnes som snylterne eller parasittene som lever på og av nordmennene. Sjøl om det ikke er sikkert at forfatteren har brukt ordet *vertskulturen* med denne siste betydninga, er det uansett sannsynlig

⁹ *vert* i *Bokmålsordboka* (Universitetet i Bergen og Språkrådet), lest 25.1.2022.

¹⁰ *vert* i *Bokmålsordboka* (Universitetet i Bergen og Språkrådet), lest 25.1.2022.

at det kan bli tolka sånn. Denne alternative tolkinga er dessuten i tråd med hvordan metaforiske, antisemittiske framstillingar har blitt analysert i andre tekster (for eksempel viser Musolf (2007) at liknende metaforer finnes i Hitlers *Mein Kampf*).

5.3 OPPSUMMERING

I analysen har jeg vist hvordan presupposisjonar blir brukt i framstillingene av muslimer og islam, og hvilke innsnevra og utvida betydingar som kan knyttes til orda *muslim* og *islam*.

Når det gjelder presupposisjonene, er det iøynefallende stor forskjell mellom antallet som finnes i tekstene fra de alternative media og tekstene fra de tradisjonelle media. Når man justerer for den ulike størrelsen på de to delmateriala, er andelen presupposisjonar fem ganger så høyt i tekstene fra de alternative media som i tekstene fra de tradisjonelle media. I seg sjøl er ikke presupposisjon et problematisk fenomen, men som jeg kommer inn på i det kommende kapitlet, kan presupposisjonar nærmest kamuflere omstridte påstandar som selvfølgeligheter.

Analysen av de innsnevra og utvida betydingene viser at det ikke er en like klar forskjell i antallet forekomster av fenomenet mellom de to delmateriala. Både tekstene fra de tradisjonelle og de alternative media bruker de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* for å referere enten til ei avgrensa gruppe muslimer eller til et avgrensa aspekt innafor islam. I noen tilfeller synes også *islam* å referere til hellige tekster eller religiøse personer. Videre finnes det i tekstene fra *Resett* og *Human Rights Service* eksempel på at betegnelse *muslim* og *nordmann* framstår gjensidig utelukkende.

I neste kapittel diskuterer jeg hvordan presupposisjonar og innsnevra og utvida betydingar kan tolkes som uttrykk for bestemte oppfatningar, og hvilke oppfatningar som uttrykkes i analysetekstene gjennom disse språklige fenomenar.

6 DISKUSJON

I det foregående analysekapittelet viste jeg hvordan presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger blir brukt i framstillingene av muslimer og islam. I dette kapittelet tar jeg for meg den overordna problemstillinga: *Hvilke oppfatninger om muslimer og islam kan sies å komme indirekte til uttrykk i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?*

For å kunne si noe om hvilke konkrete oppfatninger som kommer indirekte til uttrykk i tekstene, vil jeg innledningsvis diskutere hvordan jeg i det hele tatt kan utlede oppfatninger fra presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger. Videre vil jeg ta for meg det komparative elementet i oppgava, og diskutere de forskjellene mellom de alternative og de tradisjonelle media som analysen viser. Deretter presenterer jeg de oppfatningene jeg mener kommer indirekte til uttrykk i tekstene, før jeg avslutningsvis kommer med noen refleksjoner om hvilke mulige konsekvenser det kan ha at disse oppfatningene kommer til uttrykk gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydning.

6.1 FRA SPRÅKLIG YTRING TIL OPPFATNING

Som jeg kom inn på i teorikapittelet om pragmatikk, er all menneskelig kommunikasjon basert på at en mottaker tolker ei konkret språklig ytring til et abstrakt budskap, som, hvis tolkinga er riktig, stemmer overens med det budskapet avsenderen forsøkte å formidle. Dette tyder på at det ikke alltid er et en-til-en-forhold mellom det en person sier eller skriver, og det personen tenker. I tillegg kompliseres dette ytterligere ved at mennesker har for vane å bruke språklige uttrykk som underspesifiserer hva vi egentlig mener (Falkum og Kjøll, 2014: 180).

I utgangspunktet er det altså ingen direkte kobling mellom språklige ytringer og oppfatninger. Derfor vil jeg i denne første delen diskutere hvordan jeg tolker funna i analysen som uttrykk for bestemte oppfatninger om muslimer og islam.

Når jeg i det videre kobler språklige ytringer til oppfatninger, baserer jeg meg på det grunnleggende premisset i kritisk lingvistikk, nemlig at språk er en form for sosial praksis som både påvirker og blir påvirket av våre oppfatninger om sosiale fenomen i samfunnet (Fowler mfl., 1979: 1–2). På den måten kan en si at språklige ytringer aldri er helt nøytrale,

de er prega av språkbrukerens egne meninger og oppfatninger om verden vedkommende lever i. Samtidig legger kritisk diskursanalyse til grunn at ulike representasjonsmåter, altså hvordan vi oppfatter og tenker om sosiale fenomen, materialiserer seg i konkrete diskurser og tekster (Skrede, 2017: 25).

I det følgende vil jeg argumentere for at det er noen egenskaper ved de presupposisjonene og innsnevra og utvida betydningene som er brukt i analysetekstene, som gjør at de kan tolkes som uttrykk for bestemte oppfatninger.

6.1.1 OPPFATNINGER I FORM AV PRESUPPOSISJON

En presupposisjon er en proposisjon, altså en språklig påstand som enten kan bekreftes eller benektes. Jeg vil hevde at en proposisjon i utgangspunktet ikke kan være uttrykk for bestemte oppfatninger eller meninger – de er enten sanne eller usanne uavhengig av oppfatninger. Samtidig kan påstander være omstridte, det vil si at det sannsynligvis ikke er allmenn enighet om påstanden er sann eller usann. Her bruker jeg altså ikke *omstridt* som et negativt lada ord, men kun som en betegnelse på påstander som det sannsynligvis hersker tvil om. I utgangspunktet kan en påstand være omstridt i noens øyne fordi de ikke kjenner til faktagrnnlaget for påstanden. En kan i så fall anta at en slik påstand ikke lenger er omstridt hvis faktagrnnlaget åpenbares. Samtidig kan påstander være omstridte hvis de er belagt med fakta som kan tolkes på ulike måter. Videre kan en også anta at en persons oppfatninger påvirker hvordan personene tolker faktaene, og videre om påstand regnes som sann eller ikke. Dermed kan påstanden tolkes som et indirekte uttrykk for denne oppfatninga.

Av den grunn vil jeg hevde at de presupposisjonene som kan betraktes som omstridte, og som heller ikke blir underbygd med fakta i teksten, kan tolkes som uttrykk for bestemte oppfatninger eller meninger. I tillegg kommer normative påstander, altså påstander som uttrykker hvordan noe bør eller ikke bør være, og påstander som inneholder verdivurderinger. Slike påstander regner jeg også som uttrykk for oppfatninger.

For å illustrere hvordan jeg har vurdert hvorvidt en påstand kan betraktes som omstridt eller ikke, vil jeg trekke fram tre eksempel. Det første eksempelet er en presupposisjon jeg betrakter som uomstridt, og som jeg dermed ikke tolker som uttrykk for ei bestemt oppfatning:

(1) Gjennom 18 konkrete tiltak skal hatkriminalitet mot **den muslimske minoriteten** i Norge bekjempes. (D, 3–4)

(P₁) DET FINNES EN BESTEMT MUSLIMSK MINORITET I NORGE.

Her utløser den bestemte frasen *den muslimske minoriteten i Norge* den eksistensielle presupposisjonen (P₁). Påstanden om at det finnes en muslimsk minoritet i Norge, virker helt uomstridt, og jeg regner ikke (P₁) som et uttrykk for ei oppfatning.

Følgende eksempel virker derimot mer omstridt, og kan tolkes som uttrykk for ei bestemt oppfatning:

- (2) Har det med **islams syn om at kvinner skal underordnes, dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rommet?** (HRS, 78–79)

Genitivsfrasen i setninga utløser følgende presupposisjon:

- (P₂) DET FINNES ET BESTEMT SYN I ISLAM OM AT KVINNER SKAL UNDERORDNES, DEKKES TIL OG ALLER HELST VÆRE MINST MULIG SYNLIGE I DET OFFENTLIGE ROMMET.

I helhet framstår denne som noe mer omstridt enn (P₁), all den tid det finnes muslimske kvinner som ikke dekker seg til, og som er synlige i det offentlige rom. I tillegg virker det omstridt å hevde at dette synet på kvinner finnes innafor alle former for islam, og sånn sett er et syn alle muslimer deler. Derfor kan påstanden tolkes som et uttrykk for ei oppfatning om at islam generelt innebærer et slik kvinnesyn.

Videre har vi påstander som innebærer ei verdivurdering. Et eksempel på dette er:

- (3) Har det noe med **islams nedrige syn på ikke-muslimer** å gjøre? (HRS, 77)

med presupposisjonen:

- (P₃) DET FINNES ET BESTEMT NEDRIG SYN PÅ IKKE-MUSLIMER I ISLAM.

Her ligger det omstridte i påstanden først og fremst i verdidommen *nedrig*. Dette er et eksempel på en påstand som jeg tolker som uttrykk for ei bestemt oppfatning – hvorvidt den betraktes som sann eller ikke, avhenger av hvorvidt man oppfatter *islams syn på ikke-muslimer* som *nedrig* eller ikke. Det er i tillegg ikke gitt noe belegg for hva slags konkrete syn på ikke-muslimer det er snakk om. Her har jeg heller ikke tatt i betraktning at det i likhet med det forrige eksempelet framstår omstridt i seg sjøl å snakke om et helhetlig islamsk syn som gjelder alle muslimer. Dette fører meg over til hvordan bestemte innsnevra og utvida betydninger kan tolkes som uttrykk for ei oppfatning.

6.1.2 OPPFATNINGER I FORM AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER

I analysen har jeg vist hvordan orda *muslimer* og *islam* ofte kan tolkes i ei innsnevra eller utvida betydning som skiller seg fra den grunnleggende betydninga av orda. Her tar jeg utgangspunkt i at ordformene *muslimer* og *islam* er generiske uttrykk som grunnleggende sett refererer til kategoriene muslim og islam.

Min tolking av orda *muslimer* og *islam* er at de i mange tilfeller er brukt med ei innsnevra eller utvida betydning, og ikke med disse grunnleggende betydningene. Det er disse innsnevra og utvida betydningene som, etter min tolking, skaper mest relevans i den aktuelle konteksten. Noen eksempel på dette er:

- (4) Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over **muslimers** oppførsel. (DOC, 12–13)
- (5) For det finnes mange gode grunner til å kritisere **islam**. (D, 37)

I disse setningene vurderer jeg henholdsvis at *muslimer* må forstås i den innsnevra betydninga ‘avgrensa gruppe muslimer som oppfører seg på en irriterende måte’, mens *islam* må forstås som ‘konkrete kritikkverdige aspekt ved islam’. Disse tolkingene er basert på kjennskap til variasjonene blant muslimer og innafor religionen islam som gjør at setningene ikke framstår relevante hvis de skal forstås i de grunnleggende betydningene.

I teorikapitlet viste jeg at termen *relevans* brukes innafor relevansteorien om forholdet mellom de to faktorene positiv kognitiv effekt og prosesseringskostnad (Wilson og Sperber, 2004: 608–609). Hvis en antar at *muslimer* og *islam* grunnleggende sett er generiske uttrykk, kan en tenke seg at det er den grunnleggende, generiske betydninga som har lavest prosesseringskostnad. Det vil si at det trolig er denne betydninga som umiddelbart blir aktivert når en leser kommer over disse orda. Når jeg allikevel hevder at *muslimer* og *islam* i mange av tilfella er brukt med ei innsnevra eller utvida betydning, som trolig har en høyere prosesseringsgrad, er dette fordi jeg i analysen har inntatt et kritisk blikk og vurdert hvilke andre betydninger de generiske uttrykka kan tenkes å ha i konteksten. En kan si at jeg har «tatt meg råd» til å vurdere ulike tolkinge. Samtidig virker det sannsynlig at mange av de som leser analysetekstene, ikke inntar et slikt kritisk perspektiv og tolker orda i deres grunnleggende betydning.

Det at de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* er brukt, fører altså til at framstillinger og beskrivelser som, etter min kritiske tolking, nødvendigvis må gjelde ei avgrensa gruppe muslimer eller ei bestemt retning innafor islam, av mange lesere kan bli oppfatta som å gjelde

alle muslimer og islam generelt. På denne måten tildekkes de variasjonene som finnes innafør de to kategoriene, og orda *muslimer* og *islam* kan sies å være brukt generaliserende. Denne generaliserende framstillinga kan tolkes som et uttrykk for ei grunnleggende oppfatning om at muslim og islam er ensarta kategorier, noe jeg kommer nærmere inn på i 6.3.1. De innsnevra og utvida betydningene knytta til *muslimer* og *islam* representerer en av forskjellene mellom tekstene fra de alternative og tradisjonelle media. Disse forskjellene diskuterer jeg nærmere når jeg sammenlikner funna fra de alternative og de tradisjonelle media i den følgende delen.

6.2 KOMPARATIV DISKUSJON

På grunn av kontrasten mellom alternative og tradisjonelle medier har det vært et vesentlig poeng i oppgava å se funna fra de ulike delmateriala opp mot hverandre. Noen av forskjellene som finnes, har jeg allerede nevnt i analysen. Dette gjelder blant annet de tellbare forskjellene, og særlig den relative frekvensen til presupposisjoner i de to delmateriala. Sjøl om presupposisjon er et språklig fenomen som forekommer nokså sjeldent i tekstene, viser analysen at dette fenomenet forekommer fem ganger så ofte i framstillinga av muslimer og islam i de alternative media som i de tradisjonelle (jf. 5.1).

Denne forskjellen blir særlig interessant når jeg i det videre ser på forekomsten av omstridte presupposisjoner i de to delmateriala. I og med at jeg i den foregående delen argumenterte for at kun omstridte presupposisjoner bør regnes som uttrykk for oppfatninger, får dette noen viktige implikasjoner for den videre diskusjonen. Allerede i analysen hevda jeg at de fire presupposisjonene fra de tradisjonelle media er uomstridte. Derfor tolker jeg heller ikke disse som indirekte uttrykk for oppfatninger. Her vil jeg hente fram igjen de fire presupposisjonene og setningene de opptrer i, for å argumentere for denne påstanden:

- (6) På samme måte kan **de mest ekstreme i minoriteten** havne i islamismen. (VL, 40–41)
- (P₆) DET FINNES EN BESTEMT GRUPPE INDIVIDER INNAFOR DEN MUSLIMSKE MINORITETEN SOM ER MEST EKSTREME, OG DET FINNES EN ELLER FLERE GRUPPER SOM ER MINDRE EKSTREME.
- (7) Det som kjennetegner **de radikalisererte på begge sider** er at myter om den andre er blitt til fordommer, som deretter går over til frykt og sinne. (VL, 19–20)

- (P₇) DET FINNES EN BESTEMT GRUPPE RADIKALISERTE INDIVIDER BLANT BÅDE ISLAMISTER OG HØYREEKSTREME.
- (8) Gjennom 18 konkrete tiltak skal hatkriminalitet mot **den muslimske minoriteten i Norge** bekjempes. (D, 3–4)
- (P₈) DET FINNES EN BESTEMT MUSLIMSK MINORITET I NORGE.
- (9) Fordommer, hatefulle ytringer og negativ sosial kontroll i **den muslimske befolkningen** skal selvsagt bekjempes. (A, 7)
- (P₉) DET FINNES EN BESTEMT MUSLIMSK BEFOLKNING.

Alle disse er eksistensielle presupposisjoner, det vil si at de påstår at en bestemt referent i verden faktisk eksisterer. Presupposisjoner av denne typen kan være omstridte hvis det faktisk hersker en viss tvil om at de bestemte referentene i det hele tatt eksisterer. Videre kan slike presupposisjoner være omstridte hvis de samtidig inneholder ei verdivurdering av referenten. I utgangspunktet må *mest ekstreme* tolkes som ei verdivurdering som har nokså negative konnotasjoner. I alle religioner finnes det ulike tolkninger av hvordan hellige tekster skal forstås eller ritualer skal utføres. At noen av disse tolkningene regnes som mer fundamentale, og dermed ekstreme i manges øyne, synes å være nokså uomstridt. I tillegg er det vesentlig at påstanden uttrykker *at* ei slik mest ekstreme gruppe finnes, uten å påstå at ei bestemt identifiserbar gruppe er den mest ekstreme. På grunn av disse to faktorene vil jeg hevde at også (P₆) er uomstridt.

Min påstand er altså det ikke hersker tvil om at det finnes en muslimsk minoritet eller befolkning i Norge, at det innafor denne minoriteten finnes ulike undergrupper som er mer eller mindre ekstreme (og nødvendigvis noen som er de mest ekstreme av dem), og at det finnes radikalisererte personer både blant islamister og høyreekstreme. Derfor tolker jeg heller ingen av disse presupposisjonene som uttrykk for bestemte oppfatninger.

Dette skiller seg nokså klart fra presupposisjonene fra de alternative media. Sjøl om det også her finnes helt uomstridte presupposisjoner, vil jeg her trekke fram tre eksempel fra de alternative media som kontrast til de over:

- (10) Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et instrument for å bekrefte **alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter**. (DOC, 74–75)
- (P₁₀) DET FINNES EN BESTEMT ALLIANSE MELLOM MUSLIMER OG NORSKE POLITISKE MYNDIGHETER.

- (11) Å stille noen frem som et offer når vi snakker om **den mest selvhevdende av alle innvandrerkulturene**, er det mest idiotiske det norske samfunnet kan gjøre. (R, 41–42)
- (P₁₁) DET FINNES EN BESTEMT INNVANDRERKULTUR SOM ER DEN MEST SELVHEVDENDE, OG DET FINNES ANDRE INNVANDRERKULTURER SOM ER MINDRE SELVHEVDENDE.
- (12) Har dere fremdeles ikke fått med dere **den truende hjernevasken de utsettes for her**, Solberg? (HRS, 85–86)
- (P₁₂) DET FINNES EN TRUENDE HJERNEVASK SOM BARNNA PÅ KORANSKOLENE I SOMALIA, PAKISTAN, IRAK, OSLO, DRAMMEN, MOSS ETC. UTSETTES FOR.¹¹

Alle disse eksempla er også eksistensielle presupposisjoner, men til forskjell fra de forrige, tolker jeg disse som omstridte. Når det gjelder (P₁₀) vil jeg hevde at det med stor sannsynlighet hersker tvil om det faktisk finnes en slik allianse mellom muslimer og norske politiske myndigheter som forfatteren hevder. Det er nok trolig at religiøse ledere innafor islam har sporadiske samarbeid med norske politikere – noe som sannsynligvis er sant for alle religioner som utøves i Norge – men på grunn av resten av setninga tolker jeg ordet *allianse* nærmere betydninga ‘konspiratorisk sammensvergelse’, enn ‘samarbeid’. Gitt denne betydninga, virker påstanden nokså omstridt.

Både (P₁₁) og (P₁₂) regner jeg som omstridte fordi de inneholder verdivurderinger i form av adjektivfrasene *mest selvhevdende* og *truende*. Av disse oppfatter jeg (P₁₁) som en parallell til (P₆) over. Likheten mellom disse er at på samme måte som at det finnes noen grupper innafor de fleste religioner (eller alle andre samfunnsgrupper for den saks skyld) som kan regnes som de mest ekstreme, kan det trolig også argumenteres for at det blant alle innvandrerkulturer i Norge finnes en som er den mest selvhevdende. Den avgjørende forskjellen her er at *den mest selvhevdende av alle innvandrerkulturene* er en direkte referanse til muslimer i Norge, som betyr at den er uttrykk for forfatterens egen verdivurdering av denne bestemte gruppa.¹² Tilsvarende er *truende* i (P₁₂) et verdilada uttrykk som innebærer et

¹¹ Her tolker jeg *de* som en referentkobling til nomenfrasen fra setninga før: «Og hører dere fremdeles ikke ropene fra **barna på koranskolene i Somalia og Pakistan og Irak og – også i Oslo, Drammen, Moss etc?**» (HRS, 84–85, min utheving)

¹² At det refereres til den muslimske innvandrerkulturen, er basert på at det ikke noen steder i teksten er snakk om noen andre innvandrerkulturer. I tillegg underbygger setninga som kommer etter (11) denne tolkinga: «Ved å fremstille **muslimer og islam** som et offer, gir man dem bare enda mindre grunn til selvransakelse på

bestemt negativt perspektiv på det eller den som truer. I tillegg er *hjernevask* også et negativt lada ord, og når *truende hjernevask* knyttes til koranskoler, vil jeg argumentere for at dette er et uttrykk for ei bestemt negativ oppfatning om dette fenomenet.

Når det gjelder de innsnevra og utvida betydningene, viser analysen at det også er en gjennomgående forskjell i hvordan orda *muslimer* og *islam* er brukt i tekstene fra de tradisjonelle media og i tekstene fra de alternative media. I de tradisjonelle media forekommer orda *muslimer* og *islam* som regel i setninger der de faktisk refererer til de generelle kategoriene muslimer og islam. To eksempel på dette er:

- (13) Det er heller ingen tvil om at de mest alvorlige terrorhendelsene på norsk jord har vært utført av mennesker som har utviklet et dypt og altoppslukende hat mot **muslimer**. (VL, 7–8)
- (14) De har familiebakgrunn fra forskjellige land, tilhører forskjellige retninger innenfor **islam** og deltar i ulik grad i religiøse forsamlinger. (DB, 2–3)

Samtidig er det ett tilfelle i de tradisjonelle media der det generiske uttrykket *muslimer* er brukt for å referere til ei avgrensa gruppe muslimer:

- (15) **Muslimer** har også særlige utfordringer på arbeidsmarkedet. (D, 19–20)

Som jeg har argumentert for over, er det kun de gangene de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* er brukt i ei innsnevra eller utvida betydning – for eksempel om ei avgrensa gruppe muslimer, om ei bestemt retning innafor islam eller om islamske tekster – at orda i seg sjøl uttrykker ei oppfatning om at muslimer og islam er ensarta kategorier. Sjøl om dette altså skjer en gang i de tradisjonelle media, forekommer slik bruk mye oftere i tekstene fra de alternative media. På den andre sida kan en nærmest si at mangelen på en slik generaliserende språkbruk i tekstene fra de tradisjonelle media, i seg sjøl uttrykker ei oppfatning om at muslimer og islam *ikke* er ensarta kategorier. En kan si at de tradisjonelle media unngår å skjære alle muslimer over en kam.

Det finnes ingen klare eksempel i tekstene fra de alternative media på at *muslimer* og *islam* faktisk refererer til kategoriene muslim og islam generelt. Samtidig finnes det noen tilfeller der det kommer nokså klart fram av konteksten hva slags konkret innsnevring det er

om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper motvilje og frykt hos andre.» (R, 42–44, min utheving)

snakk om. Et eksempel på dette er følgende setning, der ordet *regjeringen* gjør det nokså klart at både *islam* og *muslimer* er brukt i de innsnevra betydningene ‘islam i Norge’ og ‘norske muslimer’:

- (16) Regjeringen ønsker å rykke enda tettere inn på **islam** og beskytte **muslimer** enda bedre. (DOC, 7)

I de alternative media er orda *muslimer* og *islam* iøynefallende ofte brukt med ei klar innsnevra eller utvida betydning, sammenlikna med de tradisjonelle media. Jeg kommer nærmere inn på hva slags oppfatning som uttrykkes gjennom denne bruken i den følgende delen. Den overordna konsekvensen av denne forskjellen er uansett at den oppfatninga som uttrykkes gjennom de innsnevra og utvida betydningene i tekstene fra de alternative media, er nærmest ikke å spore i tekstene fra de tradisjonelle media.

To andre forskjeller når det kommer til orda *muslimer* og *islam*, er at tekstene fra de tradisjonelle media både har klart færre forekomster av ordet *islam*, og har ingen forekomster av såkalt kontrastiv betydning av ordet *muslimer*. Den første av disse forskjellene har ikke nødvendigvis noen videre påvirkning på hva slags oppfatninger som kommer indirekte til uttrykk, men det er interessant å påpeke fordi det er et klart skille mellom å beskytte religionen islam for kritikk, og å beskytte muslimer mot diskriminering og hat. Handlingsplanen handler om det siste. I Solberg sin tale under framlegginga av handlingsplanen blir heller ikke ordet *islam* nevnt en eneste gang (Solberg, 2020). Når tekstene fra de alternative media allikevel bruker ordet *islam* såpass mange ganger, kan det tolkes som at forfatterne ikke tar inn over seg dette skillet. Når det gjelder de kontrastive betydningene, tolker jeg disse som et klart uttrykk for ei bestemt oppfatning, som jeg kommer tilbake til i den følgende delen. Konsekvensen av at *muslimer* ikke stilles som kontrast til for eksempel *nordmenn* i tekstene fra de tradisjonelle media, er dermed at denne oppfatninga heller ikke uttrykkes i disse tekstene.

6.3 OPPFATNINGER

I denne delen tar jeg for meg de gjennomgående oppfatningene som kommer indirekte til uttrykk gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger i flere av tekstene. Jeg bruker *gjennomgående* fordi jeg ser bort fra oppfatninger som kun kommer til uttrykk gjennom ei enkelt formulering eller i en enkelt tekst. Som jeg har argumentert for over, er det

heller ingen klare oppfatninger om muslimer og islam som kommer indirekte til uttrykk gjennom presupposisjon eller innsnevra eller utvida betydning i tekstene fra de tradisjonelle media. Resten av denne delen omhandler derfor kun tekstene fra de alternative media.

Det er fire generelle oppfatninger som går igjen i tekstene fra de alternative media, og disse har jeg formulert slik: 1) *muslim og islam er ensarta kategorier*, 2) *muslimer og islam skaper problemer*, 3) *muslimer og islam hører ikke til i det norske samfunnet* og 4) *muslimer og islam har ei privilegert stilling*. Den første oppfatninga kommer til uttrykk gjennom de innsnevra og utvida betydningene aleine. Samtidig opptrer de innsnevra og utvida betydningene ofte i sammenheng med presupposisjoner, noe som fører til at den første oppfatninga i mange tilfeller ligger til grunn for de tre andre. Oppfatning to og fire kommer til uttrykk først og fremst gjennom presupposisjoner, mens oppfatning tre kommer til uttrykk gjennom både de kontrastive betydningene og presupposisjoner.

6.3.1 MUSLIM OG ISLAM ER ENSARTA KATEGORIER

Den første oppfatninga kommer til uttrykk gjennom at de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* er brukt med ei innsnevra eller utvida betydning. Når egenskaper ved eller beskrivelser av ei avgrensa gruppe muslimer eller et bestemt aspekt ved islam tilskrives de generelle kategoriene muslim og islam, er det snakk om ei generaliserende framstilling som uttrykker ei oppfatning om at det ikke finnes variasjon innafor kategoriene, og at kategoriene er ensarta. Eksempel på setninger som kan sies å uttrykke denne oppfatninga, er:

- (17) Det er faktisk slik at **muslimer** er de fremste bærere av antisemittisme i Europa. (DOC, 21–22)
- (18) Har det noe med **islams** nedrige syn på ikke-muslimer å gjøre? (HRS, 77)
- (19) For skepsisen folk har til **islam** og **muslimer** henger i høyeste grad sammen med måten **islam** formidles og hvordan **mange muslimer** oppfører seg. (R, 52–53)

Samtidig må det igjen påpekes at språklig underspesifisering, som slik generalisering er et eksempel på, regnes som normaltstanden for språklig kommunikasjon (Falkum og Kjöll, 2014: 180). I noen tilfeller, som jeg også har påpekt i analysen, kan det tolkes som at orda *muslimer* og *islam* er brukt som en form for statistisk generalisering. Dette ser vi blant annet i *mange muslimer* i (19), og i eksempelet (20) under.

- (20) Men vi skal ikke snakke om hvorfor **muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt** ikke trives i fellesskapene våre og derfor danner sine parallelle samfunn. (HRS, 75–76)

Sjøl om jeg vil argumentere for at både tillegga *mange* og *som gruppe generelt* er spesifiseringer på tekstoverflaten som tydeliggjør at det er snakk om ei slik statistisk generalisering, er ei innvending mot disse formuleringene at det fortsatt er uklart hva slags belegg forfatteren har for ei slik generalisering. Som jeg nevnte i 5.2.1, har Paulsen (2022) den samme innvendinga mot ei tilsvarende formulering i en kronikk av FrP-politiker Jon Helgheim. Dette er dessuten eksempel på det Machin og Mayr (2012: 83–84) kaller aggregering. Ved hjelp av litt uklare mengdeuttrykk som *mange* og *som gruppe generelt* blir ei helt konkret gruppe mennesker brukt som en statistisk enhet. van Dijk (1991, referert i Machin og Mayr, 2012: 84) hevder i tillegg at dette gir inntrykk av at det ligger objektiv og troverdig forskning bak påstanden, uten at det faktiske tallmaterialet blir presentert.

I det følgende går jeg over til å diskutere oppfatninger som kommer til uttrykk gjennom presupposisjoner. Som nevnt er ofte presupposisjonene knytta til forekomster der *muslimer* og *islam* er brukt generaliserende. Dermed må den generaliserende oppfatninga om at muslimer og islam er ensarta kategorier, regnes som ei grunnoppfatning som også ligger til grunn for de følgende oppfatningene.

6.3.2 MUSLIMER OG ISLAM FØRER TIL PROBLEMER

Den andre gjennomgående oppfatninga som jeg har funnet i tekstene fra de alternative media, er at muslimer og islam fører til problemer i samfunnet. Eksempel på setninger som uttrykker denne oppfatninga, er:

- (21) Jeg skal ikke gå i detalj på **problemene ved islam i Norge**. (R, 45)
- (22) Det er forstemmende å se hvor kort det norske samfunnet og våre politikere har kommet i å takle **utfordringene med muslimsk innvandring** når de bare ser skepsisen som fordommer. (R, 49–50)
- (23) Derimot **registrerer** vi at folk irriterer [sic] seg **mer og mer** over **muslimers oppførsel**. (DOC, 12–13)
- (24) **Hvorfor skaper islam gnisninger?** (HRS, 74)

Alle disse setningene inneholder påstander, i form av presupposisjon, om at islam og muslimer fører til henholdsvis problemer, utfordringer, irritasjon og gnisninger. I (21) og (22) utløses disse av de bestemte nomenfrasene som er utheva. I det forrige kapittelet analyserte jeg (23) på fire ulike måter, i og med at *registrerer, mer og mer* og *muslimers oppførsel* i utgangspunktet utløser fire ulike presupposisjoner (henholdsvis (P₂₁), (P_{23,1}), (P_{23,2}) og (P₆) i analysekapittelet). Samtidig kan disse presupposisjonene slås sammen til en påstand som kan formuleres slik:

(P₂₃) DET FINNES EN BESTEMT OPPFØRSEL BLANT MUSLIMER, OG DEN HAR FOLK ALLEREDE IRRITERT SEG OVER EN STUND, MEN NÅ IRRITERER FOLK SEG MER OG MER OVER DEN.

Dermed antydes det at denne ensarta oppførselen som muslimer har, på en eller annen måte er irriterende og på en eller annen måte har økt i omfang eller blitt mer tydelig. I (24) er det hele spørsmålet som forutsetter en påstand om at islam skaper gnisninger.

Av disse vurderer jeg den underliggende påstanden i (22) som den minst omstridte. Det framstår i hvert fall sannsynlig at det oppstår generelle utfordringer i et samfunn (for eksempel behov for integrering i arbeidsmarkedet og språkopplæring) som følge av innvandring generelt. Hadde dette vært påpekt av forfatteren, ville ytringa blitt oppfatta som endra mindre omstridt. Siden det her refereres til en bestemt type innvandring, nemlig *muslimsk innvandring*, virker det dessuten som at påstanden er basert på at det er noe spesielt med islam som skiller den muslimske innvandringa fra annen innvandring, noe som i seg sjøl virker omstridt. I og med at alle påstandene handler om at islam og muslimer fører til ting som regnes som svært negative, virker det rimelig å betrakte alle påstandene som omstridte. Dessuten kunne forfatteren med fordel omgått presupposisjonen ved å tydeliggjøre hva som egentlig ligger i ordet *utfordringene*.

Siden det ikke blir presentert noen argumenter eller fakta som underbygger påstandene – i (21) framstår det i tillegg som at slike underbyggende *detaljer* faktisk finnes, men at det ikke er nødvendig å gå inn på dem, antagelig fordi forfatteren antar at alle veit hva vedkommende sikter til – tolker jeg alle som uttrykk for ei oppfatning om at muslimer og islam skaper problemer. Denne tolkinga sannsynliggjøres av aspekt jeg allerede har pekt på i bakgrunnskapittelet, nemlig at alle disse alternative media er gjennomgående kritiske til muslimer og islam (Ihlebak og Nygaard, 2021: 265). Samtidig er det et interessant trekk at sjøl om de alternative media kritiserer de tradisjonelle media for ikke å dekke «problemene ved islam i Norge» (jf. (21) over), blir ikke påstandene tilstrekkelig underbygd i tekstene. På

den måten kan det rettes en viss diskursintern kritikk (jf. 4.2.7) mot at de alternative media i akkurat disse tekstene kun påstår at slike problemer finnes, uten at de går nærmere inn på dem. Når påstandene ikke er underbygd med fakta, virker det rimelig å regne dette som uttrykk for oppfatninger.

6.3.3 MUSLIMER OG ISLAM HØRER IKKE TIL I DET NORSKE SAMFUNNET

Den tredje oppfatninga som finnes i tekstene fra de alternative media, er at muslimer og islam ikke hører til i det norske samfunnet. I flere av tekstene blir det trukket et skille mellom muslimer og islam på den ene sida, og nordmenn og Vesten på den andre sida. I tekstene fra *Resett* og *Human Rights Service* blir dette skillet særlig konstruert gjennom den kontrastive bruken av ordet *muslimer* som jeg har pekt på i 5.2.3. I følgende eksempel vil jeg hevde at måten *nordmenn* og *muslim* er brukt på, skaper et inntrykk av at disse kategoriene er gjensidig utlukkende, en person kan altså ikke være både det ene og det andre:

- (25) Og det regjeringen nå gjør, er å løfte ansvaret helt vekk fra **muslimenes** egne skuldre og skyve ansvaret helt og fullt over på **nordmenn** – på vertskulturen. (R, 55–56)
- (26) Hater virkelig **nordmenn muslimer**, statsminister Solberg? (HRS, 1)

Som jeg kom inn på i analysen, er dette eksempel på såkalt *othering*, som i seg sjøl kan ha en polariserende effekt. Når slike formuleringer er brukt gjentatte ganger i de to tekstene fra *Resett* og *Human Rights Service*, vil jeg hevde at dette i seg sjøl er uttrykk for ei bestemt oppfatning om at muslimer og islam generelt ikke hører til i det norske samfunnet eller den norske kulturen.

Et interessant aspekt her er at alle tekster fra de alternative media inneholder uttrykket *ikke-muslim* i ulike kontekster, men aldri i kontekster som stiller uttrykket i direkte kontrast til *muslim*. Uttrykket *ikke-muslim* refererer til en kategori som helt reelt utelukker kategorien muslim. Sjøl om en kan argumentere for at kontrasten muslim/ikke-muslim også kan skape en form for *othering*, uttrykker i hvert fall ikke denne dikotomien at nordmenn ikke kan være muslimer og motsatt. Dette illustrerer hvordan (25) og (26) kunne vært formulert mer presist og mindre omstridt.

I tillegg kommer denne oppfatninga til uttrykk i presupposisjoner i tekstene fra *Document* og *Human Rights Service*:

(27) Man får mistanke om at planen er et falsum: Den skal dekke over **muslimers manglende integrasjon i vestlige samfunn**. (DOC, 15–16)

(P₂₇) DET FINNES EN MANGLENDE GRAD AV INTEGRASJON I VESTLIGE SAMFUNN BLANT MUSLIMER.

(P₂₇) vurderer jeg som omstridt, fordi den uttrykker, gjennom den generiske betydninga av ordet *muslimer*, at ingen muslimer har klart å bli integrert i vestlige samfunn. Når det samtidig ikke blir presentert fakta som underbygger denne påstanden, vil jeg hevde at den gir uttrykk for ei oppfatning som kan formuleres slik: muslimer og islam hører ikke til i det norske samfunnet.

Videre er det særlig ett avsnitt i teksten fra *Human Rights Service* som inneholder en rekke presupposisjoner som kan sies uttrykke den samme oppfatninga (heva setningsnummer er lagt til):

¹Men vi skal ikke snakke om hvorfor muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt ikke trives i fellesskapene våre og derfor danner sine parallelle samfunn. ²Hvorfor, Solberg, vil de ikke være sammen med oss? ³Har du stilt deg spørsmålet? ⁴Har det noe med islams nedrige syn på ikke-muslimer å gjøre? ⁵Har det noe med islams syn på den verdslige friheten, de verdslige lovene våre å gjøre? ⁶Har det med islams syn om at kvinner skal underordnes, dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rommet? ⁷Den farlige fristerinnen, som imamene og dets klakkører [sic] mener hun er. (HRS, 75–80)

I analysen argumenterte jeg for at frasen *muslimer i Vest-Europa som gruppe generelt* i setning 1 bør tolkes som uttrykk for ei statistisk generalisering (jf. 5.2.1). Dette gjør at den strukturelle presupposisjonen som setninga uttrykker, MUSLIMER I HELE VEST-EUROPA SOM GRUPPE GENERELT, TRIVES IKKE I FELLESKAPENE VÅRE, OG DERFOR DANNER DE SINE PARALLELLE SAMFUNN, framstår noe uomstridt. Samtidig, når denne presupposisjonen tolkes i sammenheng med resten av avsnittet, vil jeg argumentere for at den bidrar til å uttrykke ei bestemt oppfatning om at muslimer og islam ikke hører hjemme i det norske samfunnet. Setning 2 er et spørsmål som både inneholder presupposisjonen DE [MUSLIMER I HELE VEST-EUROPA SOM GRUPPE GENERELT] VIL IKKE VÆRE SAMMEN MED OSS, og skaper en *othering*-effekt gjennom pronomena *de* og *oss*. Dermed gir setning 1 og 2 inntrykk av at muslimer generelt ikke ønsker å bli integrert i det norske samfunnet, her representert ved *oss*.

Videre i setning 4, 5 og 6 blir det gjennom det generiske uttrykket *islam* antydning at det er noen grunnleggende aspekt ved islam generelt som er årsaken til at muslimer ikke vil bli en del av det norske samfunnet. Disse aspekta blir framstilt som uforenelige med verdier som er grunnleggende i det norske samfunnet, som frihet, «verdslige lover» og likestilling mellom kjønna. Sjølv om disse aspekta mer presist kan knyttes til enkelte konservative retninger innafor islam (jf. 5.2.2), brukes de til å karakterisere muslimer og islam generelt. Når det heller ikke blir presentert noe belegg for presupposisjonene som kan utledes i avsnittet, oppfatter jeg dette som uttrykk for ei oppfatning om at muslimer og islam generelt ikke hører til i det norske samfunnet.

6.3.4 MUSLIMER OG ISLAM HAR EI PRIVILEGERT STILLING

Den siste oppfatninga som kan sies å komme til uttrykk i tekstene fra de alternative media, er oppfatninger som dreier seg om at muslimer og islam har ei privilegert stilling i samfunnet. Dette kommer nokså klart til uttrykk gjennom følgende setning i teksten fra *Document*:

- (28) Hun luller muslimene inn i **forestillingen om at de er en særlig privilegert gruppe innafor Norges grenser**. (DOC, 42–43)

Den bestemte nomenfrasen som begynner med *forestillingen*, utløser en eksistensiell presupposisjon som kan formuleres slik:

- (P₂₈) DET FINNES EN BESTEMT FORESTILLING OM AT MUSLIMENE ER EN SÆRLIG PRIVILEGERT GRUPPE INNAFOR NORGES GRENSER.

Ordet *forestilling* peker i denne sammenhengen mot at det ikke nødvendigvis er slik at muslimer faktisk er særlig privilegerte i Norge, sammenlikna med andre grupper, men at det finnes ei oppfatning om at det er slik. I og med at forfatteren ikke aktivt motsetter seg denne forestillinga, tolker jeg det som at forfatteren er av den oppfatninga at denne forestillinga faktisk finnes.

Presupposisjoner fra tekstene fra de andre alternative media, kan også tolkes som uttrykk for den samme oppfatninga:

- (29) Som tidligere politiker George Walden har sagt det så treffende **om hvorfor politikere ikke våger å snakke sant om islam før de er i ferd med å trekke seg fra politikken eller nettopp har gått av**. (HRS,102–103)

- (30) Ved å fremstille muslimer og islam som et offer, gir man dem bare **enda mindre** grunn til selvransakelse på om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper motvilje og frykt hos andre. (R, 42–44)

I analysen omtalte jeg objektet i (29), som innledes med *hvorfor*, som utløser av en strukturell presupposisjon. Setningsledd som innledes med *hvorfor* synes å likne vanlige hvorfor-spørsmål på det punktet at det som kommer etter *hvorfor*, uttrykker en påstand som må aksepteres for at setninga eller spørsmålet skal være relevant. Dermed kan vi si at (29) presupponerer

- (P₂₉) POLITIKERE VÅGER IKKE Å SNAKKE SANT OM ISLAM FØR DE ER I FERD MED Å TREKKE SEG FRA POLITIKKEN ELLER NETTOPP HAR GÅTT AV.

I det foregående kapittelet analyserte jeg *enda mindre* i (30) som en utløser av den leksikalske presupposisjonen

- (P₃₀) MUSLIMER HAR ALLEREDE BLITT GITT LITEN GRUNN TIL SELVRANSAKELSE PÅ OM DET IKKE ER NOE VED DERES EGEN TRO OG VÆREMÅTE SOM SKAPER MOTVILJE OG FRYKT HOS ANDRE.

Begge disse presupposisjonene kan tolkes som uttrykk for at islam og muslimer er i en situasjon der de slipper unna både sannheten fra politikere og selvransaking av sin egen tro og væremåte, som i denne konteksten kan tolkes som et privilegium. I (29) vil jeg hevde at det framsettes en hypotese om at muslimers tro og væremåte kan skape motvilje og frykt hos andre. Denne tolkinga resonnerer dessuten med oppfatninga om at muslimer og islam fører til problemer, som også uttrykkes i den samme teksten (jf. 6.4.2). Hvis en tar utgangspunkt i denne oppfatninga når en leser (P₂₉), er det også ei rimelig tolking at den sannheten muslimer slipper unna, handler om nettopp disse problema. Denne tolkinga kan også ses i sammenheng med et aspekt ved de alternative media som jeg påpekte i kapittel 2, nemlig de alternative medias påstand om at muslimer og islam slipper unna å bli konfrontert med sannheten og det kritiske blikket fra tradisjonelle medier (Figenschou og Ihlebæk, 2019: 1228).

Avslutningsvis vil jeg ta for meg følgende setning fra *Document*-teksten:

- (31) Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et instrument for å **bekreft**e alliansen mellom **muslimer og norske politiske myndigheter**. (DOC, 74–75)

I det forrige kapittelet blei denne setninga analysert to ganger. Først med utgangspunkt i den bestemte nomenfrasen *alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter*, som i seg sjøl utløser påstanden om at en slik allianse finnes. Deretter blei den analysert med utgangspunkt i utløseren *bekreft*, et faktitivt verb som altså uttrykker at denne alliansen faktisk finnes – i og med at den kan bli bekrefta.

Her vil jeg hevde at påstanden om at en slik allianse finnes, gir uttrykk for ei oppfatning om at muslimer og islam har ei privilegert stilling. Samtidig er det mulig at noen leser denne påstanden i lys av en overordna Eurabia-konspirasjonsteori. Denne konspirasjonsteorien handler om et påstått samarbeid mellom europeiske og arabiske politikere om å innføre et islamsk kalifat i Europa (Hansen, 2021). Hansen (2021: 49) viser at den islamkritiske organisasjonen Stopp islamiseringen av Norge (SIAN) reproducerer viktige aspekt ved Eurabia-konspirasjonsteorien gjennom å påstå at et slik samarbeid og en allianse mellom norske politikere og muslimer finnes. Hansen (2021: 50) trekker i tillegg fram at SIAN også uttrykker påstander om at en slik allianse tildekkes av media – noe som kan minne om kritikken fra de alternative mot de tradisjonelle media som jeg allerede har nevnt, uten at denne kritikken nødvendigvis knyttes direkte til Eurabia-konspirasjonsteorien. Jeg vil allikevel poengtere at jeg ikke finner noen andre tydelige referanser til Eurabia-konspirasjonsteorien i analysene, så er det ingenting som tyder på at det finnes ei gjennomgående oppfatning i analysematerialet om at denne konspirasjonsteorien er sann.

Avslutningsvis vil jeg hevde at alle oppfatningene som uttrykkes indirekte i tekstene fra de alternative media, innebærer et negativt syn på både muslimer og islam. Oppfatningene er både generaliserende, ekskluderende og stigmatiserende. Sjøl om den siste oppfatninga i utgangspunktet kan tolkes i positiv retning, vil jeg hevde at den ligger til grunn for mye av den kritikken de alternative media retter både mot samfunnet generelt og mot de tradisjonelle media – altså at de sistnevnte ikke kritiserer angivelige problematiske sider ved muslimer og islam. Videre er alle de fire oppfatningene i tråd med ytterliggående høyrepopulisme (Wodak, 2015), og kan sånn sett knyttes til en bestemt representasjonsmåte og ideologi. Denne oppgava viser altså at mange av de meningene og oppfatningene som medievitenskapen har vist at de alternative media har mot muslimer og islam, også finnes innbakt i språket. Videre vil jeg diskutere hva det kan ha å si at oppfatningene blir uttrykt indirekte gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydning.

6.4 MULIGE KONSEKVENSER

Avslutningsvis har jeg noen refleksjoner som nærmer seg det Reisigl og Wodak (2016) kaller en sosiodiagnostisk kritikk, nemlig å avdekke manipulerende og overtalende språkbruk (jf. 4.3.7). Her vil jeg altså reflektere over hva slags konsekvenser det kan få at de oppfatningene jeg har presentert over, er uttrykt gjennom nettopp presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger.

6.4.1 MULIGE KONSEKVENSER AV PRESUPPOSISJON

Som nevnt i teorikapittelet, er en presupposisjon en påstand som mottakeren av ei ytring er nødt til å akseptere midlertidig for at ytringa skal være relevant. Jeg poengterte også at *akseptere* i denne sammenhengen ikke er det samme som at mottakeren på generelt grunnlag går god for påstanden som uttrykkes gjennom presupposisjon. En kan altså ikke anta at enhver som leser de tekstene jeg har analysert i denne oppgava, til slutt har internalisert alle påstandene jeg har presentert i analysen.

Samtidig er det mulig at presupposisjon kan ha en overtalende effekt på noen mottakere, nettopp på grunn av denne midlertidige aksepten. Wodak (2007: 214) hevder at presupponert innhold vanligvis blir akseptert uten videre kritisk vurdering av innhold, med mindre mottakeren allerede har inntatt en kritisk posisjon, og at presupposisjoner derfor har «remarkable properties regarding the triggering of audience consent to the message expressed». En kan til og med se for seg at en uoppmerksom leser ikke nødvendigvis er klar over hvilke påstander vedkommende underbevisst har akseptert i tolkinga av teksten. Også Sbisà (1999: 503) argumenterer gjennom sin analyse av italienske medietekster for at presupposisjon framstår som «clearly suitable for transmitting a kind of contents which may be called ideological: assumptions [...] about how our human world is and how it should be.»

I del 6.2 argumenterte jeg for at flere av presupposisjonene i de alternative media er omstridte, og at disse kan tolkes som uttrykk for bestemte oppfatninger om muslimer og islam. Når slike omstridte påstander har form som presupposisjon, kan det gi inntrykk av at påstandene egentlig er helt uomstridte og heller ikke trenger å belegges med fakta, nettopp fordi mottakeren midlertidig må akseptere dem i tolkingsprosessen. På den måten kan det virke som at oppfatninger og meninger kamufleres som ubestridte sannheter gjennom presupposisjon. En egenskap ved mange presupposisjoner er at de er konstante sjøl om setninga de er en del av negeres. Dette er vanligvis en definerende egenskap ved presupposisjon innafor de semantiske teoriene, men er ikke en del av den relevansteteoriske

definisjonen jeg har brukt. Jeg vil allikevel trekke det fram her, fordi det synliggjør hvordan påstandene ikke kan benektes direkte gjennom at hele setninga negeres. For å illustrere dette kan vi se på eksempel (28) (gjentatt under):

(28) Hun luller muslimene inn i **forestillingen om at de er en særlig privilegert gruppe innenfor Norges grenser**. (DOC, 42–43)

Sjøl om setninga negeres, *hun luller ikke muslimene inn i forestillingen om at de er en særlig privilegert gruppe innenfor Norge grenser*, er det tydelig at den eksistensielle presupposisjonen fortsatt er «intakt». Dette viser at hvis mottakeren skal avvise påstanden som blir presupponert, holder det ikke kun å benekte helsetninga.

Analysen viser at presupposisjon knytta til framstillinga av muslimer og islam brukes mye oftere i tekstene fra de alternative media enn i tekstene fra de tradisjonelle media. I tillegg viser diskusjonen at mange av presupposisjonene fra de alternative media nettopp kan oppfattes som omstridte, noe som ikke er tilfellet med presupposisjonene fra de tradisjonelle media. Sjøl om en ikke kan trekke en konklusjon om at presupposisjon er brukt bevisst som virkemiddel i de alternative media for å overtale leseren om visse oppfatninger, er det trolig at tekstene fra de alternative media i større grad har en overtalende effekt på leserne enn tekstene fra de tradisjonelle media, nettopp på grunn av måten presupposisjonene opptrer på.

Sjøl om tekstene jeg har analysert, er meningsbærende tekster, som altså har som formål å formidle bestemte meninger, vil jeg hevde at det kan være problematisk at disse meningene ikke uttrykkes direkte, men gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger. Mathiesen og Morlandstø (2016: 104) påpeker at sjøl om en meningstekst skal formidle ei mening, kan den også «formidle fakta det ikke hersker strid om, men faktaene bør settes inn i en kontekst og en fortolking som er meningsbærende». Også Vær Varsom-plakatens punkt 4.2 er aktuell her: «Gjør klart hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer» (Norsk Presseforbund, 2021). Som jeg har vist, er det nettopp omstridte og kontroversielle påstander som i stor grad uttrykkes gjennom presupposisjon. Konsekvensen av dette er at påstander som egentlig er uttrykk for bestemte oppfatninger, framstilles som «fakta det ikke hersker tvil om», og det blir derfor uklart hva som er faktiske opplysninger, og hva som er meninger. Når oppfatningene som kommuniseres, er såpass negative mot muslimer og islam, bør en i hvert fall forvente at det kommer klart fram at det faktisk er snakk om oppfatninger.

Dette aspektet kan ses i sammenheng med funna i Nygaard (2019), nemlig at alternative medier blander sammen nyhetsdekning og meningsinnhold, to ting som det er vanlig å holde

strengt adskilt i journalistikken. Sjøl om dette ikke er direkte overførbart til analysene i denne oppgava, er det ikke utenkelig at presupposisjon kan brukes bevisst for å uttrykke meninger og oppfatninger også i sjangre som normalt sett krever høy grad av objektivitet. Dermed kan både funna i Nygaard (2019) og funna i denne oppgava tyde på at den representasjonsmåten som de alternative media representerer, skiller seg fra den «tradisjonelle» representasjonsmåten når det kommer til krav om objektivitet.

Avslutningsvis vil jeg argumentere for at presupposisjon kan være særlig effektivt for å styrke visse leseres oppfatninger om muslimer og islam. Effekten av en presupposisjon er avhengig av om den blir vurdert kritisk av leseren eller ikke. Dette kan diskuteres med utgangspunkt i relevansbegrepet – altså forholdet mellom positiv kognitiv effekt og prosesseringskostnad (Wilson og Sperber: 2004). For det første kan en se for seg at det har en høyere prosesseringskostnad å kritisk vurdere og eventuelt motsette seg en omstridt presupposisjon, enn å bare akseptere den og fortsette tolkingsprosessen. Det førstnevnte krever at det skjer et brudd i den pågående prosesseringa av teksten. For at det skal være verdt å bryte opp prosesseringa og vurdere presupposisjonen kritisk, må denne kritiske vurderinga føre til en høyere positiv kognitiv effekt enn det presupposisjonen i seg sjøl fører til. Wilson og Sperber (2004: 608) definerer positiv kognitiv effekt som «a worthwhile difference to the individual's representation of the world» – altså må tolkinga enten styrke, svekke eller forkaste en bestemt representasjon av verden. Dermed kan en se for seg at en person som allerede har negative oppfatninger om muslimer og islam, får bekrefte sine oppfatninger gjennom disse påstandene, og dermed ikke har noen grunn til å bruke mer prosesseringskraft på å vurdere påstanden videre. På den andre sida vil en person som ikke allerede er enig i påstandene, og som har ei helt annen oppfatning om muslimer og islam, trolig ta seg bryet med å vurdere den kritisk for deretter å vurdere hvordan den påvirker vedkommendes oppfatning. Med mindre påstandene belegges med argumenter som støtter påstanden, er det lite sannsynlig at påstandene aleine snur om på personens oppfatning. Det er også sannsynlig at det er mer kognitiv kostbart å internere ei oppfatning man ikke tidligere var enig i, enn å bekrefte en allerede eksisterende oppfatning. Dermed kan vi se for oss at tekster som inneholder oppfatninger og meninger uttrykt som presupposisjon, er særlig effektiv for å styrke oppfatningene til de leserne som allerede er enig i disse i mindre eller større grad. Som jeg allerede har nevnt i kapittel 2, viser Moe mfl. (2019) at lesere av alternative medier nettopp deler disse medias oppfatninger om innvandring generelt og derfor trolig også de oppfatningene om muslimer jeg har presentert her.

I det følgende tar jeg for meg hvilke mulige konsekvenser de innsnevra og utvida betydningene kan få. Også her er relevans teorien nyttig for å forklare hvilken rolle orda *muslimer* og *islam* spiller i tekstene.

6.4.2 MULIGE KONSEKVENSER AV INNSNEVRA OG UTVIDA BETYDNINGER

I likhet med at de omstridte påstandene trolig blir enten godtatt eller kritisk vurdert avhengig av mottakerens egen oppfatning, virker det sannsynlig at ulike lesere også oppfatter betydningene av *muslimer* og *islam* ulikt. Tidligere i kapittelet poengterte jeg at til tross for at jeg i de fleste tilfeller tolker orda *muslimer* og *islam* i ei innsnevra eller utvida betydning, er det sannsynlig at de generiske betydningene av orda aktiveres først hos mange lesere. Relevansbegrepet er altså aktuelt her også, fordi de innsnevra og utvida betydningene kan tenkes å ha en høyere prosesseringskostnad enn de generiske. Det vil si at for dem som allerede har ei oppfatning om at kategoriene muslim og islam er ensarta, vil prosesseringskostnaden ved de innsnevra og utvida betydningene sannsynligvis ikke være verdt den eventuelle gevinsten i form av positiv kognitiv effekt – disse personene har jo allerede fått bekrefte sin oppfatning ved å tolke orda *muslimer* og *islam* i den grunnleggende, generiske betydninga. Videre er det trolig at prosesseringskostnaden ved å bekrefte en eksisterende oppfatning er lavere enn ved å akseptere en ny.

Sånn sett kan det være interessant å reflektere over om måten *muslimer* og *islam* opptrer på i tekstene fra de alternative media, kan ha noen likheter med såkalte politiske hundefløyer (*dog-whistle politics*). Uttrykket *politisk hundefløyte* brukes om enkelte ord eller uttrykk som i for eksempel en politisk tale vekker helt bestemte konnotasjoner hos noen mottakere, men ikke hos alle (Albertson, 2015: 4). På den måten kan et bestemt budskap treffe ei bestemt målgruppe, uten at andre får med seg budskapet. Albertson (2015) viser at dette kan være særlig effektivt når en politiker skal nå et publikum gjennom religiøse referanser – i Albertsons (2015) tilfelle var det snakk om kristne referanser. Åpenbare kristne referanser har en positiv effekt på et kristent publikum, men kan risikere å skape motstand hos den delen av publikummet som ikke er kristne. Hvis referansene derimot er mer vage, vil de ikke skape den samme motstanden hos det ikke-kristne publikummet, samtidig som effekten er den samme blant de kristne, fordi disse fortsatt tar referansen – de hører hundefløyta.

Som jeg har argumentert for over, er det sannsynlig at orda *muslimer* og *islam* tolkes på ulike måter av ulike mottakere. To eksempel kan illustrere to mulige tolkinger av orda:

- (32) Derimot registrerer vi at folk irriterer [sic] seg mer og mer over muslimers oppførsel. (DOC, 12–13)
- (33) Har det noe med islams nedrige syn på ikke-muslimer å gjøre? (HRS, 77)

Det første settet med tolkinger er den jeg har gjort i analysen, nemlig at *muslimer* i (32) må forstås i betydninga ‘avgrensa gruppe muslimer som oppfører seg på en irriterende måte’, mens *islam* i (33) må forstås i betydninga ‘spesifikk grein av islam som har et nedrig syn på ikke-muslimer’. Den andre måten å tolke orda på er i de generiske betydningene ‘alle muslimer’, som videre insinuerer at alle muslimer har en felles oppførsel som er irriterende, og ‘hele islam’, som videre insinuerer at alle muslimer, gjennom sin tro på islam, har et nedrig syn på ikke-muslimer. Dette illustrerer hvordan ett ord kan formidle to ulike budskap til ulike mottakergrupper, og sånn sett kan orda *muslim* og *islam* ha noen fellestrekk med politiske hundefløyer fordi de treffer mottakere som allerede har negative oppfatninger om muslimer og islam.

Samtidig skiller *muslimer* og *islam* seg fra andre politiske hundefløyer på i hvert fall to måter. For det første hevder Albertson (2015) at politiske hundefløyer ofte blir brukt om ord og uttrykk som betyr noe spesielt for mottakere som sitter inne med bestemt kulturell kunnskap. Denne typen hundefløyte-kommunikasjon blir blant annet trukket fram i ulike analyser av høyreekstrem og antisemittisk kommunikasjon (Hercz, 2021; Åkerlund, 2021). På dette området virker *muslimer* og *islam* å fungere på en annen måte. Hvis en skal ta utgangspunkt i faktoren kulturell kunnskap, synes det tvert imot å være mangelen på slik kunnskap som gjør at bestemte mottakere tolker *muslimer* og *islam* som generiske uttrykk som refererer til kategoriene muslim og islam – i hvert fall i de eksempla jeg har trukket fram her. På den andre sida kan en se for seg at det i stedet for kulturell kunnskap, heller er eksisterende oppfatninger som ligger til grunn for hvordan orda blir tolka. På denne måten vil en mulig effekt av tekstene være at de som allerede har ei oppfatning om at muslimer og islam er ensarta kategorier, får styrka denne oppfatninga.

For det andre er politiske hundefløyer ofte kjennetegna ved at ord som på overflaten har ei grunnleggende betydning som alle mottakere oppfatter, blir brukt for å formidle et underforstått budskap til ei bestemt gruppe av mottakerne. Når det gjelder *muslimer* og *islam* kan det nærmest virke som at det motsatte skjer. I utgangspunktet er orda generiske uttrykk, men for noen er det åpenbart at orda er brukt med ei innsnevra eller utvida betydning. Sånn sett er det ikke helt klart om disse orda kan betraktes som politiske hundefløyer i vanlig forstand. Samtidig vil tekstene, uavhengig av om orda *muslimer* og *islam* er brukt bevisst på

denne måten, sannsynligvis føre til at noen får styrka sine negative oppfatninger om muslimer og islam, mens andre, de som tolker orda i den innsnevra eller utvida betydninga, ikke vil oppleve at tekstene inneholder den generaliserende oppfatninga med mindre de leser teksten kritisk. En kan også se for seg at dette kan ha en polariserende effekt på ulike mottakere, fordi tekstene underbygger de forskjellige oppfatningene folk har.

I min analyse har jeg kun tatt for meg tekstene i seg sjøl, så en diskusjon om hvorvidt de generiske uttrykka er brukt bevisst for å oppnå denne effekten, vil bli spekulasjon. Avslutningsvis vil jeg allikevel hevde at hvis forfatterne hadde intensjon om å unngå ei slik sammenblanding av betydninger, gitt at forfatteren kjenner til variasjonene innafor de to kategoriene, kunne dette vært gjort ved å spesifisere på tekstoverflaten hvilke underkategorier av muslimer og islam det konkret er snakk om.

6.5 OPPSUMMERING

I dette kapitlet har jeg diskutert funna fra analysen med utgangspunkt i den overordna problemstillinga for oppgava. Først og fremst har jeg diskutert hvordan språklige ytringer i det hele tatt kan regnes som uttrykk for bestemte oppfatninger. Her har jeg argumentert for at presupposisjoner som kan regnes som omstridte, også kan regnes som uttrykk for ei oppfatning. Videre har jeg argumentert for at når de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* er brukt med ei innsnevra eller utvida betydning, kan dette skape generaliserte framstillinger som videre uttrykker ei oppfatning om at muslim og islam er ensarta kategorier.

Videre har jeg i dette kapitlet tatt for meg noen forskjeller mellom tekstene fra de alternative media og tekstene fra de tradisjonelle media som kan knyttes til presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger. For det første er presupposisjoner brukt fem ganger så ofte i de alternative som i de tradisjonelle media. Videre kan ingen av de få presupposisjonene fra de tradisjonelle media regnes som omstridte, og derfor heller ikke som uttrykk for oppfatninger. Dette skiller seg fra presupposisjonene fra de alternative media, som jeg i mange tilfeller vil hevde er omstridte og derfor uttrykk for oppfatninger. Tilsvarende er de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* i vesentlig større grad brukt med innsnevra eller utvida betydninger i tekstene fra de alternative media enn i tekstene fra de tradisjonelle. Dette gjør at også oppfatninga om at muslim og islam utgjør ensarta kategorier, kun finnes i tekstene fra de alternative media.

På bakgrunn av dette har jeg argumentert for at følgende oppfatninger om muslimer og islam blir uttrykt gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydning i tekstene fra de alternative media: 1) *muslim og islam er ensarta kategorier*, 2) *muslimer og islam skaper problemer*, 3) *muslimer og islam hører ikke til i det norske samfunnet* og 4) *muslimer og islam har ei privilegert stilling*. Alle disse oppfatningene kan ses i lys av en ytterliggående høyrepopulisme. Avslutningsvis har jeg reflektert over hvilke mulige konsekvenser det kan få at disse oppfatningene kommer til uttrykk gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger.

Siden utvalget i denne analysen har vært nokså snevert, og på den måten ikke nødvendigvis er representativ for diskursene og representasjonsmåtene, er det problematisk å generalisere på bakgrunn av mine funn. Samtidig vil jeg understreke at de forskjellene og oppfatningene jeg har vist her, resonnerer med etablerte innsikter om mediesfæren generelt og alternative medier spesielt. Sånn sett kan en med utgangspunkt i såkalt teoretisk generalisering tenke seg at oppfatninger om muslimer og islam som er uttrykt gjennom presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger, er noe som kjennetegner den representasjonsmåten de alternative media utgjør.

7 AVSLUTNING

I denne oppgava har jeg vist hvilke oppfatninger om muslimer og islam som kommer indirekte til uttrykk i et utvalg norske medietekster. Jeg har spissa undersøkelsen på flere måter. For det første har jeg tatt utgangspunkt i tre konkrete språklige fenomen: presupposisjon, innsnevra betydning og utvida betydning. For det andre har jeg undersøkt tekster som tilhører en bestemt kategori, nemlig meningsbærende tekster, og jeg har valgt tekster fra både tradisjonelle og alternative medier. Sjøl om jeg har gjort en grundig lingvistisk analyse med utgangspunkt i tre konkrete språklige fenomen, har jeg også tatt utgangspunkt i medievitenskapelige innsikter, særlig om alternative medier. Jeg har også vært klar på at av tradisjonelle og alternative medier, er det sistnevnte jeg har vært mest interessert i som forskingsobjekt. Siden alternative medier som fenomen blir definert ut ifra sin relasjon til tradisjonelle medier, har det samtidig vært nødvendig å sammenlikne tekster fra både alternative og tradisjonelle medier. Alle tekstene jeg har analysert, har også vært reaksjoner på regjeringas *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* (Kulturdepartementet, 2020). Media jeg har henta tekstene fra, er *Vårt Land*, *Aftenposten*, *Dagen*, *Dagbladet*, *Resett*, *Document* og *Human Rights Service*.

I de konkrete analysene av presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger har jeg tatt utgangspunkt i pragmatikken og relevanteorien. Som både teorikapittelet og analysene viser, er relevanteorien et brukbart verktøy for å undersøke både presupposisjon og innsnevra og utvida betydninger i autentiske medietekster. Samtidig er det noen aspekt som denne analysen ikke har tatt opp, som med fordel kan belyses i framtidig forskning. Et spørsmål som reiser seg, er blant annet hvorvidt de innsnevra og utvida betydningene av orda *muslimer* og *islam* kun er styrt av konteksten de opptrer i og leserens fortolking, eller om det egentlig er snakk om konvensjonaliserte betydninger. Schmid (2016) peker blant annet på at pragmatiske fortolkningsprosesser kan lede til konvensjonaliserte betydninger hvis de er gjentatt over tid. Samtidig har avveinga vært at for å svare tilstrekkelig på dette spørsmålet, ville det vært nødvendig å gjøre en diakron undersøkelse med et større utvalg.

På et overordna plan har jeg tatt utgangspunkt i tilnærmingene kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse. Det er på bakgrunn av disse tilnærmingene jeg har argumentert for at flere av de språklige ytringene jeg har analysert, kan tolkes som uttrykk for oppfatninger.

Jeg har videre argumentert for at det er de omstridte presupposisjonene og de innsnevra og utvida betydningene av *muslimer* og *islam* som indirekte uttrykker oppfatninger. Et viktig funn i oppgava er at både omstridte presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger forekommer vesentlig oftere i tekstene fra de alternative media enn i tekstene fra de tradisjonelle. Min vurdering av presupposisjonene fra de tradisjonelle media er at de er såpass uomstridte, at de ikke kan regnes som uttrykk for oppfatninger. Forekomsten av innsnevra og utvida betydninger av orda *muslimer* og *islam* er også så marginal i de tradisjonelle media at heller ikke disse kan regnes som uttrykk for oppfatninger.

De oppfatningene som blir uttrykt i de alternative media, er: 1) *muslim og islam er ensarta kategorier*, 2) *muslimer og islam skaper problemer*, 3) *muslimer og islam hører ikke til i det norske samfunnet* og 4) *muslimer og islam har ei privilegert stilling*. Som jeg har påpekt, henger disse oppfatningene sammen med de alternative medias uttalte kritiske holdning til muslimer og islam, som også henger sammen med den ytterliggående høyrepopulismen (Ihlebak og Nygaard, 2021: 265; Wodak, 2015). Videre er det naturlig å se særlig den første oppfatninga i lys av metonymiske framstillinger av muslimer som Paulsen (2022) har påvist. Den tredje oppfatninga kan blant ses i sammenheng med såkalt *othering*, som Wodak (2007) omtaler som et fundament for fordomsfulle og rasistiske framstillinger. I tillegg er det mulig å se den fjerde oppfatninga i lys av Eurabia-konspirasjonsteorien.

Det er særlig to egenskaper ved tilnærminga kritisk diskursanalyse som har vært viktige i oppgava, og som jeg vil ta opp igjen her. For det første er kritiske diskursanalyser kjennetegna ved å ha et normativt tilsnitt. I utgangspunktet har jeg ikke retta et normativt blikk mot oppfatningene i seg sjøl – avslutningsvis vil jeg hevde at oppfatninger som disse trolig ligger til grunn for blant annet diskriminering, rasisme og hat mot muslimer. Min normative kritikk har i hovedsak vært retta mot måten disse oppfatningene har blitt uttrykt, nettopp gjennom presupposisjoner og innsnevra og utvida betydninger. Som jeg har reflektert over i det foregående kapitlet, har presupposisjoner en slik egenskap at omstridte påstander nærmest kamufleres som vedtatte sannheter. Det kan gjøre at leserne ikke klarer å skille det som er fakta, fra det som er meninger. Sjøl om meningsbærende tekster har som formål å uttrykke meninger, bør det også i slike tekster gjøres klart hva som er faktaopplysninger, og hva som er subjektive meninger. Derfor er det problematisk at meninger blir framstilt, gjennom presupposisjon, som faktaopplysninger.

Videre er orda *muslimer* og *islam* i de alternative media brukt gjennomgående på en sann måte at det gis inntrykk av at dette er to ensarta kategorier. Det vil si at de variasjonene

som finnes blant alle muslimer i verden og innafor verdensreligionen islam, tildekkes gjennom bruk av generiske uttrykk. Det problematiske ved dette er at lesere som allerede er av ei slik generaliserende oppfatning og ikke nødvendigvis kjenner til denne variasjonen, stadig får bekrefte sitt verdensbilde. På den andre sida vil lesere som ikke er av denne oppfatninga, deriblant meg sjøl, intuitivt kunne tolke orda i de innsnevra og utvida betydningene som jeg har vist i analysen, og dermed heller ikke reagere nevneverdig over at framstillinga egentlig er generaliserende. Kritiske analyser som denne oppgava er et eksempel på, kan bidra til å legge slike framstillinger for dagen. Sjøl om jeg ikke vil konkludere med at *muslimer* og *islam* kan regnes som politiske hundefløyter, er det noen likhetstrekk med det fenomenet som det er verdt å reflektere over.

Den andre viktige egenskapen ved kritisk diskursanalyse er at det ikke bare er snakk om en analyse av de enkelte tekstene, men også av de representasjonsmåtene og diskursene tekstene tilhører. *Diskurs* har jeg i denne oppgava definert som ei samling tekster som manifesterer en bestemt representasjonsmåte, mens *representasjonsmåte* tilhører det abstrakte planet og brukes om måter å framstille bestemte sosiale problem og fenomen på. Av den grunn har jeg valgt å innlede oppgava med et bakgrunnskapittel som tar for seg noen kjennetegn ved journalistikken og alternative medier i relasjon til de tradisjonelle, nettopp fordi dette gir et innblikk i den diskursen og representasjonsmåten tekstene tilhører. På bakgrunn av dette anser jeg også tekstene fra de alternative media og tekstene fra de tradisjonelle media som to ulike diskurser som manifesterer to ulike representasjonsmåter. Sjøl om utvalget er lite og ikke representativt for de to representasjonsmåtene, er det sannsynlig, blant annet fordi de sammenfaller med funn fra tidligere forskning, at forskjellene jeg har påpekt i denne analysen, også representerer noen forskjeller mellom de to diskursene og representasjonsmåtene som analysetekstene tilhører.

Helt avslutningsvis vil jeg veldig kort nevne Reisigl og Wodak (2016) sin framtidsette kritikk, nemlig hvordan en kan forbedre den kommunikasjonen jeg har kritisert her. I utgangspunktet er presupposisjon en effektiv måte å formidle et premiss for ei ytring på uten unødvendig lange eller forbeholdene tillegg. De setningene som inneholder helt uomstridte påstander i form av presupposisjon, ville sannsynlig fått en høy prosesseringskostnad hvis påstanden skulle blitt skilt ut fra resten av setninga. Samtidig har presupposisjoner en helt egen evne til å kamuflere oppfatninger og meninger som ubestridte påstander. Dersom påstandene hadde blitt formulert direkte, ville behovet for å belegge dem med fakta trolig blitt synliggjort av seg sjøl. På den måten senkes i hvert fall terskelen – eller i relevanteoretisk forstand: prosesseringskostnaden – for at mottakeren

sjøl kan vurdere og eventuelt motsette seg påstanden. Dermed ville også skillet mellom faktiske opplysninger og kommentarer blitt klarere.

Når det gjelder orda *muslimer* og *islam*, kunne det i mange sammenhenger vært presisert hvilke spesifikke underkategorier av muslimer og islam orda egentlig refererer til i hvert enkelt tilfelle. Dette forutsetter at forfatterne faktisk kjenner til de underkategoriene som finnes. I tillegg vil jeg hevde at det ikke er mye prosesseringskostnad å spare på å bare bruke de generiske uttrykka *muslimer* og *islam* framfor mer presise formuleringer som i følgende alternative formuleringer: «vi registrerer at enkelte irriterer seg mer og mer over enkelte muslimers oppførsel» og «jeg skal ikke gå i detalj på problemene ved enkelte aspekt ved islam i Norge» (mine eksempler). Samtidig vil jeg på akkurat dette området trekke fram et positivt eksempel fra sjølve analyse materialet, nemlig følgende setning fra *Human Rights Service*-teksten: «Men vi skal ikke snakke om hvorfor muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt ikke trives i fellesskapene våre og derfor danner sine parallelle samfunn?» (Storhaug, 2020). Her ligger det åpenbart et forbehold i tilleggsetningen *som gruppe generelt*. Hadde presupposisjonen i setninga også vært belagt med tilstrekkelig faktagrunnlag, kunne det vært en riktig så presis og ukontroversiell setning.

Helt til slutt vil jeg reflektere over hvilke områder jeg ikke har undersøkt i denne oppgava, men som med fordel kan undersøkes i framtidig forskning. Som sagt har jeg kun tatt for meg meningsbærende tekster. Nygaard (2019) viser at flere alternative medier kjennetegnes ved at de blander meningsinnhold i nyhetsjournalistikken. Framtidig forskning bør derfor søke å forstå hvilken rolle presupposisjon og innsnevra og utvida betydning spiller i nyhetsjournalistikk, både hos de alternative og de tradisjonelle media. På den måten kan en få enda dypere innsikt i eventuelle forskjeller mellom disse aktørene. Ved å undersøke et større materiale kan en også finne ut av om den overrepresentasjonen av presupposisjon som finnes i de alternative media i mitt materiale, også er noe som kjennetegner de alternative media generelt.

Videre har jeg kun tatt for meg tekstene aleine, uten å kombinere dette med intervjuer av forfatterne. Dermed kan jeg ikke si noe sikkert om de innsnevra og utvida betydningene er brukt bevisst for å oppnå en bestemt effekt. Framtidig forskning bør derfor ta utgangspunkt i ord og uttrykk som på tilsvarende vis kan ha ulike betydninger, og se dette i lys av forfatternes egne refleksjoner over bestemte ordvalg.

Helt til slutt bør framtidig forskning undersøke diakront hvordan orda *muslimer* og *islam* har blitt brukt i alternative medier. Slik kan en vurdere om de innsnevra og utvida betydningene jeg har påpekt her, egentlig er nokså konvensjonelle i disse media.

LITTERATUR

ANALYSEMATERIALE

Aalborg, B. (2020, 24. september). Dialog er bra, men ikke nok. [Kommentar]. *Vårt Land*, 76(224), s. 2–3.

Aftenposten. (2020, 24. september). Aftenposten mener: Riktig med handlingsplan mot muslimhat. [Leder]. *Aftenposten* på nett. Henta 13. september 2021 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/KyvKdy/aftenposten-mener-riktig-med-handlingsplan-mot-muslimhat>.

Dagbladet. (2020, 28. september). Plan på overtid. [Leder]. *Dagbladet*, s. 2.

Lurås, H. (2020, 23. september). Allahu Akbar fra regjeringen – en fullstendig kontraproduktiv «handlingsplan mot muslimhat». [Kommentar]. *Resett*. Henta 13. september 2021 fra <https://resett.no/2020/09/23/allahu-akbar-fra-regjeringen-en-fullstendig-kontraproduktiv-handlingsplan-mot-muslimhat/>.

Rustad, H. (2020, 23. september). Manglende motforestillinger gjør handlingsplan til en døråpner for islam. *Document*. Henta 13. september 2021 fra <https://www.document.no/2020/09/23/manglende-motforestillinger-gjor-handlingsplan-til-en-dorapner-for-islam/>.

Selbekk, V. (2020, 24. september). Muslimhat finnes og må bekjempes. [Leder]. *Dagen* på nett. Henta 13. september 2021 fra <https://www.dagen.no/okategoriserade/muslimhat-finnes-og-ma-bekjempes/>.

Storhaug, H. (2020, 23. september). Hater virkelig nordmenn muslimer, statsminister Solberg? *Human Rights Service*. Henta 13 september 2021 fra <https://www.rights.no/2020/09/hater-virkelig-nordmenn-muslimer-statsminister-solberg/>.

LITTERATUR

Aalberg, T. og Jamtøy, A. I. (2007) Friends, Connections and Enemies: the relationship between political journalists and members of parliament in Norway. Artikkel presentert på 18th Nordic Media Conference, Helsinki.

Ahmed, S. og Matthes, J. (2017). Media representation of Muslims and Islam from 2000 to 2015: A meta-analysis. *The International Communications Gazette*, 79(3), s. 219–244. Henta fra <https://doi.org/10.1177/1748048516656305>.

- Albertson, B. L. (2015). Dog-Whistle Politics: Multivocal Communication and Religious Appeals. *Political Behavior*, 37(1), s. 3–26. Henta fra <https://www.jstor.org/stable/43653415>.
- Aldridge, Ø. og Christiansen, H. (2017, 23. august). Med kjente milliardærer på laget starter Helge Lurås nettavis. *Aftenposten* på nett. Henta 10. september 2021 fra <https://www.aftenposten.no/kultur/i/Wr0A2/med-kjente-milliardaerer-paa-laget-starter-helge-luraas-nettavis>.
- Allern, S. og Blach-Ørsten, M. (2011). The News Media as a Political Institution. A Scandinavian perspective. *Journalism Studies*, 12(1), s. 92–105. Henta fra <https://doi.org/10.1080/1461670x.2010.511958>.
- Atton, C. (2006). Far-right media on the internet: culture, discourse and power. *New Media & Society*, 8(4), s. 573–587. Henta fra <https://doi.org/10.1177/1461444806065653>.
- Bangstad, S. (2013). Inclusion and exclusion in the mediated public sphere: the case of Norway and its Muslims. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 21(3), s. 356–370. Henta fra <https://doi.org/10.1111/1469-8676.12034>.
- Bangstad, S. (2015). Islamofobi og rasisme. *Agora*, 32(3–4), s. 5–29. Henta fra <https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2014-03-04-02>.
- Bjerke, P., Flo, I. og Fonn, B. K. (2019). Er Helge Lurås journalist? En analyse av Resetts publiseringspraksis. I Bjerke, P., Fonn, B. K. og Mathisen, B. R. (red.) *Journalistikk, profesjon og endring*, s. 265–287. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Blakar, R. M. (2006). *Språk er makt*, 7. utgave. Oslo: Pax Forlag.
- Bredahl, A. «Den endeløse strømmen». *Ein kritisk analyse av metaforar i ein politisk diskurs om innvandring*. [Mastergradsoppgave]. Universitetet i Bergen. Henta fra <https://hdl.handle.net/1956/18279>.
- Carlson, M. (2015). Introduction. The many boundaries of journalism. I Carlson, M. og Lewis, S. C. (red.). *Boundaries of Journalism. Professionalism, Practices and Participation*. London: Routledge.
- Dagen. (2022, 20. januar). Etske husregler for Dagen og Korsets seier. *Dagen* på nett. Henta 21. februar 2022 fra <https://www.dagen.no/informasjon/etske-husregler-for-dagen-og-korsets-seier/>.
- Dahl, H. F. og Norsk presses historie. (2021, 13. august). *Aftenposten*. *Store norske leksikon* på nett. Henta 22. februar 2022 fra <https://snl.no/Aftenposten>.

- Døvig, C. A. (2012). Religionens omveier – det sekulære argument i hijabdebattene. I Bangstad, S., Leirvik, O. og Plesner, I. T. *Sekularisme – med norske briller*. Unipub.
- Faarlund, J. T., Lie, S. og Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Edvard Arnold.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*, 2. utgave. London: Routledge.
- Falkum, I. L. (2014). Polysemi. En relevanteoretisk tilnærming. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32(2), s. 307–336. Henta fra <http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/153>.
- Falkum, I. L. og Kjøll, G. (2014). Kognitiv pragmatikk og relevanteori. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32(2), s. 173–196. Henta fra <http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/150>.
- Figenschou, T. U. og Beyer, A. (2014). The Limits of the Debate: How the Oslo Terror Shook the Norwegian Immigration Debate. *The International Journal of Press/Politics*, 19(4), s. 430–452. Henta fra <https://doi.org/10.1177/1940161214542954>.
- Figenschou, T. U. og Beyer, A. (2015). Elitene, minoritetene og mediene – Definisjonsmakt i norsk innvandringsdebatt. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55(1), s. 24–51. Henta fra <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2014-01-02>.
- Figenschou, T. U. og Ihlebæk, K. A. (2019). Challenging Journalistic Authority. Media criticism in far-right alternative media. *Journalism Studies*, 20(9), s. 1221–1237. Henta fra <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1500868>.
- Fowler, R. (1991). *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Fowler, R., Hodge, B., Kress, G. og Trew, T. (1979). *Language and control*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Fowler, R. og Kress, G. (1979). Critical Linguistics. I Fowler, R., Hodge, B., Kress, G. og Trew, T. *Language and control*, s. 185–213. London: Routledge & Kegan Paul.

- Garvik, O. (2021, 6. juli). Human Rights Service. *Store norske leksikon* på nett. Henta 13. september 2021 fra https://snl.no/Human_Rights_Service.
- Greger, M. W. (2022, 17. februar). Lurås om ny kurs for Resett: Vil ikke bli «et ekkokammer som Document». *Jorunalisten.no*. Henta 9. mars 2022 fra <https://journalisten.no/alternative-medier-documentno-hans-rustad/luras-om-ny-kurs-for-resett-vil-ikke-bli-et-ekkokammer-som-document/502763>.
- Haanshuus, B. P. og Ihlebæk, K. A. (2021). Recontextualising the news: How antisemitic discourse are constructed in extreme far-right alternative media. *Nordicom Review*, 42(S1), s. 37–50. Henta fra <https://doi.org/10.2478/nor-2021-0005>.
- Hansen, L. Ø. (2021). *Hvordan har norske aktører på ytre høyre fremstilt konspirasjonsteorien Eurabia før og i tiden terrorangrepene 22.07.2011?* [Mastergradsoppgave]. Universitetet i Oslo. Henta fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-90205>.
- Helgheim, J. (2019, 15. august). Islamkritikk og hersketeknikk. *NRK Ytring*. Henta fra <https://www.nrk.no/ytring/islamkritikk-og-hersketeknikk-1.14661802>.
- Hercz, E. (2021). *Antisemittisme som passer for deg. – Hvilke faktorer kan gjøre antisemittiske memer mer spiselige og hva skjer før filteret slår inn?* [Mastergradsoppgave]. Universitetet fra Oslo. Henta fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-93880>.
- Hetland, T., Norsk presses historie, Allkunne og Bones, S. (2021, 25. august). *Dagen*. *Store norske leksikon* på nett. Henta 22. februar 2022 fra <https://snl.no/Dagen>.
- Hodge, B., Kress, G. og Jones, G. (1979). The ideology of middle management. I Fowler, R., Hodge, B., Kress, G. og Trew, T. *Language and control*, s. 81–93. London: Routledge & Kegan Paul.
- Hoffmann, C. og Moe, V (red.). (2017). *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017. Befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie*. Oslo: Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter. Henta fra https://www.hlsenteret.no/aktuelt/nyheter/2017/hl-rapport_29mai-web-%282%29.pdf.
- Human Rights Service. (u.å.). Om HRS. *Human Rights Service*. Henta 13. september 2021 fra <https://www.rights.no/om-hrs/>.
- Ihlebak, K. A. og Nygaard, S. (2021). Right-wing alternative media in the Scandinavian political communication landscape. I E. Skogerbø, Ø. Ihlen, N. N. Kristensen, & L. Nord (red.), *Power, communication, and politics in the Nordic countries*, s. 263–282. Gothenburg: Nordicom, University of Gothenburg. Henta fra <https://doi.org/10.48335/9789188855299-13>.

- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020). *Prop. 1 S. (2020–2021)*. Henta fra https://www.regjeringen.no/contentassets/5b609e31442040a198daf3a9a97c927f/nn-no/pdfs/prp202020210001_jdddddpdfs.pdf.
- Jørgensen, M. W. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kulbrandstad, L. A. og Kinn, T. (2016). *Språkets mønstre*, 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kulturdepartementet. (2020). *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer. 2020–2023*. Henta fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/b2a6fd21c6a94bae83d5a3425593da30/handlingsplan-mot-diskriminering-av-og-hat-mot-muslimer-2020-2023.pdf>.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Luengo, M. og Ihlebæk, K. A. (2019). Journalism, solidarity and the civil sphere: The case of Charlie Hebdo. *European Journal of Communication*, 34(3), s. 286–299. <https://doi.org/10.1177/0267323119844411>.
- Machin, D. og Mayr, A. (2012). *How To Do Critical Discourse Analysis. A Multimodal Introduction*. London: Sage Publications.
- Mannsåker, H. (2017). *Schizofrene symptom og splitta sinn. Kritiske metonymi- og metaforanalyser av fagtermar knytte til diagnosen schizofreni i skandinaviske lærebøker i psykiatri*. [Doktorgradsavhandling]. Universitet i Bergen. Henta fra <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/16645>.
- Mathisen, B. R. og Morlandstø, L. (2016). *Kommentaren – en sjanger i endring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Mazid, B.-e. M. (2007). Presuppositions and strategic functions in Bush's 20/9/2001 speech. A critical discourse analysis. *Journal of Language and Politics*, 6(3), s. 351–375. John Benjamins Publishing Company.
- Mjaaland, O., Rønning, M. og Strømme, S. H. (2021, 22. september). Fjerner støtten til Human Rights Service: –En skammens dag, sier Storhaug. *NRK*. Henta fra https://www.nrk.no/norge/fjerner-stotten-til-human-rights-service_-_en-skammens-dag_-_sier-storhaug-1.15662527.
- Moe, H. og Bjørgan, J. (2019). *Bruksmønstre og digitale nyheter. Reuters Digital News Report, Norge 2019*. Bergen: Universitetet i Bergen. Henta fra https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/bruksmonstre_for_digitale_nyheter_2019_-_digital.pdf.

- Moe, H., Hovden, J. F., Ytre-Arne, B., Figenschou, T. U., Nærland, T. U., Sakariassen, H. og Thorbjørnsrud, K. (2019). *Informerte borgere? Offentlig tilknytning, mediebruk og demokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Musolff, A. (2007). What role do metaphors play in racial prejudice? The function of antisemitic imagery in Hitler's *Mein Kampf*. *Patterns of Prejudice*, 41(1), s. 21–43. Henta fra <https://doi.org/10.1080/00313220601118744>.
- Nilsen, A. B., Fylkesnes, S. og Mausehagen, S. (2017). The linguistics in othering: Teacher educators' talk about *cultural diversity*. *Reconceptualizing Educational Research Methodology*, 8(1), s. 40–50. Henta fra <https://doi.org/10.7577/rem.2556>.
- Nilsen, K. og Strand, A. K. (2017, 25. mai). Mediedekningen av islam og muslimer er mer nyansert enn mange tror. *Aftenposten* på nett. Henta 3. desember 2021 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/yAwlA/mediedekningen-av-islam-og-muslimer-er-mer-nyansert-enn-mange-tror-k>.
- Norsk Presseforbund. (2021). Vær Varsom-plakaten. Henta fra <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>.
- Norsk Presseforbund. (2020, 4. desember). Vedtekter for PFU. Henta fra <https://presse.no/pfu/slik-klager-du-til-pfu/vedtekter/>.
- Norsk presses historie, Furre, B., Allkunne, Hetland, T. (2022, 11. januar). Vårt Land. *Store Norske Leksikon* på nett. Henta fra https://snl.no/Vårt_Land.
- Norsk Redaktørforening. (2020, 11. februar). NR-styret avslo søknaden fra Lurås. [Pressemelding]. Henta fra <https://www.nored.no/Redaktoernyheter/NR-styret-avslo-soeknaden-fra-Luraas>.
- Nygaard, S. (2020). Boundary Work: Intermedia Agenda-Setting Between Right-Wing Alternative Media and Professional Journalism. *Journalism Studies*, 21(6), s. 766–782. Henta fra <https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1722731>.
- Paulsen, M. E. (2022). Snikstigmatisering. Metonymisk representasjon av muslimer i kronikker om *islamofobi* og *snikislamisering*. *Bergen Language and Linguistics Studies*, 12(1), s. 233–253. Henta fra <https://doi.org/10.15845/bells.v12i1.3546>.
- Polyzou, A. (2017). Pragmatics and critical discourse studies. I Flowerdew, J. og Richardson, J. E. (red.) *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*, s. 195–214. London: Routledge.
- Reisigl, M. og Wodak, R. (2016). The discourse-historical approach (DHA). I Wodak, R. og Meyer, M. (red.) *Methods of Critical Discourse Studies* (3. utg.), s. 21–61. London: Sage Publications.

- Resett. (u.å.). Om oss. *Resett*. Henta 10. mars 2022 fra <https://resett.no/om-oss/>.
- Saeed, J. I. (2009). *Semantics*. 3. utgave. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Sbisà, M. (1999). Ideology and the persuasive use of presupposition. I Verschueren, J. (red.) *Language and Ideology. Selected Papers from the 6th International Pragmatics Conference*, Vol 1, s. 492–509. Antwerp: International Pragmatics Association.
- Schmid, H.-J. (2016). Why Cognitive Linguistics must embrace the social and pragmatic dimensions of language and how it could do so more seriously. *Cognitive Linguistics*, 27(4), s. 543–557. Henta fra <https://doi.org/10.1515/cog-2016-0048>.
- Simons, M. (2005). Presupposition and Relevance. I Szabo, Z. G. (red.). *Semantics versus pragmatics*, s. 329–355. Oxford: Oxford University Press.
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Smith-Meyer, T. (2018, 26. oktober). Korsets Seier. *Store norske leksikon* på nett. Henta 22. februar 2022 fra https://snl.no/Korsets_Seier.
- Solberg, E. (2020, 23. september). Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer. [Tale/innlegg]. Statsministerens kontor. Henta fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/handlingsplan-mot-diskriminering-av-og-hat-mot-muslimer/id2765687/>.
- Universitetet i Bergen og Språkrådet. (2022). *Bokmålsordboka*. Henta fra <http://ordbokene.no>.
- Vagle, W., Sandvik, M. og Svennevig, J. (1994). *Tekst og kontekst. En innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) / Cappelen Akademisk Forlag.
- van Dijk, T. A. (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge.
- van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), s. 249–283. Henta fra <https://www.jstor.org/stable/42888777>.
- Vogt, K. (2021, 30. mai). islam. *Store norske leksikon* på nett. Henta 24. mars 2022 fra <https://snl.no/islam>.
- Wilson, D. og Sperber, D. (2004). Relevance Theory. I Horn, L. R. og Ward, G. *The Handbook of Pragmatics*, s. 607–632. Oxford: Blackwell Publishing.

LITTERATUR

Wodak, R. (2007). Pragmatics and Critical Discourse Analysis. A cross-disciplinary inquiry. *Pragmatics & Cognition*, 15(1), s. 203–225. John Benjamins Publishing Company.

Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear. What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage.

Wodak, R. og Meyer, M. (2016). Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology. I Wodak, R. og Meyer, M. (red.) *Methods of Critical Discourse Studies*. *Studies* (3. utg.), s. 21–61. London: Sage Publications.

Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Åkerlund, M. (2021). Dog whistling far-right code words: the case of ‘culture enricher’ on the Swedish web. *Information, Communication & Society*. Henta fra <https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1889639>.

VEDLEGG

VEDLEGG 1 – ANALYSETEKST FRA *VÅRT LAND* (AALBORG, 2020):

- 1 Dialog er bra, men ikke nok
- 2 Den nye handlingsplanen mot muslimhat er viktig. Men dersom den skal ha effekt, må konspirasjonsprat som for
3 eksempel «snikislamisering» adresseres tydeligere.
- 4 **Onsdag** formiddag la regjeringen fram sin handlingsplan mot diskriminering og hat mot muslimer. Regjeringen
5 skal ha ros for at handlingsplanen nå kommer. Det er et sterkt og tydelig signal når landets statsminister slår fast
6 at muslimhat er et stort og økende problem som vi trenger å jobbe aktivt mot.
- 7 **Hat som ble terror.** Det er heller ingen tvil om at de mest alvorlige terrorhendelsene på norsk jord har vært
8 utført av mennesker som har utviklet et dypt og altoppslukende hat mot muslimer. Disse er i hovedsak
9 radikalisererte gjennom aktivitet på nettets mørkeste kroker. Men de nærer seg også på et stadig mer polarisert
10 ordskifte, der det er blitt langt mer vanlig å bruke språkbruk med røtter i konspirasjoner mot muslimer og en ide
11 om at muslimer vil overta både Norge og Europa.
- 12 En slik hendelse var 22. juli-terroren. Gjerningsmannen var så radikaliserert at han befant seg langt inne i en
13 konspirasjonsteori om at myndighetene og Ap står i ledtog med krefter som styrer mot en muslimsk overtagelse.
14 Mye av den samme konspiratoriske tankegodset deler terroristen som gikk i Al-Noor moskéen i Bærum for å
15 drepe så mange muslimer som mulig. Før det drepte han sin adopterte stesøster Johanne Ihle-Hansen (17) med
16 en klart rasistisk begrunnelse.
- 17 På den andre siden har vi islamistisk radikaliserering i mange land. Selv om vi til nå ikke har hatt islamistisk terror
18 på norsk jord, kan det fort skje også her.
- 19 Det som kjennetegner de radikalisererte på begge sider er at myter om den andre er blitt til fordommer, som
20 deretter går over til frykt og sinne. For noen av disse har sinnet blitt ekstremisme og vold. På veien har denne
21 prosessen blitt forsterket både i egne ekkokammer, men også gjennom konspirasjonsprat i det offentlige
22 ordskiftet.
- 23 **18 tiltak mot muslimhat.** For å forebygge hatet og hetsen mot muslimer i samfunnet foreslår regjeringen 18
24 ulike tiltak. Det legges opp til flere gode dialogtiltak og det blir bevilget ekstra penger. Et av de mest konkrete
25 tiltakene er økt kontakt mellom politi og muslimske miljøer, slik at hatkriminalitet rettet mot muslimer
26 registreres i politiets straffesaksregister og følges opp.
- 27 Mange av tiltakene skal motvirke hatefulle ytringer og skape forståelse, respekt, mangfold og trygge nærmiljøer
28 og samfunn. Tiltakene vil forhåpentligvis ha en virkning både på kort og lang sikt.
- 29 **«Snikislamisering».** Ved framleggelsen av handlingsplanen understreket statsminister Erna Solberg at vi må
30 skille mellom islamkritikk og muslimhat. Dette er et godt og viktig skille.
- 31 Samtidig er det noen åpenbare gråsoner som regjeringen ikke adresserer i handlingsplanen. Det tidligere
32 regjeringspartiet Frp har hatt flere utspill som åpenbart havner i denne gråsonen. Siv Jensen har i en årrekke
33 advart mot «snikislamisering» og «gettoisering». Førstnevnte definert som hijabbruk, krav om halalmat i
34 fengslene og kjønnsdelt svømmeundervisning. Dette framstår ikke som islamkritikk, men som generalisert
35 kritikk av muslimer.
- 36 Men det som er mest alvorlig er at dette går rett inn i konspirasjonstenkningen som lever i mange høyre-radikale
37 og høyre-ekstreme miljøer: At vi står overfor en gradvis overtagelse som skjer nesten umerkelig gjennom
38 «sinking».
- 39 Uttrykket er mest egnet for å skape frykt i deler av befolkningen. De mest ytterliggående i
40 majoritetsbefolkningen kan havne i det høyre-radikale eller høyre-ekstreme. På samme måte kan de mest ekstreme

41 i minoriteten havne i islamismen. På denne veien mot radikalisering har det polariserte offentlige ordskiftet fra
42 personer med stor makt og påvirkningskraft gitt dem en ekstra dytt på veien.

43 **Innsats på flere områder.** Dersom regjeringen skal makte å nå sine gode mål om dialog, mangfold, respekt og
44 fredelig sameksistens, er det viktig at de adresserer konspirasjonsretorikken tydeligere enn i dag. Særlig fra egne
45 samarbeidspartnere i politikken og fra organisasjonslivet. Erna Solberg har riktignok ikke jublet over Frps kamp
46 mot «snikislamisering» og «gettoisering». Tvert imot har hun sagt: «Jeg synes snikislamisering er et dårlig
47 begrep rett og slett fordi det ikke finnes i vårt samfunn». Selvsagt er det ingen som mener Solberg skal fjerne
48 Frps yrings- frihet til å si hva de mener. At hun har latt Frp bruke denne retorikken fra regjeringskontorene, er
49 noe ganske annet.

50 Solberg har også latt Frp vinne kampen om statsstøtte til det kontroversielle Human Rights Service (HRS), til
51 tross for mye motstand i eget parti. Dette er en organisasjon med mye av den samme retorikken som Frp, blant
52 annet er «arabisering» et brukt begrep. Selvsagt har hverken Høyre-folk eller andre ment at HRS skal forbys.
53 Men å gi statsstøtte til en organisasjon som bidrar til konspirasjoner, er noe ganske annet.

54 **Må gå til kamp.** Dersom regjeringen Solberg skal lykkes med sin handlingsplan mot hatprat og muslimhat, må
55 den gå langt tydeligere til kamp mot konspirasjonene. Enten de finnes på gata, i organisasjonslivet eller i
56 politikken. Det er både tidkrevende og politiske svært utfordrende.

VEDLEGG 2 – ANALYSETEKST FRA *AFTENPOSTEN* (*AFTENPOSTEN*, 2020):

1 Riktig med handlingsplan mot muslimhat

2 Regjeringens *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* ble – ikke overraskende – et hett
3 diskusjonstema i samme sekund som den ble lagt ut onsdag formiddag. Noen kritikere pekte på en undersøkelse i
4 regi av Holocaustsenteret som viser at det er omfattende fordommer mot jøder i den muslimske delen av
5 befolkningen. Andre minnet om at det ofte er muslimer som er avsendere når muslimske jenter hetses etter å ha
6 deltatt i det offentlige ordskiftet.

7 Fordommer, hatefulle ytringer og negativ sosial kontroll i den muslimske befolkningen skal selvsagt bekjempes.

8 Men ikke med generaliseringer, diskriminering og hat begrunnet med (antatt) tilhørighet til en religion.

9 At det er behov for denne handlingsplanen, er udiskutabelt. I 2017 viste den nevnte rapporten fra Holocaust-senteret
10 at en av tre nordmenn har «utpregede fordommer mot muslimer». 39 prosent støttet påstanden «muslimer utgjør en
11 trussel mot norsk kultur», og 30 prosent mente at «muslimer ønsker å ta over Europa».

12 I 2019 kom Fafos reviderte rapport *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge*. Den viste blant
13 annet at hver sjettede nordmann ikke vil ha muslimer som naboer, og plasserte muslimer på topp tre på listen over
14 gruppene som utsettes for diskriminering i Norge. Tidligere er det også dokumentert at diskriminering på grunnlag
15 av etnisitet forekommer i stort omfang i det norske arbeidslivet.

16 Og for et år siden ble et terrorangrep rettet mot en moské i Bærum.

17 Om de 18 tiltakene samlet sett gir den ønskede effekten, vil tiden vise. Men det er gledelig at hatkriminalitet rettet
18 mot muslimer nå skal registreres som hatmotiv i politiets straffesaksregister. Det vil gi mer kunnskap. Det vil også
19 den varslede kunnskapsinnhenting om diskrimineringen og hvilke konsekvenser den får for samfunnsdeltagelse
20 og utenforskap. Og ikke minst er det en god idé å utrede om den vellykkede veiviserordningen for samer og jøder
21 skal utvides til også å omfatte muslimer. Ordningen går ut på at ungdommer fra disse gruppene reiser rundt på
22 skoler i hele landet og snakker med elever.

23 Handlingsplanen vil ikke stilne debatten. Det er heller ikke målet. Men med mer kunnskap og mindre hat er det lov
24 å be en stille bønn om en mer fruktbar debatt – uansett hvilken religion en tilhører.

VEDLEGG 3 – ANALYSETEKST FRA *DAGEN* (SELBEKK, 2020):

- 1 Muslimhat finnes og må bekjempes
- 2 La det ikke være noen tvil: Det trengs en handlingsplan mot muslimhat.
- 3 Regjeringen la onsdag frem sin lenge bebudede handlingsplan mot muslimhat. Gjennom 18 konkrete tiltak skal
- 4 hatkriminalitet mot den muslimske minoriteten i Norge bekjempes.
- 5 Mye dreier seg om kunnskaps- og holdningsarbeid, men politiet skal nå også begynne å registrere det særskilt
- 6 når kriminelle handlinger har sin bakgrunn i et hatmotiv mot muslimer.
- 7 Vi hilser denne handlingsplanen velkommen og håper at regjeringens tiltak vil bidra til å bekjempe muslimhat i
- 8 det norske samfunnet. Den dramatiske aksjonen mot moskeen i Bærum for et drøyt år siden viste til fulle at det
- 9 er et behov for en slik målrettet innsats.
- 10 Fjorårets aksjon kunne lett ha utviklet seg til en katastrofe. Men resolutt og modig opptreden fra to eldre
- 11 muslimer hindret den unge, selvutnevnte vikingkrigeren i å gjennomføre sitt blodige forsett.
- 12 Også i Anders Behring Breiviks terroraksjon i 2011 spilte muslimhat en dominerende rolle, selv om angrepet
- 13 formelt sett var rettet mot AUF og Arbeiderpartiet.
- 14 I Breiviks forskrudde univers skulle arbeiderbevegelsen straffes for sin innvandrings- og mangfoldspolitikk,
- 15 særlig for å ha sluppet så mange muslimer inn i landet. Og terroristens straffemetode var altså massedrap,
- 16 hovedsaklig på barn og ungdommer.
- 17 Disse to terroraksjonene er de mest ekstreme resultatene av det muslimhatet som helt åpenbart eksisterer. Men
- 18 det er ikke bare de voldelige utslagene som er problemet.
- 19 Altfor mange muslimer utsettes for mobbing, trakassering og hverdagsrasisme. Muslimer har også særlige
- 20 utfordringer på arbeidsmarkedet. Og så finnes det altså grupperinger som åpent argumenterer for deportering av
- 21 norske, muslimske statsborgere på religiøst grunnlag.
- 22 For oss høres dette ut som et ekko av ting som skjedde i landet vårt tilbake i 1942. Den gangen var det jødene
- 23 som ble deportert med nærmest identisk begrunnelse.
- 24 Så mener vi også at det er bra at statsministeren i forbindelse med fremleggingen av handlingsplanen setter et så
- 25 klart skille mellom muslimhat og islamkritikk.
- 26 Regjeringen har ikke ønsket å begrense ytringsfriheten ved for eksempel ved å innføre et forbud mot å brenne
- 27 Koranen, som Islamsk Råd har argumentert for.
- 28 Selve navnet på planen er også et signal om at regjeringen er opptatt av å opprettholde dette samme viktige
- 29 skillet.
- 30 Da forslaget om en plan opprinnelig kom, var det enkelte som mente at det var begrepet «islamofobi» som burde
- 31 brukes. Heldigvis valgte regjeringen å forkaste det forslaget. Det ordet finnes ikke i det hele tatt i
- 32 handlingsplanen.
- 33 Etter vår mening er islamofobi et helt ubrukelig uttrykk.
- 34 Det største problemet er nettopp at begrepet tåkelegger denne helt avgjørende forskjellen mellom kritikk av en
- 35 religion og hat mot den religionens tilhengere. Dessuten henter fobi-begrepet mot at det å være skeptisk til islam
- 36 nærmest er en form for tvangslidelse.
- 37 Det er helt feilslått å prøve å sykliggjøre islamkritikere. For det finnes mange gode grunner til å kritisere islam.
- 38 Men det finnes absolutt ingen grunn til å hate muslimer.

VEDLEGG 4 – ANALYSETEKST FRA *DAGBLADET* (DAGBLADET, 2020):

1 Plan på overtid

2 **Norske muslimer er** en mangfoldig gruppe. De har familiebakgrunn fra forskjellige land, tilhører forskjellige
3 retninger innenfor islam og deltar i ulik grad i religiøse forsamlinger. Undersøkelser viser at for mange
4 nordmenn er likevel muslimer en ensartet gjeng, preget av umoderne verdier og et kritikkverdig kvinnesyn. Slike
5 stereotyper er noe av det regjeringen ønsker å bekjempe med sin nye handlingsplan mot muslimhat, et betimelig
6 bidrag til arbeidet for inkludering i det norske samfunnet som likevel kommer lovlig sent.

7 **Den som leser** den nye handlingsplanen, kan bli slått av hvor krevende det er å oppdatere og nyansere
8 kunnskapen om norske muslimer i befolkningen. Det finnes få fellesarenaer og felleskanaler. Kanskje er det
9 derfor regjeringen har valgt å gå bredt, om enn vagt, ut: Uspesifiserte initiativer og organisasjoner skal få midler
10 til uspesifisert arbeid for å fremme mangfold og bedre integreringen i samfunnet. Det skal gis støtte til sentre og
11 utstillinger som blant andre skoleklasser kan besøke. Det er kanskje fornuftig å overlate så mye som mulig av
12 utformingen av disse prosjektene til aktørene selv, men det gjør også handlingsplanen vanskelig å vurdere før vi
13 har sett hva som kommer ut av den.

14 **Mest konkrete er** tiltakene på sikkerhetsfeltet, og dem er det grunn til å berømme. Regjeringen ber blant annet
15 om at politiet tar initiativ til regelmessige dialogmøter med muslimske trossamfunn og jobber på nasjonalt og
16 regionalt nivå for å utvikle
17 et nært samarbeid. De legger også opp til at hatkriminalitet mot muslimer skal registreres som en egen kategori.
18 Alt dette kan bidra til at politiet får bedre oversikt over et felt –hatkriminalitet – der det er store mørketall.
19 Antallet anmeldelser for hatkriminalitet har økt sterkt de siste årene, men likevel viser politiets egne
20 undersøkelser at bare en av fem anmelder slike forbrytelser.

21 **Samtidig er det** grunn til å spørre om hvorfor ikke en slik handlingsplan har blitt lagt frem tidligere. PST har i
22 en årrekke advart mot at høyreekstremismen er på fremmarsj i Norge. På mindre enn ti år har vi opplevd to
23 terrorangrep, et som ble gjennomført og et som ble avverget, som hadde hatet mot innvandrere generelt og
24 muslimer spesielt som en drivkraft. Det er bare å ønske alle de involverte lykke til med tiltak som kunne vært i
25 gang forlengst.

VEDLEGG 5 – ANALYSETEKST FRA *RESETT* (LURÅS, 2020):

1 Allahu Akbar fra regjeringen – en fullstendig kontraproduktiv «handlingsplan mot
2 muslimhat»

3 [Bildetekst:] *Statsminister Erna Solberg og kultur- og likestillingsminister Abid Raja presenterte handlingsplan*
4 *mot diskriminering av og hat mot muslimer i Marmorhallen. Foto: Stian Lysberg Solum / NTB*

5 **På en pressekonferanse i dag la statsminister Erna Solberg og kulturminister Abid Raja frem en**
6 **«handlingsplan mot muslimhat». Konsekvensene er forutsigbare: det kommer til å føre til mer hat fra**
7 **muslimer mot nordmenn, og mer hat fra nordmenn mot muslimer også.**

8 Erna Solberg startet sin innledning med å rakke ned på nordmenn for å ha fordommer mot muslimer. «Vi vet at
9 muslimer er særlig utsatt for diskriminering,» sa hun. Det finnes «fiendtlighet, fordommer og negative
10 holdninger til muslimer.» Hun mente det var et «reelt og økende problem i Norge.»

11 – Vi har et generelt problem i vårt samfunn med at minoriteter blir utsatt for rasisme og diskriminering, men det
12 er noen minoriteter som er særlig utsatt, blant annet muslimer, sa Solberg og nevnte undersøkelser som viser at i
13 underkant av 30 prosent av den norske befolkningen mente det ikke var mulig for muslimer å bli norske selv om
14 de bor lenge i Norge. Omlag 30 prosent av befolkningen tror muslimer ønsker å ta over Europa. Mens 40 prosent
15 mener muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur.

16 Statsministeren gikk deretter rett over til å si at 35 prosent av muslimene i Norge hadde «blitt gitt følelsen av at
17 de ikke hørte til i samfunnet» og at 27 prosent hadde opplevd at folk tok avstand fra dem når de oppga at de var
18 muslimer.

19 På intet tidspunkt indikerte statsministeren at det var noe ved islam som kunne være en medvirkende årsak til at
20 nettopp denne minoriteten var særlig utsatt. Hun problematiserte overhodet ikke islam og politisk islam,
21 radikaliserings, offermentalitet, hatprat mot ikke-muslimer, kvinnefiendtlighet. Dermed er både forståelse og
22 budskapet fra regjeringen at norske «fordommer» mot islam er irrasjonelle og en sykdom som regjeringen nå
23 skal kurere gjennom sine terapeutiske metoder.

24 Abid Raja snakket på sin side om at «myter førte til fordommer, fordommer ble til hat, og hat ble til ekstremisme
25 og vold mot muslimer.»

26 **Offer og overgripere**

27 Budskapet fra regjeringen var at muslimer er ofre. Og de er helt uskyldige ofre. Problemet er den norske kulturen
28 og nordmennene, som har fordommer mot muslimer. Nordmenn er overgripere og muslimene er deres
29 undertrykte ofre.

30 Denne tankegangen er som tatt ut av nymarxistisk identitetspolitikk. Samfunnet skal tolkes som en maktkamp
31 mellom sterke og svake grupper, og de svake gruppene skal beskyttes og hjelpes mens de sterke gruppene skal
32 straffes og kues. Og det er statens oppgave å bestemme hvem som er overgripere og å omfordele makten internt.

33 Nymarxistene har drevet på lenge. Etter at de mislyktes med å få arbeiderne til å gjøre opprør mot kapitalklassen,
34 satte de blikket på å påpeke splittelse mellom kjønnene. Heller ikke det lyktes med å skape revolusjon. I de
35 senere årene har de satt sine øyne på å påpeke at det er minoriteter, og nå muslimer, som er de undertrykte. Og
36 ved å påpeke dette og gjøre alle klar over det, vil agendaen være satt for en «antirasistisk revolusjon».

37 Dessverre har de større muligheter til å ødelegge samfunnet nå som de har pekt ut muslimer som ofrene (etter å
38 ha forsøkt seg på arbeidere, kvinner, homofile, osv.). For muslimene har sin egen offermentalitet med seg like
39 fra 600-tallet, og islam er også mer enn villig til å spille sadist så lenge de møter villige masochister i de
40 selvpiskende europeerne og nordmennene.

41 Å stille noen frem som et offer når vi snakker om den mest selvhevdende av alle innvandrerklurene, er det
42 mest idiotiske det norske samfunnet kan gjøre. Ved å fremstille muslimer og islam som et offer, gir man dem

- 43 bare enda mindre grunn til selvransakelse på om det ikke er noe ved deres egen tro og væremåte som skaper
44 motvilje og frykt hos andre.
- 45 Jeg skal ikke gå i detalj på problemene ved islam i Norge. Erna Solberg vet kanskje ikke bedre, hun aner
46 muligens ikke hva som foregår og blir sagt i mange muslimske hjem og på koranskoler i Norge om oss vantro.
47 Men det er ikke pene ting. Abid Raja vet bedre, han har selv vært ute i Aftenposten og fortalt hvor ille det er
48 blant pakistanske muslimer i Norge og alt hatet som spres om ikke-muslimer.
- 49 Det er forstemmende å se hvor kort det norske samfunnet og våre politikere har kommet i å takle utfordringene
50 med muslimsk innvandring når de bare ser skepsisen som fordommer.
- 51 Denne handlingsplanen som i praksis kriminaliserer og/eller sykelliggjør skepsis til islam, er det verste som
52 kunne iverksettes. For skepsisen folk har til islam og muslimer henger i høyeste grad sammen med måten islam
53 formidles og hvordan mange muslimer oppfører seg. Og uten at de skjerper seg, kommer ikke «fordommene»
54 hos nordmenn til å bli borte.
- 55 Og det regjeringen nå gjør, er å løfte ansvaret helt vekk fra muslimenes egne skuldre og skyve ansvaret helt og
56 fullt over på nordmenn – på vertskulturen.
- 57 Allahu Akbar.

VEDLEGG 6 – ANALYSETEKST FRA *DOCUMENT* (RUSTAD, 2020):

1 Manglende motforestillinger gjør handlingsplan til en døråpner for islam

2 [Bildetekst:] *Bildet fra pressekonferansen sier mye om hvor vi er på vei. Ernas forsvar for ytringsfriheten henger*
3 *i løse lufta når hun åpner døren for at islam selv kan definere hva går ut på. Da blir ytringsfriheten skjøvet ut på*
4 *siden. Islamsk Råd Norge vil ha forbud mot Koran-brenning. Det vil de sannsynligvis få med tiden, med den*
5 *kursen regjeringen har lagt seg på. Erna fordømte Sian, ikke mobben som ramponerte politibiler på Karl Johan.*
6 *Foto: Stian Lysberg Solum/Scanpix*

7 Regjeringen ønsker å rykke enda tettere inn på islam og beskytte muslimer enda bedre. Det holder ikke med
8 holdningsskapende arbeid. De som har feil holdninger, skal registreres av politiet.

9 Erna Solbergs regjering åpner her en dør det kan bli vanskelig å lukke.

10 Begrunnelsen for planen er tvilsom:

11 Planen kommer fordi diskriminering og hets av muslimer er et økende problem i Norge.

12 Vi har ikke registrert noen slik tendens. Derimot registrerer vi at folk irriterer seg mer og mer over muslimers
13 oppførsel. Når regjeringen ikke vil eller tør nevne dette som moment – det ville slå bena under første premiss –,
14 undergraver den sitt eget arbeid.

15 Man får mistanke om at planen er et falsum: Den skal dekke over muslimers manglende integrasjon i vestlige
16 samfunn.

17 Å bruke politiet mot en slik reaksjon er det samme som å polarisere samfunnet, ikke bare mellom muslimer og
18 ikke-muslimer, men også mellom de styrende og folket.

19 Er det ingen i regjeringen som tør å fortelle Erna noe så innlysende?

20 Har man først begynt å lyve, er det vanskelig å slutte.

21 Nei, antisemittisme og muslimhat er ikke det samme. Det er faktisk slik at muslimer er de fremste bærere av
22 antisemittisme i Europa. Erna må bruke antisemittisme som skjold for å forsvare islam og muslimer. Det er
23 uredelig og feigt.

24 – Det er et problem i vårt samfunn at ulike minoriteter blir utsatt for rasisme. Noen minoriteter er
25 spesielt utsatt, blant annet jøder og muslimer. Vi har allerede en egen innsats for å bekjempe
26 antisemittisme, og nå legger vi også frem en egen plan for å bekjempe diskriminering av og hat mot
27 muslimer. Den kommer i tillegg til det øvrige arbeidet mot rasisme generelt, sier statsminister Erna
28 Solberg.

29 Kulturminister Abid Raja har et særlig ansvar med sin muslimske bakgrunn. Men i stedet for å vise seg modig og
30 verdig, gjør han det motsatte. Han bruker sin bakgrunn mot nordmenn, og avler bare forakt tilbake.

31 – Denne planen er utarbeidet med et alvorlig bakteppe. Diskriminering og hets av muslimer har økt i
32 omfang de senere årene, også i Norge. Vi kan ikke ha et samfunn der noen skal oppleve utrygghet og bli
33 møtt med negative holdninger på grunn av religion eller etnisk bakgrunn, sier kultur- og
34 likestillingsminister Abid Q. Raja.

35 Antirasisme, muslimhat og covid er blitt instrumenter til sosial kontroll. Alt myndighetene beskjeftiger seg med i
36 disse dager, handler om kontroll. De ser ikke ut til å merke det, og mediene er lojale slaver.

37 Planen har fire innsatsområder, og ett av dem er:

38 • Innsats mot hat og diskriminering utenfor Norge

39 Skal Norge delta i bekjempelse av muslim-/islamhat utenfor Norges grenser? Hvorfor ikke melde seg inn i
40 Organisasjonen av islamske stater med en gang?

41 Planen består av 18 tiltak. Regjeringen gjør det den pleier å gjøre med problemer: hiver penger etter dem. Men
42 penger gitt på feil premisser forsterker bare problemene. Det er hva Erna kommer til å oppnå. Hun luller
43 muslimene inn i forestillingen om at de er en særlig privilegert gruppe innenfor Norges grenser. Hun styrker en

- 44 forestilling muslimer får inn med morsmelken: At de som er muslimer, er foretrukket og står over andre. Vet
45 ikke Erna noenting om islam?
- 46 Erna virker å være på vei mot å bygge ut islam til en ny statsreligion:
- 47 • Etablering av en ny tilskuddsordning mot rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer
- 48 For å kunne forsvare noe, må man vite hva man forsvarer for å kunne avgjøre om det er et angrep eller legitim
49 kritikk. Det er her regjeringen for alvor beveger seg ut på glattisen. Men den gjør det med en freidighet som
50 tyder på at den ikke forstår at den beveger seg ut i et minefelt.
- 51 • Utredning av en veilederordning for innsikt om muslimsk identitet. Målet med dette prosjektet er å
52 bryte ned fordommer og bidra til å forhindre diskriminering av og hat mot muslimer gjennom å
53 formidle kunnskap om muslimsk identitet, tilhørighet, kultur, og samfunnsforhold i Norge. Brobygging,
54 demokratisk medborgerskap og mangfold blant muslimer er sentrale elementer i prosjektet. Det skal
55 også ha en tydelig dialogbasert profil med ungdom som målgruppe.
- 56 Skal regjeringen gi ikke-muslimer orientering om hva muslimsk identitet går ut på? Vi regner da med at det blir
57 en offisiøs versjon, en som moskeene kan stå inne for. Da må man f.eks. undersøke at Koranen ikke er en bok som
58 Bibelen, men er skrevet i evigheten av Allah selv. En fiffig konsekvens av dette er at Koranen er uforanderlig.
59 Hvis du sier noe annet, driver du gudsbespottelse og skal dø.
- 60 En får inntrykk av at regjeringen tror på en «snill» islam som sidestiller islam med andre religioner. Den som
61 sier noe annet, risikerer å få politiet eller et ombud på døren. Det er den kursen Erna har staket ut.
- 62 Vitenskap er hat, kunnskap er hat, historie er hat. Alt vil koke ned til hat, og samfunnet blir en heksesabbat.
- 63 Det ligger mye i woke-kulturen som har sektpreg og er preget av hysteri. Erna later til å være på den vogna. Her
64 skal det bygges noe nytt. Som maoistene sa: Vi kvitter oss med de dårlige tankene og beholder de gode.
- 65 Det opprettes tilskuddsordning for å styrke sikkerheten rundt moskeer. Dette vil styrke paranoide forestillinger
66 som vi allerede har registrert er til stede. Det er ikke gjort noe mot moskeer i Norge. Manshaus lyktes ikke i sitt
67 forsett. Men man *later som om* han lyktes.
- 68 Derfor skal det bygges et minnesenter også for Al-Noor-moske-angrepet, og her beveger man seg mot en
69 likestilling med Utøya.
- 70 • Støtte til et minne- og kunnskapsenter i regi av *Stiftelsen 10. august*.
- 71 De første pengene er allerede bevilget.
- 72 Denne handlingsplanen er et politisk prosjekt, slik bruken av Manshaus var det.
- 73 Hele seks departement er involvert i implementeringen.
- 74 Slik 22. juli er blitt et redskap å omforme samfunnet med, og oppdra barna i den rette tro, blir Bærum-angrepet et
75 instrument for å bekrefte alliansen mellom muslimer og norske politiske myndigheter. Nordmenn får finne seg i
76 å bli stående nederst ved døra.
- 77 Det er nye tider.

VEDLEGG 7 – ANALYSETEKST FRA *HUMAN RIGHTS SERVICE*

(STORHAUG, 2020):

- 1 Hater virkelig nordmenn muslimer, statsminister Solberg?
- 2 **Budskapet fra Regjeringen er ikke til å misforstår: Hvis nordmenn slutter å diskriminere og hate**
- 3 **musliske barn og voksne får vi til integreringen. Tror de virkelig på denne fortellingen?**
- 4 Regjeringen stilte på pressekonferanse i dag med fire representanter, anført av statsminister Solberg, for å
- 5 fortelle at nå kommer det en handlingsplan mot muslimhat. Påstanden om nordmenns angivelige hat mot
- 6 muslimer gis således legitimitet fra øverste politiske autoritet.
- 7 Pressekonferansen var en regelrett ut av kroppen-opplevelse. Det er som om verden snus fullstendig på hodet.
- 8 Man undrer seg: Lever vi i det samme samfunnet?
- 9 **Må anerkjenne hatet**
- 10 Kunnskapsminister Guri Melby (V) slo fast at nå anerkjenner flere at det forekommer diskriminering av
- 11 innvandrere. Det er bra at vi ser at dette foregår i samfunnet vårt, fortsatte hun. – For da har vi et grunnlag for å
- 12 gjøre noe med det. Det er ingen tvil om at diskriminering og hat bidrar at den som blir utsatt for det mister
- 13 muligheten til deltakelse og tilhørighet, og også at man får dårligere selvtilit.
- 14 Plutselig var det likevel ikke muslimer det handlet om, men innvandrere – hvem nå det er.
- 15 Melby understreker at for å lykkes med integreringen, er det å stoppe diskriminering avgjørende. Dette er altså
- 16 oppskriften: Nordmenn må slutte å diskriminere barn, unge og voksne fra 3. verden. Både i barnehagen, skolen
- 17 og på arbeidsplassen, ifølge Melby. Gjør vi det, lykkes integreringen, var beskjeden til nordmenn, med en
- 18 tilfreds nikkende Abid Raja (kultur- og likestillingsminister, V) ved sin side.
- 19 Vi presenteres for en ny stiftelse som skal inn på neste års statsbudsjett med 1 million kroner, Stiftelsen
- 20 10.august, knyttet til Al-Noor-moskeen i Bærum som Philipp Manshaus gikk til angrep på. Melby forklarer at
- 21 stiftelsen skal spre kunnskap og forebygge vold mot muslimer.
- 22 Barne- og familieminister Kjell Ingold Ropstad (Krf) spilte mer enn villig med. – Vi har sett økende trusler
- 23 særlig mot muslimer, noe som er veldig alvorlig, også i et demokratisk lys.
- 24 Ropstad talte for dialog og informasjon for å forebygge diskriminering og hat.
- 25 – At vi ikke-muslimer får mer informasjon om islam, vil redusere vår diskriminering av muslimer, sa Ropstad.
- 26 Han tror på dialog for å bygge ned polarisering, vi må få mer informasjon om hverandre, fortsatte den kristne,
- 27 for når vi kjenner hverandre bedre vil det forebygge diskriminering og hat.
- 28 Dialog, innsats, kunnskap og trygghet, var stikkordene. 10 millioner friske kroner legges på bordet til tiltak mot
- 29 hat mot muslimer, hatkriminalitet mot muslimer og vi skal få en egen registreringspost i politiet av
- 30 hatkriminalitet – mot muslimer.
- 31 **Hatet er på bussen, på skolen, på arbeidsplassen**
- 32 Dette fordi, ifølge Erna Solberg, «noen former for hat og rasisme er sterkere og mer målrettet enn det som blir
- 33 dekket av en generell handlingsplan». Solberg peker da på handlingsplanen mot antisemittisme. «Derfor har
- 34 Regjeringen laget en handlingsplan om diskriminering av og hat mot muslimer.»
- 35 Så falt denne påstanden:
- 36 Vi vet at muslimer er særlig utsatt for diskriminering. De møter det på bussen, på skolen, på jobben, og
- 37 på fotballbanen. Hat og ekstremisme tar livet av mennesker. Trusler og hets gjør det vanskeligere å delta
- 38 i debatter. Fiendtlighet og negative holdninger til muslimer er et reelt og et økende problem i Norge.
- 39 Solberg fortsatte slik: – Vi har et generelt problem i vårt samfunn at minoriteter blir utsatt for rasisme og
- 40 diskriminering. Men det er noen minoriteter som er særlig utsatt, blant annet muslimer. I underkant av 30 prosent
- 41 av den norske befolkningen mener det ikke er mulig for muslimer å bli norske selv om de bor lenge i Norge.
- 42 (Hvilken type muslimer? For nei, salafister og dets like shariaentusiaster er overhodet ikke norske, er det så
- 43 vanskelig å forstå?)

44 Solberg viser til en Fafo-undersøkelse fra 2019. – Omtrent 30 prosent mener at muslimer ønsker å ta over Europa
 45 (Ja, det sier de jo selv, disse lederne i moskeen, når de tas på skjult kamera, eksempelvis.). Og nesten 40 prosent
 46 støtter påstanden om at muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur (Ja, moskéislam utgjør definitivt en trussel
 47 mot alt hva norsk kultur er.)

48 Deretter peker hun på en annen undersøkelse, fra HL-senteret, 2017: – Den viser at 35 prosent av muslimer i
 49 Norge opplever at de ofte eller av og til blir gitt følelsen av at de ikke hører til i det norske samfunnet (Ikke rart
 50 at moskémuslimer opplever det, eller?). 27 prosent har opplevd at personer oppfører seg avvissende mot dem når
 51 de får vite om deres tro, mens 14 prosent har blitt direkte utsatt for trakasseringer (De som opplever dette er en
 52 subjektiv oppfatning/tolkning? Mens de som er utsatt for trakasseringer, se det er helt uakseptabelt, men vi er
 53 mange som erfarer trakassering – dertil i full offentlighet, ref. eksempelvis teaterstykket Ways of Seeing.)

54 **Baner vei for maktislam**

55 – Muslimer, fortsetter Solberg, opplever at befolkningen i Norge er blitt mer negative mot dem de siste fem
 56 årene. Dette er grunnen til at muslimer trenger særlige tiltak, som denne handlingsplanen, fastslår Solberg.

57 Slik baner Solberg veien for enda mer maktislam inn i samfunnet vårt. Elefanten skal fortsatt få vokse i fred.
 58 Dertil med hjelp av flere og flere skatte kroner hvert eneste år.

59 Selvsagt finnes det folk som har helt uakseptable holdninger – også blant innfødte nordmenn med et
 60 langt generasjons-tre i Norge. Folk som ikke kan oppføre seg eller som har holdninger vi ønsker dit
 61 pepperen gror, finner man i nær sagt alle grupper i Norge, men det er særlig en gruppe som skiller seg
 62 negativt ut, muslimene selv. Og særlig moskémuslimene. Som engang ikke klarer å ta avstand fra
 63 sjefs imamen sin som støtter en morder av en guvernør i Pakistan som ville fjerne dødsstraff for
 64 blasfemi. Som vil straffe dem som ikke faster under ramadan. Som uttaler utvetydig jødehat, og som
 65 sammen med nazistene er jødernes fremste fiender i hele Vest-Europa. Moskémuslimer som helhjertet
 66 støtter sine ledere, som kalifatforkjemperen Tahir ul-Qadri. Moskémuslimer som aldri ville finne på
 67 å ta avstand fra en hjemvendt IS-kriger. Som aldri ville finne på å gå i demonstrasjonstog når en
 68 redaksjon som Charlie Hebdo utsettes for massedrap. Som aldri ville finne på å demonstrere mot den
 69 vanvittige groomingen av britiske jenter som først og fremst pakistanske muslimer i England står bak.

70 Listen er lang som et vondt år. Og den inkluderer ikke minst hatet og volden i hverdagen, som dominansvold,
 71 som mobbing og trusler mot oss «vantro» – i skolegården, på gatene – bare fordi vi ikke er muslimer. Som
 72 ranere fra islambeltet som også fornedriger sine ikke-muslimske ofre på det groveste.

73 Verden snus vitterlig å hodet. Fullstendig.

74 **Hvorfor skaper islam gnisninger?**

75 Men vi skal ikke snakke om hvorfor muslimer i hele Vest-Europa som gruppe generelt ikke trives i fellesskapene
 76 våre og derfor danner sine parallelle samfunn. Hvorfor, Solberg, vil de ikke være samme med oss? Har du stilt
 77 deg spørsmålet? Har det noe med islams nedrige syn på ikke-muslimer å gjøre? Har det noe med islams syn på
 78 den verdslige friheten, de verdslige lovene våre å gjøre? Har det med islams syn om at kvinner skal underordnes,
 79 dekkes til og aller helst være minst mulig synlige i det offentlige rommet? Den farlige fristerinnen, som imamene
 80 og dets klakkører mener hun er.

81 Og hvor er nettopp denne regjeringens omsorg for de undertrykte jentene og kvinnene blant muslimer, som
 82 undertrykkes av sine egne? Som påtvinges hijab fra småbarnsalderen av, som foreldre selger til ekteskap med
 83 andre muslimske menn, som endog kan risikere å få skåret av seg kjønnsorganet?

84 Og hører dere fremdeles ikke ropene fra barna på koranskolene i Somalia og Pakistan og Irak og – også i Oslo,
 85 Drammen, Moss etc? Har dere fremdeles ikke fått med dere den truende hjernevasken de utsettes for her,
 86 Solberg?

87 «Vi vil se sammenbruddet av en hel løgnkultur», spør den danske tenkeren Lars Hedegaard. Måtte vi ikke vente
 88 en time lenger på et slikt sammenbrudd. Det kan ikke komme fort nok.

89 **Et løgnaktig og farlig spill**

90 Solbergs regjering leker med fyrstikkene. De setter seg himmelhøyt over folket og hva dette folket opplever av
 91 den islamske fremmedgjeringen i sine hverdagsliv i sine egne nærområder. Hvor lenge skal dere fortsette denne
 92 løgnaktige og splittende verdensbeskrivelsen? Ser ikke Regjeringen at det å tyne og trække på den opprinnelige
 93 befolkningen kan føre galt av sted? Begeret kan renne over for folk som ikke er i vater i utgangspunktet.

- 94 Salman Rushdie har sagt det så talende, og dette skulle vært ha vært spikret opp i regjeringskorridorene.
- 95 «Den klassiske retorikken fra muslimer er at mens de nekter folk sine rettigheter, hevder de at det er de
96 som blir nektet sine rettigheter.
- 97 Mens de forfølger mennesker, hevder de selv å bli forfulgt.
- 98 Mens de oppfører seg voldsomt fornærmende, hevder de at det er de som fornærmes.
- 99 De har snudd helt opp-ned på verden.»
- 100 Dette er en stor dag for moskéene i landet vårt, Islam Net og Brorskapet. Gratulerer, dere har virkelig vist oss
101 gjennom årene hvordan offerkortet skal spilles overfor politikere som lyger om islam – for de våger ikke annet.
102 Som tidligere politiker George Walden har sagt det så treffende om hvorfor politikere ikke våger å snakke sant
103 om islam før de er i ferd med å trekke seg fra politikken eller nettopp har gått av. Walden formulerte
104 forklaringen slik:
- 105 «Jeg ville vært til de grader alarmert av situasjonen (rundt islam i Europa, min anm.), at jeg ville gjort
106 alt i min makt for å late som om den var under kontroll. Det er opp til politikerne å spille søt musikk
107 under en krise, og det er opp til folk å forstå at det er lite annet regjeringer kan gjøre. Det de i alle fall
108 ikke kan si, er at vi står overfor en trussel som vi ikke ser noen ende på fordi den i bunn og grunn
109 skyldes et sivilisasjonssammenstøt. Vi fortalte sannheten om IRA, men om det islamske problemet
110 lyver vi.»
- 111 Kunne NRK Debatten snart ta denne debatten – på ærlig vis?
- 112 Se video fra pressekonferansne her – hvis du orker å gå gjennom de mentale pinslene konferansen forårsaker.

SAMMENDRAG

Oppfatninger om muslimer og islam. *En kritisk og relevansteorisk analyse av meningsbærende tekster i alternative og tradisjonelle medier.*

av Markus Karlstad Pold

I denne oppgava undersøker jeg språklige framstillinger av og oppfatninger om muslimer og islam i sju norske medietekster. Problemstillinga jeg svarer på, er: *Hvilke oppfatninger om muslimer og islam kan sies å komme indirekte til uttrykk i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?* Jeg har undersøkt meningsbærende tekster fra de sju media *Vårt Land, Aftenposten, Dagen, Dagbladet, Resett, Document* og *Human Rights Service*. Av disse regnes de tre siste som såkalte alternative medier. Alle tekstene jeg analyserer, er umiddelbare reaksjoner på *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer* som regjeringa la fram høsten 2020 (Kulturdepartementet, 2020).

Videre er oppgava snevra inn til å omfatte tre språklige fenomen: presupposisjon, innsnevra betydning og utvida betydning. De konkrete forskingsspørsmåla for oppgava er derfor 1) *Hvordan blir presupposisjoner brukt i framstillingene av muslimer og islam i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?* og 2) *Hvilke innsnevra og/eller utvida betydninger kan knyttes til orda muslimer og islam i meningsbærende tekster i norske alternative og tradisjonelle medier?*

Opggava og analysene tar utgangspunkt i lingvistisk teori. Både presupposisjon og innsnevra og utvida betydning definerer jeg gjennom relevansteorien (Wilson og Sperber, 2004). For det andre er oppgava en kritisk analyse som bygger på tilnærmingene kritisk lingvistikk og kritisk diskursanalyse. Gjennom innsikter fra både relevansteorien og de nevnte tilnærmingene knytter jeg språklige ytringer til ulike oppfatninger.

I tillegg bygger oppgava på tidligere forskning på alternative medier som fenomen. Dette tar jeg for meg i kapittel 2. Videre presenterer jeg det teoretiske grunnlaget i kapittel 3. I kapittel 4 tar jeg for meg de metodiske aspekta i oppgava, og presenterer den konkrete metoden jeg tar utgangspunkt i: den diskurs-historiske tilnærminga (Reisigl og Wodak, 2016). I kapittel 5 gjennomfører jeg analysene med utgangspunkt i forskingsspørsmåla, mens jeg i kapittel 6 svarer på problemstillinga. Kapittel 7 er et oppsummerende avslutningskapittel.

Et element i oppgava er ei sammenlikning av tekstene fra de tradisjonelle og alternative media. Denne sammenlikninga viser at forekomsten av både presupposisjon og innsnevra og utvida betydning er vesentlig høyere i tekstene fra de alternative media. I tillegg er presupposisjonene i de alternative media mer omstridte enn de i de tradisjonelle media. Som et resultat av dette vurderer jeg at tekstene fra de tradisjonelle media ikke uttrykker oppfatninger om muslimer og islam gjennom disse språklige fenomenene.

Videre finner jeg at følgende oppfatninger kommer indirekte til uttrykk i tekstene fra de alternative media: 1) *Muslim og islam er ensarta kategorier*, 2) *Muslimer og islam skaper problemer*, 3) *Muslimer og islam hører ikke til i det norske samfunnet* og 4) *Muslimer og islam har ei privilegert stilling*. Alle disse er i tråd med den muslim- og islamkritiske holdninga de alternative media har.

ABSTRACT

Perceptions of Muslims and Islam. A critical and relevance theoretical analysis of opinion pieces in mainstream and alternative media.

by Markus Karlstad Pold

This thesis examines the linguistic depictions and perceptions of Muslims and Islam in seven Norwegian media texts. The main research question this thesis answers is: *What perceptions of Muslims and Islam are arguably being expressed indirectly in opinion pieces in Norwegian alternative and mainstream media?* The analysis texts derive from seven media: *Vårt Land, Aftenposten, Dagen, Dagbladet, Resett, Document* and *Human Rights Service*. The last three of these are regarded as alternative media. All the analysis texts concern the Norwegian government's *Action plan to combat discrimination and hatred towards Muslims* which was presented autumn 2020 (Kulturdepartementet, 2020).

The scope of the thesis is narrowed down to three linguistic phenomena: presupposition, narrowed meaning and broadened meaning. The main research question is therefore further specified: 1) *How is presupposition used in the depictions of Muslims and Islam in opinion pieces in Norwegian alternative and mainstream media?* and 2) *What narrowed and/or broadened meanings are used in relation to the words Muslims and Islam in opinion pieces in Norwegian alternative and mainstream media?*

The thesis and analyses are based on linguistic theory. Both presupposition and narrowed and broadened meaning are defined through Relevance Theory (Wilson and Sperber, 2004). The thesis is furthermore a critical analysis based on the two approaches Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis. Through these theories and approaches, I argue that there is a connection between utterances and perceptions.

I also base the thesis on previous work on alternative media as a phenomenon. This is presented in chapter 2. Furthermore, I present the theoretical foundation in chapter 3. In chapter 4, I discuss some methodical aspects of the thesis, including the specific method: the discourse-historical approach (Reisigl and Wodak, 2016). Chapter 5 presents the analyses of the texts, while chapter 6 answers the main research question. Chapter 7 concludes the thesis.

I also compare the analysis texts from the alternative and the mainstream media. This shows that both presupposition and narrowed and broadened meaning occur more often in the alternative media. The presuppositions in the alternative media are also more controversial than those in the mainstream media. These differences result in the conclusion that the texts from the mainstream media does not express perceptions of Muslims and Islam through these specific linguistic phenomena.

The following perceptions are expressed indirectly in the texts from the alternative media: 1) *Muslim and Islam are homogeneous categories*, 2) *Muslims and Islam creates trouble*, 3) *Muslims and Islam does not belong in the Norwegian society* and 4) *Muslims and Islam are in a privileged position*. All these perceptions are in line with the critical attitude which the alternative media have towards Muslims and Islam.